

Indhold

DANSK	2
Succes med to hæfter til læseprøven!.....	3
Retskrivning og læsning	3
Retskrivning.....	4
Læsning	11
Skriftlig fremstilling FSA.....	15
Køn, opgavevalg og karakterer	17
Samtalerunden.....	18
De seks opgaver	19
Øvrige kommentarer til elevernes besvarelser	28
Orden og layout	29
Mundtlig dansk FSA	35
Prøveform B i udbrud.....	35
Opgivelser - Prøveform A og B	35
Større fiktive værker	41
Andre udtryksformer	43
Samtidslitteraturen	44
Notater under prøven og karaktergivning	44
Forskellen på prøveform A og B.....	44
Kanonlitteratur i opgivelserne	45
Undervisning i kanonlitteratur og samtidslitteratur	46
Prøveform A	47
Prøveform B	49
FS10 – skriftlig dansk	63
Den skriftlige prøve.....	63
1. del.....	64
Opgave a: Læsning og sprogbrug	64
Opgaverne i sprogbrug.....	65
Gode råd til undervisningen i sprogbrug.....	69
Opgaverne til læsning	70
2. del.....	72
Opgave b – Modtagerrettet kommunikation.....	72
Opgave c - Skriftlig fremstilling	77
Censorerne bemærkninger til elevernes skriftsproglige præstationer	83
FS10 Mundtlig dansk.....	87
Samarbejde mellem faglærer og censor	87
Tekstopgivelser	88
Hovedværkerne	88
Eksemplariske opgivelser	90
Fordybelsesområder	91
Prøveoplæg	93
Elevernes tilgang til tekstarbejdet	93
Vurderingskriterier	96
Genrekendskab i skriftlig fremstilling	98
De fire genrekategorier og deres kendetegn:	99

DANSK

Torsdag den 3. maj begyndte de skriftlige prøver med retskrivning og læsning for FSA og skriftlig dansk for FS10. Mandag den 7. maj fortsatte danskprøverne med skriftlig fremstilling for FSA.

Lærerne kunne inden prøven orientere sig i *7 skarpe til dansklæreren om de afsluttende prøver i dansk* – dels i en generel udgave, der siger noget om både FSA og FS10, og dels i en specifik udgave, *7 skarpe til dansklæreren om læseprøven*, som siger noget om læseprøven.

For skoleåret 2012/2013 vil den generelle udgave af *7 skarpe* blive justeret, fordi ordenskarakteren i FSA nu også indgår i den samlede vurdering af skriftlig fremstilling.

Læs 7 skarpe til danskfaget og 7 skarpe til læseprøven og forbered dine elever så godt som muligt til prøverne!

7 skarpe til dansklæreren om de afsluttende prøver i dansk

Hvis du kan svare JA til de følgende spørgsmål, er dine elever godt på vej mod de afsluttende prøver i dansk i 9. og 10. klasse.

Dansk FSA

- Læsning**
Har du læst de 7 skarpe til læseprøven?
- Retskrivning**
Er dine elever fortrolige med at bruge ordbøger til opslag, og ved de, at Retskrivningsordbogen også har et afsnit med regler i retskrivning?
- Skriftlig fremstilling**
Tilbyder din skole mulighed for en samtalerunde? Er dine elever trænet i at læse opgaverne, så kravene er tydelige for dem? Har dine elever et godt genkendskab, og kender de betydningen af korrektur?
- Orden**
Er dine elever opmærksomme på, at ordenskarakteren er afskaffet som selvstændig karakter, så den nu indgår i den samlede vurdering?
- Mundtlig prøve (prøveform A eller B)**
Dækker klassens tekstopgivelser og prøveoplæg alsidigt indholdet i danskfagets områder og genrer? Du kan finde inspiration i prøvevejledningen.
- Vurderingskriterier**
Har du gennemgået vurderingskriterierne med dine elever, så de kender retningslinjerne for karakterfastsættelsen ved de enkelte prøver?

Dansk FS10

- Læsning og sprogbrug**
Er dine elever fortrolige med at bruge ordbøger? Det er deres vigtigste redskab til prøven. Har du læst de 7 skarpe til læseprøven?
- Mottagerrettet kommunikation**
Ved dine elever, at det vigtigste i denne opgave er at sætte sig i modtagerens sted, ramme den relevante sprogtoner og udvælge de væsentligste informationer?
- Skriftlig fremstilling**
Er dine elever trænet i at læse opgaverne, så kravene er tydelige for dem? Har dine elever et godt genkendskab, og kender de betydningen af korrektur?
- Orden**
Er dine elever opmærksomme på, at ordenskarakteren er afskaffet som selvstændig karakter, så den nu indgår i den samlede vurdering?
- Mundtlig prøve**
Dækker klassens tekstopgivelser og prøveoplæg alsidigt indholdet i danskfagets områder og genrer? Du kan finde inspiration i prøvevejledningen.
- Vurderingskriterier**
Har du gennemgået vurderingskriterierne med dine elever, så de kender retningslinjerne for karakterfastsættelsen ved de enkelte prøver?

7. Kvalitets- og Tilsynsstyrelsens hjemmeside

- Har du besøgt www.ktsst.dk? Her kan du fx finde:
- Prøvevejledningen og vurderingskriterierne
  - "Prøver - Evaluering - Undervisning", hvor du kan læse evalueringen af årets prøver og fagkonsulentens gode råd til undervisningen og prøverne
  - Love og bekendtgørelser
  - Publikationen "Orientering om folkeskolens afsluttende prøver".

Succes med to hæfter til læseprøven!

Til decemberprøverne 2011 og til sommerprøverne 2012 blev læseprøven delt i to hæfter. I det ene hæfte findes tekst 1-4, og i det andet hæfte opgaver og tekst 5, som jo er en opgave, hvor eleverne skal finde det rigtige ord ud af fire mulige inde i selve teksten.

Det har vist sig at være en meget stor succes hos både elever, lærere og censorer. Det er nemmere for eleverne at have tekst og opgaver adskilte, fordi de ikke skal sidde og blade frem og tilbage, det er nemmere for lærer og censor at rette opgaverne – og der spares penge i forhold til forsendelser, fordi det kun er opgavehæftet, der skal sendes til censor.

Læseprøvens opgaver til tekst 1-4 og hele tekst 5 og opgaver er nu i et selvstændigt hæfte!

Læsning Tekster	I teksthæftet står teksten til opgave 1, 2, 3 og 4.
Læsning Opgaver	I opgavehæftet står multiple-choice opgaverne til opgave 1, 2, 3 og 4. I opgavehæftet står hele tekst 5, og cloze-test opgaverne er indlagt i teksten.
Læsning Aflevering	Eleverne afleverer kun opgavehæftet til bedømmelse.

En censor skriver:

”Hvor var det dejligt, at der var et svarhæfte. De lærere, jeg talte med, var også glade for det. Eleverne havde givet udtryk for, at det var langt mindre stressende, når de var fri for at skulle blade frem og tilbage hele tiden. Dette hæfte må I endelig fortsætte med. (Det ned-sætter også portoudgifterne😊).”

Retskrivning og læsning

De Olympiske Lege var titlen på årets retskrivningsprøve. Hermed blev et aktuelt emne om sport og olympiade taget op.

Retskrivning

Elevens navn:	Elevens nr.:
Skolens navn:	Klassenrække:
Elevens underskrift:	
Tilfældendes underskrift:	

De Olympiske Lege

a)
Når der i _____
_____
_____
_____
_____

b)
På det _____ var legene _____
for mænd, men _____ ved de _____
lege i 1900 kom kvinderne med, i første _____ dog kun i
_____ tennis og golf.
I _____ år havde kun _____
_____ til De Olympiske Lege. Det var en
_____, som arrangørerne
meget strengt. Og det var først i 1988, at man
mulighed for professionel _____, hvis de enkelte
_____ gav
til det. Kun professionelle _____ og

1

Årets retskrivningsprøve blev godt modtaget. Censorerne finder den god og varieret, og de konstaterer, at langt de fleste elever har kunnet nå alle opgaver i den givne tid. Der bliver også givet udtryk for, at der er en god balance i prøven med henholdsvis de to diktatdele og opgaverne, som eleverne selv skal læse og løse. Til sammen giver det en god spredning i det faglige prøveområde.

Som tidligere prøves eleverne i kommatering, og der er også mange grammatiske forhold, som de skal have styr på. Nogle censorer mener, at prøven er for kompleks, mens andre konstaterer, at det er helt tydeligt, når en klasse er blevet godt undervist.

Når prøverne udformes, er det Fælles Mål, der er grundlaget for prøven, og her står der bl.a. i slutmålene:

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at

- beherske et sikkert sprog med korrekt stavning og kunne læse korrektur på egne og andres tekster
- erhverve viden om sprog og sprogbrug, om sprogets forskellige funktioner, variation, opbygning og grammatik

Med det for øje kan man bestemt ikke sige, at prøven er for svær.

”Aktuelt emne og et område, mange elever interesserer sig for. Opgavetyperne var velkendte – men stadig en udfordring.”

Prøven lægger sig meget tæt op ad de foregående års prøver i retskrivning. Der er 90 prøveord/items afstemt i forskellige sværhedsgrader, hvilket giver den usikre elev opgaver, som han/hun kan løse, samtidig med at den mest sikre elev også udfordres.

Foruden den traditionelle diktatdel med 49 items, er der 5 opgaver i kommatering med en opstramning i forhold til elevernes markering af valg af kommatype - startkomma eller ikke startkomma. Undlader en elev at sætte kryds i det anviste felt, vil de tre kommaopgaver, hvor valget har betydning, blive regnet som forkerte. Dette er gjort for at indskærpe lærere og elever, at kommaet har betydning. Samtidig bliver det tydeligere, hvordan disse afvigelser skal rettes af lærere og censorer.

Retskrivning Lærerark	Følgende bliver nu præciseret, når læreren læser op: I kommaopgaven skal I sætte kryds i det felt, der fortæller, hvilket komma I sætter.
--------------------------	---

Der er igen opgaver (11 items) med *Rigtig form*, hvor eleverne skal indsætte et angivet ord i den form, der ud fra konteksten er den rigtige. Opgavetypen skærper elevernes sproglige opmærksomhed og grammatiske indsigt.

Det samme kan siges om opgaven fra nutid til datid. Igen en prøvet opgavetype, der viser, at der er behov for fokus på opgaver, der kræver grammatisk indsigt og færdighed i at bruge ordbog og skifte fra en tid til en anden.

Så følger 5 opgaver i ordklasser, hvoraf ét ord kan tilhøre flere ordklasser. (*træk*)

Sættet rundes af med klassikeren *Ret en tekst* med en beretning om den olympiske ild. Her møder eleverne et vist antal stave- og sprogfejl. Eleverne får ikke at vide, hvor mange der er, hvilket man jo heller ikke gør, når man til daglig skal rette egne eller andres tekster.

Forvekslingsfejl er skelen mellem *pompt* og *pomp*, stavefejl med uskarpe *e-er* som i *forgår* > *foregår*, *yderliger* > *yderligere*, bindestregen i *sommer-* og *vinterlege*, r-problemer i *bærer* > *bærere* og *symbolisere* > *symboliserer* og selvfølgelig en fejl i sær- eller samskrivning *vejr forhold* > *vejrforhold*.

Sværhedsgraden – tekst- og indsætningsdiktaten

En censor skriver meget repræsentativt:

”Gennemsnitlig sværhedsgrad. Tekstdiktaten lagde blødt ud, selvom de (ret få) elever, som valgte at skrive årstallene som ord nok er af en anden opfattelse 😊

Indsætningsdiktaten bød på flere udfordringer. Fejlene fordeler sig nogenlunde jævnt over hele diktaten, men der var dog påfaldende mange fejl samlet omkring ordene ”indgås” (der blev stavet ”indgæs”), ”transmittere” (her var det svært at huske dobbeltkonsonanten), ”kommercielle” (ukendt ord for mange. En elev havde et ret sødt bud: ”kommer i sjælen”) og ”tv-stationer” (”tv” skrives med store bogstaver, og bindestregen glemmes). Ordet ”involveret” drillede mange. Der blev tilføjet både et og to d’er. – ”Præstationsfremmende” blev ret ofte til ”præsentations-”. ”I dag” og ”i stand” blev tit skrevet i et ord.”

Rigtig form

”Fårene skilles fra bukkene i denne opgave”, skriver en censor og konstaterer samtidig, at ordbøgerne ikke bruges i tilstrækkelig grad. Censorerne er ret enige om, at opgaven er svær for mange elever, så her er rigtig et indsatsområde for lærerne i den daglige undervisning. Hvis eleverne ikke læser opmærksomt i forhold til indholdet i teksten, er det helt sikkert, at det går galt.

”Denne opgave giver mange fejl. Mange kender ikke ordet ”slagne” og prøver i stedet at bruge ”slæde”, hvilket jo egentlig viser, at de har forstået meningen.”

”God spredning i ordene. Ord, som har været svære for eleverne, er fx ”løsslupne”, ”tabende” og ”selvskrevne”.”

”Fin, men tydeligvis stadig en opgaveform, der volder problemer for mange.”

Komma

”Større overensstemmelse mellem afkrydsning og elevens kommatering end jeg har set de seneste år. En meget lille procentdel vælger kryds ved ikke startkomma – og kun en håndfuld har ikke sat kryds overhovedet – stor fremgang!”

Det ser ud til, at det har båret frugt, at det nu læses op for eleverne, at de **skal** sætte kryds. En censor fortæller fx, at ud af 388 elever er der kun to, der ikke har sat kryds. Samtidig er det tydeligt, at der stadigvæk er mange elever, der ikke ved, hvad det betyder, når de sætter deres kryds i enten startkomma eller ikke startkomma.

”Der var fin overensstemmelse mellem afkrydsning og elevernes kommatering. Mange elever anvender startkomma, og de elever, der ikke gør, har rigtig godt styr på det. Til gengæld er der en del faglærere, der lader sig forvirre over parenteserne på rettearket og måske ikke helt har styr på ”det der startkomma”.”

Lærerne skal videreformidle til eleverne, at vi har ét komma, som giver to muligheder – nemlig at man kan benytte startkomma (komma foran ledsætninger) eller ikke startkomma, hvor disse kommaer ikke benyttes.

På Sprognævnets hjemmeside (www.dsn.dk) kan lærere og elever øve sig i at bruge startkomma eller ikke startkomma. Det kan være en stor hjælp at sætte kryds og bolle.

Startkomma valgt til	Startkomma valgt fra
(Jeg sætter startkomma i teksterne.)	(Jeg sætter ikke startkomma i teksterne.)
Dette komma kaldes populært det grammatiske komma	Dette komma kaldes populært det nye komma
<i>Vi forventer, at det bliver regnvejrs.</i>	<i>Vi forventer at det bliver regnvejrs.</i>
<i>Jeg gik, for at hun kunne være alene.</i>	<i>Jeg gik for at hun kunne være alene.</i>
<i>Man siger, at det bliver regnvejrs, når svalerne flyver lavt.</i>	<i>Man siger at det bliver regnvejrs når svalerne flyver lavt.</i>

I de første to sætninger kan der sættes to gange kryds og bolle. I tredje sætning kan der sættes kryds og bolle tre gange. Startkomma sættes, når en ledsætning starter. At der er to sætninger i de to første eksempler og tre i det sidste eksempel, kan eleverne konstatere ved antallet af kryds og bolle. To gange kryds og bolle giver et komma, og tre giver to kommaer.

Man siger, at det bliver regnvejrs, når svalerne flyver lavt.

x o x o x o

På rettearket til prøverne er angivet, hvordan kommateringen skal være. Når et komma står i parentes, skal det kun være der, hvis eleverne bruger startkomma.

I rettevejledningen med omsætningstabel understreges det, at en opgave skal være helt i overensstemmelse med rettearket. Det betyder, at hvis en elev har sat kommaerne helt rigtigt, men har tilføjet et eller flere ekstra kommaer, så regnes den pågældende opgave for forkert.

Komma

Følgende kommaer er sat korrekt:

61.1 hurtigere, højere,	64.4 nation(,) Lege,
62.2 ikke(.) vinder,	65.5 legene,
63.3 brænde(.)	
<i>Kun besvarelser i overensstemmelse med ovenstående giver point.</i>	
Særligt vedrørende afkrydsningen:	
<ul style="list-style-type: none"> • Opgaven rettes efter den afkrydsning, som eleven har foretaget. • I kommaopgaven regnes opgave 2, 3 og 4 for forkert, hvis eleven ikke har krydset af, eller hvis eleven har sat kryds i begge felter. 	

Opgaven kan give i alt 5 point.

Årets kommaer så sådan ud:

Det olympiske motto lyder: ”hurtigere, højere, stærkere”.	Her SKAL sættes to opremsningskommaer.
Ifølge den olympiske målsætning er det vigtigste ikke(.) at man vinder, men at man deltager.	Perioden består af en helsætning. Helsætningen indeholder to ledsætninger. Det første komma sættes, hvis eleven sætter startkomma. Det andet komma SKAL sættes, fordi det er en sideordnet ledsætning. (se Retskrivningsordbogen §49, 2 a)
Den olympiske ild skal brænde(.) mens legene foregår.	Perioden består af en helsætning. Helsætningen indeholder en ledsætning. Kommaet sættes, hvis eleven sætter startkomma.
En nation(,)der ønsker at deltage i De Olympiske lege, skal have en olympisk komité.	Perioden består af en helsætning. Helsætningen indeholder en bestemmende relativsætning (populært kaldet en indskudt ledsætning). Kommaet efter nation sættes, hvis eleven sætter startkomma. Kommaet efter ledsætningen SKAL sættes.
Der er stor prestige forbundet med afholdelse af legene, og kampen mellem kandidatbyerne er derfor meget hård.	Perioden består af to helsætninger. Der SKAL være komma imellem.

Fra nutid til datid

Når eleverne skriver i forskellige genrer til skriftlig fremstilling, er der en del, der roder noget rundt i tiderne. Det er derfor yderst relevant klart at kunne skelne mellem nutid og datid.

”Et ord som ”gjaldt” var en hård nyser.”

God og relevant opgave, som udfordrer eleverne. Eleverne har haft sværest ved ”iagttag”, ”gjaldt” og ”ærgrede”.

Ordklasser

”På dette punkt er der sket en stor positiv udvikling – meget, meget færre fejl end tidligere, selvom opgaven umiddelbart har en fornuftig sværhedsgrad.”

Nogle censorer var ærgerlige over, at opgaven med ordklasser ikke var med i sommerprøven 2011, men både ved decemberprøven 2011 og ved sommerprøven 2012 var den med igen.

Generelt er eleverne blevet bedre til at løse denne opgave. Det er tydeligt, at nogle af de svage stavere har lært, at her har de mulighed for at score point. Samtidig er det dog også de svage stavere, som får problemer, hvis et ord kan tilhøre mere end en ordklasse.

Ret en tekst

Her prøves eleverne i en færdighed, som de har brug for at kunne hver eneste dag – at kunne rette fejl i egne og måske andres tekster. Hvert år er der nogle, der giver udtryk for, at eleverne bør vide, hvor mange fejl der er, men det skal de netop ikke vide, for sådan er virkeligheden ikke.

”God tekst. Godt at der ikke er for mange prøveord i denne opgaveform. Erfaring viser fra tidligere år, at mange elever får mange fejl i denne type opgave. 7 prøveord er passende. Mange elever har svært ved at finde ”pomp”.”

”Fin sværhedsgrad, men for de svageste stavere er det tydeligvis stadig en svær opgave.”

Kun de prøveord, der er på rettearket, skal bedømmes. Det har en del elever benyttet sig af ved at rette en masse ord. Det vil være hensigtsmæssigt, hvis man som lærer opfordrer eleverne til i stedet for at bruge deres tid på at slå de ord op, som de er i tvivl om, i stedet for ”at lege gætteleg”. I det øjeblik retskrivningsprøven bliver digital, løser problemet sig af sig selv.

”Nogle elever retter vildt meget.”

Særlige retstavningsproblemer

Som en censor skriver: ”Her er der vist ikke noget nyt under solen!!! Nutids-r og et-to ord er stadig de største problemer. Andre fremhæver ubestemt e i flertal, som fx baseballspillere og deltagere. Dobbeltkonsonant volder ligeledes problemer.

”Behøver man næsten at sige, at nutids-r stadig er et problem, uanset om det famøse r optræder i indsætningsdiktaten eller i de selvstændige opgaver. Det lumske e blev afprøvet flere gange i år. At eleverne ikke husker e’et i ”foregår”, vidste jeg godt, men det undrede mig at se så mange stave ”regel” ”regl” og ”indgås” ”indgæs”. Det må have med vores udtale af ordene at gøre.”

”Regel har mange elever svært ved, da de ikke har eét med. *Præstationsfremmende* har eleverne ikke kunnet høre. Generelt er eleverne blevet klart dårligere til den grammatiske del i forhold til de tidligere år. Det virker som om, at der ikke bruges så megen tid på retskrivningsregler og ordbogsopslag.”

Det sidste citat giver grund til bekymring. Det er utrolig vigtigt, at ordbogsopslag – både i digital og trykt form – er en disciplin, som trænes igennem hele elevernes skolegang. Ret-skrivningsreglerne kan slås op, men også det kræver megen træning.

I den daglige undervisning kan eleverne benytte sig af mange forskellige sider: www.sproget.dk, www.dsn.dk (Dansk Sprognævn) og det nyeste fra Dansk Sprognævn, som hedder *Sproghjælp*.

Sproghjælp kan hentes til computeren eller som app til mobil eller iPad.

The screenshot shows the website for Dansk Sprognævn. The header features the logo and navigation links: Nytt, Sproghjælp, Sprogviden, Om os, and Si. The main content area is titled "Sproghjælp - DSN's huskesedler som app og pdf". It includes a sub-header "Nyt" with a "Nyheder" section containing "Sproghjælp - DSN's huskesedler som app og pdf", "Nye ord, ja tak!", "Nyt fra Sprognævnet", and "Sprogteknologikonference". The main text describes the "Sproghjælp" app and PDF files, mentioning that they provide a quick overview of typical grammar and spelling problems. It also includes a section titled "Ad eller af? Hans eller sin? Ligge eller lægge?" with a brief explanation of the app's purpose for students and teachers.

Læsning

 Tekster Læseprøven består af følgende tekster: Tekst 1: <i>Mange dropper fisk – det er for dyrt</i> (artikel) Tekst 2: Knud Rasmussen: <i>Pigens kærlighed der først dræbte en mand og siden vækkede ham til live igen</i> (grønlandsk eventyr) Tekst 3: <i>Milliarder i cykelturisme</i> (artikel) Tekst 4: Martin Petersen: <i>Boghjul</i> (novelle) Tekst 5: <i>Brokkerierne over tidens unge</i> (klumme) Teksten findes i opgavehæftet	 Opgaver <table border="1"><tr><td>Eleverens navn:</td><td>Eleverens nr.:</td></tr><tr><td>Skolens navn:</td><td>Klassenhøjde:</td></tr><tr><td>Eleverens underskrift:</td><td></td></tr><tr><td colspan="2">Tilsvarende underskift:</td></tr></table> Læseprøven består af følgende tekster: Tekst 1: <i>Mange dropper fisk – det er for dyrt</i> (artikel) Tekst 2: Knud Rasmussen: <i>Pigens kærlighed der først dræbte en mand og siden vækkede ham til live igen</i> (grønlandsk eventyr) Tekst 3: <i>Milliarder i cykelturisme</i> (artikel) Tekst 4: Martin Petersen: <i>Boghjul</i> (novelle) Tekst 5: <i>Brokkerierne over tidens unge</i> (klumme)	Eleverens navn:	Eleverens nr.:	Skolens navn:	Klassenhøjde:	Eleverens underskrift:		Tilsvarende underskift:	
Eleverens navn:	Eleverens nr.:								
Skolens navn:	Klassenhøjde:								
Eleverens underskrift:									
Tilsvarende underskift:									

I prøven i læsning maj 2012 er der indført en ændring, som ikke har noget med indholdet at gøre, men alene vedrører formen. Det drejer sig om, at prøven er opdelt i to hæfter: ét hæfte med teksterne og ét med opgaver og elevernes besvarelser. Opdelingen gør det muligt for eleverne at arbejde med tekst og opgaver på samme tid, så der ikke går kostbar prøvetid på at finde rundt i hæftet. Det er blevet modtaget særdeles positivt af elever, lærere og censorer.

Opgavekommissionen har i øvrigt på alle måder tilstræbt samme niveau i tekstvalg, progression, opsætning, længde og sværhedsgrad, som har været gældende for specielt de sidste to års prøver. Det indebærer en prøve med fem tekster i forskellige genrer i stigende sværhedsgrad og med appel til forskellige læseteknikker.

”En god læseprøve, som både i layout og indhold har ramt lige i øjet.”

Læseprøven består af følgende tekster:

Tekst 1: *Mange dropper fisk – det er for dyrt* (artikel)

Tekst 2: Knud Rasmussen: *Pigens kærlighed der først dræbte en mand og siden vækkede ham til live igen* (grønlandsk eventyr)

Tekst 3: *Milliarder i cykelturisme* (artikel)

Tekst 4: Martin Petersen: *Baghjul* (novelle)

Tekst 5: *Brokkerierne over tidens unge* (klumme)

”God sværhedsgrad, passende længde tekster og rigtig godt med adskillelse mellem opgaver og opgaveark. God bredde i genrer. Layoutmæssigt er det læsevenligt og overskueligt.”

En del censorer finder teksterne lettere end tidligere.

”God variation i teksttyperne. Var opgaven mon lettere i år, eller var det indførelsen af opgavehæftet, der gjorde en forskel? Ud af 352 besvarelser sidste år, var der i alt 96 elever med karaktererne 00 og 02. Dette år var der 39 elever med disse karakterer ud af 395 besvarelser.”

Dette passer fint med karaktergennemsnittet for læsning på landsplan. Det var 6,0 i 2011 og 6,5 i 2012.

”Spændende, men overkommelig for eleverne. De fleste nåede alle opgaver uden at skulle gætte.”

Samlet er prøveteksterne 2-5 på godt 4210 ord, en længde, der er identisk med maj 2011 (4200 ord).

Tekst 1

Første tekst er en prøve i punktlæsning, hvor eleverne så hurtigt som muligt skal søge enkeltinformationer i en tekst med tilhørende grafik. Der indgår 10 items i denne opgave.

Teksten, som eleverne skal finde konkrete informationer i, er fra **Søndagsavisen** og indeholder en blanding af tekst og illustration - direkte trykt fra originalen. Her oplever eleverne første gang lettelsen ved, at tekster og opgaver er i to hæfter. Nu kan de sidde med opgaverne foran sig og finde svarene i artiklen i det andet hæfte.

”De unge mestrer typisk overblikket i denne type opgaver og scorer ofte 100% i korrekt besvarelse.”

”God avisside. Overskuelig og ikke alt for teksttung”

Rigtig mange elever får en god start på læseprøven ved at løse opgaverne fejlfrit. Hvis eleverne ikke når tekst 5, kan det i nogen tilfælde være, fordi de bruger for meget tid på denne første opgave.

Tekst 2

Anden tekst er et eventyr på 1006 ord og en lix på 21. Niveauet svarer til 4.-5. klasse med 10 items. Selv usikre og langsomme læsere bør kunne nå denne opgave og svare rigtigt på spørgsmålene, der ikke er udformet som svære.

”Fin tekst – forholdsvis let. Meget, meget få fejl. Eneste problem har været for eleverne at kende forskel på ”troløs kærlighed” og ”den store kærlighed”, men bare de kan skelne ude i virkeligheden, går det nok!!!”

”Her var der heller ikke de store problemer – med undtagelse af det sidste spørgsmål. Det var bestemt ikke alle, som mente, der var tale om ”Den store kærlighed”, når pigen lod den unge mand dø. Selvom hun fik ham vakt til live, og eventyret ender med: ”og de levede lykkeligt sammen til deres dages ende”.”

En del elever har kun forkert i den sidste opgave, hvor det rigtige svar er *den store kærlighed* og ikke *troløs kærlighed*. En sådan fejltype understreger, hvor vigtigt det er, at vi i undervisningen hele tiden lærer eleverne nye ord og begreber – også ord og udtryk, der er af lidt ældre dato.

Tekst 3

Tredje tekst er en artikel *Milliarder i cykelturisme* på 1019 ord og med en lix på 38 – svarende til 7.-8. skoleår.

Der er 10 items med spørgsmål til enkeltinformation og forståelse af teksten samt et par sværere spørgsmål, hvor informationer skal kombineres. Eleverne til afgangsprøven bør kunne komme langt i tekst 3 og 4 for at kunne siges at være nogenlunde sikre og nogenlunde hurtige læsere.

”God opgave – genialt at det var sammenfaldende med Giro de Italia-start i Herning 😊.”

”Det er rigtigt godt med en sagprosatext inden for et emne, som eleverne i en lille grad kan forholde sig til og kender til. De kender alle til at cykle og kan godt forholde sig til cykelturisme. Derfor kan de også forstå teksten og har få fejl.”

Tekst 4

Fjerde tekst er en nyskrevet novelle (Martin Petersen: *Baghjul*) på 1598 ord med lix 25 (5. klasse), hvilket dog ikke siger noget om den litterære sværhedsgrad. Novellen er på et litterært tolkningsniveau, der er passende for FSA-prøven i læsning med 10 spørgsmål, der foruden den umiddelbare forståelse også kræver tolkninger. Distraktorerne er dog valgt således, at en sikker læsning udelukker de forkerte svarmuligheder.

”God tekst, der stiller krav til elevernes læseforståelse. Dette gør teksten svær for nogle elever. Klart den sværeste tekst for eleverne.”

”Antallet af fejl steg voldsomt – måske også fordi mange var ved at være i tidsnød? Fejlene var nogenlunde jævnt fordelt over hele opgaven.”

”Passende længde og det dansksproglige niveau er passende i forhold til 9. klassesettrin.”

”En god novelle, som siger eleverne noget. Den er sværere at læse, og nogle elever står af pga. layoutet. – En lang novelle i to spalter.”

”Her afspejler elevgruppens baggrund og evnen til at læse mellem linjerne sig. Nogle klasser tæt på 100% korrekte besvarelser, andre kun få rigtige.”

Tekst 5

Den femte tekst er den tekst, der kan afgøre, om eleverne læser meget sikkert og meget hurtigt og dermed kan opnå karakteren 10 eller 12. Teksten er en klumme (*Brokkerierne over tidens unge*) på 587 ord og med en lix på 37. Altså en sværere tekst med distraktorer, der kræver meget sikker læsning med særdeles god forståelse.

”Super og relevant tekst med en passende sværhedsgrad. Jeg synes, eleverne har været rigtig gode til at få fat på den og vælge de rigtige ord. Det gør den en anelse sværere, at det i flere tilfælde er de samme ord, der kan vælges imellem. En god måde at hæve sværhedsgraden på.”

”Opgavesættets vanskeligste som sædvanlig. Hvis eleven ikke fanger selve kommunikationssituationen mellem far og søn, er den særdeles svær.”

”I forbindelse med læseprøven er hastighed, læseforståelse og overblik naturligvis relevante begreber, men i den sidste opgavetype med indsætningsord skaber man en utrolig kunstig læsesituation, hvor sværhedsgraden er høj, samtidig med en konstant afbrudt læsning, hvor man yderligere er presset i tid. Jeg har svært ved at se, hvordan det kan afspejle en læsesituation, den unge kan forholde sig til/reflektere over.”

Til det sidste citat, kan man sige, at læseprøven jo først og fremmest er lavet for at kunne få et overblik over, hvad eleverne kan – om de har nået slutmålene. Den dygtige elev gennemskuer hurtigt teksten og finder uden problemer de rigtige ord i parenteserne. Her bliver læsningen altså ikke i særlig grad afbrudt, fordi forståelsen af hele teksten er til stede.

7 skarpe til dansklæreren om læseprøven

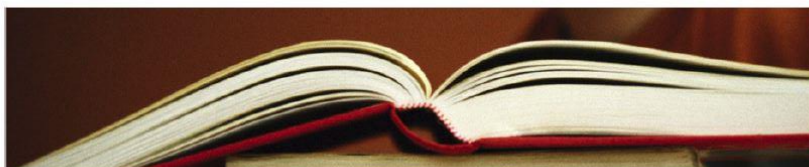
Forud for sommerprøverne blev *7 skarpe til dansklæreren om læseprøven* revideret, så bl.a. ændringen med indførelse af et teksthæfte og et opgavehæfte blev omtalt.

UNDERVISNINGS
MINISTERIET
KVALITETS- OG
TILSYNSSTYRELSEN

7 skarpe til dansklæreren om læseprøven

Hvis du kan svare JA til de følgende spørgsmål, er dine elever godt på vej mod den afsluttende prøve i læsning i 9. klasse.

- Kender dine elever prøvens opbygning og udformning?**
Læseprøven består af forskellige typer af tekster. Det kan fx være:
  - en brochure eller brochureagtig tekst (pjece, køreplan, artikel med forskellige teksttyper)
  - en opinionstekst (essay, klumme, leder, læserbrev, kronik)
  - en faglig tekst (sagprosa)
  - en fortælling (eventyr, myte, sagn)
  - en nyere fiktiv tekst (novelle)?Læseprøven er delt i to hæfter et *teksthæfte* og et *opgavehæfte*. I teksthæftet er tekst 1-4 placeret, og i opgavehæftet står opgaverne til tekst 1-4 og hele tekst 5 med parentesopgaver. Kun opgavehæftet skal afleveres.
- Har I talt om de forskellige opgavetyper?**
Tekst 1-4 er multiple choice-opgaver: Eleverne skal finde det rigtige svar ud af fire mulige. Der er kun ét rigtigt svar til hvert spørgsmål.

Tekst 5 er en parentesopgave (cloze test): Eleverne skal finde det rigtige svar ud af fire mulige.
- Har du forberedt eleverne på prøvens omfang?**
Prøven varer 30 minutter og rummer 50 opgaver. Ud over søgeteksten (brochure eller lignende) vil den samlede læsedel være på cirka 4000-4500 ord. Eleverne skal derfor kunne læse med stor sikkerhed og høj hastighed, for at alle opgaver kan nås og besvares korrekt.
- Har I talt om prøvens sværhedsgrad?**
Tekster og opgaver har varierende længde og sværhedsgrad, og læseprøven er samlet set så svær, at det kun vil være de allerbedste elever, som kan nå at løse samtlige opgaver. Prøven er udformet med stigende sværhedsgrad, så den sidste opgave er den sværeste. Mange elever vil derfor med fordel kunne løse opgaverne i den rigtige rækkefølge, men det er frivilligt.
- Har I talt om, at alle tekster ikke skal læses ens?**
Læsemåde, læseteknik og læseforståelsesstrategi afhænger af, hvad formålet er med læsningen. I læseprøven skal eleverne fx anvende punktlæsning/søgelæsning, oversigtslæsning og nærlæsning.

I Fælles Mål 2009 for dansk kan du finde en gennemgang af forskellige begreber i forbindelse med læsning.
- Prøver - Evaluering - Undervisning**
Har du læst publikationen "Prøver - Evaluering - Undervisning" (PEU-hæftet), som udgives elektronisk på Kvalitets- og Tilsynsstyrelsens hjemmeside? Her kan du blandt andet læse fagkonsulenternes evaluering og kommentarer til læseprøven i dansk.
- Kvalitets- og Tilsynsstyrelsens hjemmeside**
Har du besøgt www.ktst.dk? Her kan du fx finde:
  - Prøvevejledningen og vurderingskriterierne
  - Love og bekendtgørelser om prøverne
  - Publikationen "Orientering om folkeskolens afsluttende prøver".

Skriftlig fremstilling FSA

I 2012 prydes forsiderne på opgavesættene i maj og december hhv. fsa og fs10 af fotos, der præsenterer bogstaver, ord og stavning i forskellige sammenhænge. Som sædvanlig har forsiderne ikke nogen direkte forbindelse til opgaverne i de to sæt. Tanken er alene at gøre opgavesættene umiddelbart identificerbare og at fastholde det æstetiske og designmæssige udtryk, der karakteriserer opgaverne i dansk, skriftlig fremstilling.

De seks opgaver giver eleverne mulighed for at vælge at skrive i genrerne kommentar, novelle, brev, essay, reportage, fortolkning/vurdering. Spektret med journalistik, fiktion, opinion og refleksion er alle repræsenteret. Med dette udvalg af mulige skrivegenrer demonstreres danskfagets faglige bredde, som det kommer til udtryk i Fælles Mål 2009. De seks opgavetyper har alle tidligere været præsenteret i fsa-opgavesæt, og lærere og elever har bl.a. af den vej haft mulighed for at træne med dem i den daglige undervisning.

Opgavesættet til skriftlig fremstilling får mange rosende ord med på vejen i censorernes evalueringer. Nogle af de ting, som fremhæves positivt ved opgavesættet er, at opgavesættet i sin helhed er alsidigt, hovedgenrerne er med, oplæggene handler om noget, som de kan forholde sig til, og danskfaglige begreber anvendes i opgaveformuleringerne.

Desuden har eleverne fordelt sig nogenlunde jævnt over opgaverne, hvis man lige ser bort fra en enkel opgave, som kun ganske få elever besvarede.

Censorerne skriver:

”Det er en styrke for det samlede sæt, at der er rige muligheder for eleverne at udfolde sig på indholdssiden: Fordelt hen over de seks opgaver skal de sætte sig ind i noget, tage stilling, anvende fantasien, inden de skriver. Der er noget for dem alle.”

”Alle opgaver stiller dog også store krav til elevernes danskfaglige viden og færdigheder.”

”Wordfeud ... Scrabble ... lige i øjet med en forside, der er højaktuel, og man fristes til at forbinde årets prøvesæt med en ”ordleg” eller sagt på anden vis: bogstaver, ord, sætninger er essensen i alle danskfagets udtryksformer. Opgavesættet stiller krav om at kunne skrive både fiktion og sagprosa. Eleverne har haft mulighed for at vise, at de mestrer de forskellige færdigheder, som er beskrevet i målene. De er blevet udfordret både i forhold til faglige kundskaber, men også i forhold til færdigheder. Ja, kort sagt: de er blevet udfordret i at kunne lege med ord.”

Køn, opgavevalg og karakterer

Også i år blev censorerne bedt om at registrere, hvor mange drenge og piger, der vælger de enkelte opgaver, og hvilken karakter de får. Sidste år blev 6166 elever optalt – i år 7453. Da en årgang er på ca. 60.000 elever, svarer det til 12,4 % af en årgang.

Det samlede resultat viser præcis det samme billede som sidste år. Det er pigerne som i høj grad løber med karaktererne 12, 10 og delvis 7. Til gengæld er det drengene, der løber med karaktererne 4, 02 og 00. I år er der dog den undtagelse, at ved karakteren 7 i år er en mere ligelig fordeling mellem drenge og piger.

”Ved karaktererne 12, 10 og 7 scorer pigerne højest, og ved 4, 02, 00 og -3 ”scorer” drengene højest.

FSA	Opgave 1		Opgave 2		Opgave 3		Opgave 4		Opgave 5		Opgave 6		I alt		
	P	D	P	D	P	D	P	D	P	D	P	D	P	D	I alt
12	24	14	107	37	51	10	120	43	26	24	2	1	330	129	459
10	63	63	260	175	170	50	322	177	48	73	1	3	864	541	1405
7	96	95	419	363	303	247	367	284	73	119	2	4	1260	1112	2372
4	64	77	291	538	235	144	208	245	58	192	25	4	881	1200	2081
02	15	27	129	306	65	135	49	82	26	122	1	2	285	674	959
00	3	7	15	61	9	23	7	17	5	26	0	1	39	135	174
-3	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	3
I alt	265	283	1222	1482	833	609	1073	848	236	556	31	15	3660	3793	7453
	548		2704		1442		1921		792		46				
	7 %		36 %		19 %		26 %		11 %		1 %				

Opgavevalget generelt for maj 2012 ser således ud:

Opgave	Procent
2 Du kommer for sent	36 %
4 Virkelighed eller reality	26 %
3 Trekantsdrama	14 %
5 Udslip	14 %
1 Er barndommen kun for voksne ?	4 %
6 Stærk struktur	1 %

Hvis man ser på de enkelte opgaver, fremgår det tydeligt, at opgave 2. *Du kommer for sent*, vælges af markant flest elever, skarpt efterfulgt af opgave 4. *Virkelighed eller reality*.

Reportageopgaven 5. *Udslip* var en populær opgave blandt drengene, og her var der ligeledes en næsten ligelig fordeling af karakteren 12 blandt pigerne og drengene. Det passer med billedet af, at drenge ofte foretrækker at læse faglitteratur/sagprosa – og altså også at bearbejde konkret stof.

Samtalerunden

”Samtalerunden skal indøves i den daglige undervisning.”

Der er meget forskellige tilbagemeldinger på brug af samtalerunde, og kendskabet til muligheden er ikke udbredt på alle skoler.

Samtalerunden er blevet indført for at skabe bedre sammenhæng mellem den daglige undervisning og mulighederne ved prøven. At tale om opgaver, krav og tekster er en væsentlig kompetence – og noget, som er en naturlig del af danskfaget.

Flere lærere giver udtryk for, at de vil arbejde mere med samtalen om skriftlige opgaver i den daglige undervisning fremover. Samtalerunden skal være en naturlig del af det skriftlige arbejde, hvis den skal give mening til prøven. Det er væsentligt, at eleverne bruger samtalerunden i årets løb, i det daglige og inden prøven. Desuden at eleverne selv har stor indflydelse og er en del af beslutningen omkring dannelsen af grupper.

Klasser, der hele året har brugt samtalerunde som udgangspunkt for en skriftlig opgave, har også i forbindelse med afgangsprøven kunnet give hinanden gode ideer til måder at angribe opgaverne på. Desuden har et par lærere nævnt, at nogle elever har valgt opgaver, som de måske ellers ville ”overse”. Det ser derfor ud til, at samtalerunden betyder, at eleverne taler om **alle** opgaver og vejleder hinanden i definition af de mange forskellige genrer.

”Når samtalegrupper fungerer, skaber samtalerunder ideer, der kan anvendes, og sikkerhed for, at man har nok indhold til en opgave. Men den kan ikke fjerne de største barrierer: sprog og genreredskeer. Det er færdigheder man skal tilegne sig gennem undervisningen.”

I prøvebekendtgørelse 756 om folkeskolens afsluttende prøver, som udkom 02.07.2012, står der i Bilag 1:

1.12. Prøven kan indledes med en samtalerunde af maksimalt 30 minutters varighed af den samlede prøvetid på 3½ time. Samtalerunden foregår i på forhånd aftalte grupper på 2-4 elever. Under samtalen kan eleverne drøfte opgavernes ordlyd, krav, genrer, forståelse af tekst, særlige ord og udtryk, idéer til layout m.v. Eleverne må tage notater, som kan anvendes i den efterfølgende individuelle skrivning.

1.13. Efter gruppesamtalen går eleverne til deres individuelle arbejdspladser og udfærdiger deres besvarelser.

1.14. Skolen skal på forhånd fastlægge samtalerundens varighed, som skal være fælles for alle deltagende elever.

1.15. Eleverne vælger senest en uge inden første skriftlige prøvedag, om de ønsker at deltage i samtalerunden. Samtalerunden er valgfri for den enkelte elev.

De seks opgaver

Opgave 1 Er barndommen kun for voksne?

Kommentar

Opgavens titel vender klummens konstaterende overskrift til et spørgsmål. Det er således meningen, at eleven i sin besvarelse skal arbejde med at kommentere de synspunkter, der fremføres i klummen af Sebastian Dorset. Opgaven vurderes at have umiddelbar appel til mange elever med sine betragtninger over situationer og valg, der vil være velkendte for mange unge. Som kontrast til klummens synspunkter præsenteres i en tekstboks et kort resume af en undersøgelse, der placerer Danmark på en 3. plads, når det gælder børnevel-færd! Elever, der vælger denne opgave, kan frit vælge at inddrage denne undersøgelse, lige som det står dem frit for at inddrage eksempler fra eget liv.

Opgaveformuleringen lyder:

Skriv en kommentar til avisen om synspunkterne i klummen. Har Sebastian Dorset ret? Du kan også inddrage UNICEF-undersøgelsen og eksempler fra dit eget liv.

Giv din kommentar en rubrik.

Eleven skal altså:

- Kommentere nogle af de synspunkter Sebastian Dorset fører frem i sin klumme
- Forholde sig til om Sebastian Dorset har ret eller uret i sine meninger og argumentere for, hvorfor man er enig/uenig
- Selv finde en passende rubrik til sin kommentar.

Derudover kan eleven også:

- Inddrage de faktuelle oplysninger fra UNICEF-undersøgelsen
- Benytte eksempler fra deres eget liv

Der var flere gode besvarelser i dette oplæg. Det er en rigtig god ide, at eleverne lærer at læse opgaveformuleringerne nøje og stille skarpt på de krav, som stilles. Dette vidner denne censorkommentar om:

*”Skriv en kommentar til **avisen!** At skrive en kommentar volder ingen problemer, men det svære er, for nogle elever, at skrive med en ”modtager” for øje.”*

”Giv din kommentar en rubrik. Alle, uden undtagelse, har brugt samme rubrik som i oplægget. Gad vide, hvorfor eleven ikke bruger denne mulighed for at ”fange” læseren!”

Censorerne skriver endvidere:

”Et meget relevant tekstindhold for målgruppen at forholde sig til. Godt med emner der giver eleverne mulighed for at trække på tidligere gjorte tanker, som man må formode flere har gjort sig, da eleverne i 9. klasse har ”et valg ... at vælge ...” tæt inde på livet!”

*”Elever, som har valgt denne opgave, har virkelig haft noget på hjerte. De har følt sig provokeret af Sebastian Dorsets udtalelser; heldigvis har de fleste fanget ironien i *SD*'s synspunkter. Indholdsmæssigt er de fleste besvarelser stærke, fordi den personlige stillingtagen er tydelig. Langt de fleste er også sprogligt stærke, de kan argumentere, overveje og overskue en problematik, samt formulere deres synspunkter i et varieret og velfungerende sprog.”*

”Mange fine overskrifter – bl.a. BarnDommen.”

Men der var også en stor gruppe elever, som havde svært ved at gribe tonen i klummen. De tog Dorset på ordet, så at sige, men læste ikke overdrivelserne ind som en del af en lidt provokerende argumentation.

Censorerne skriver:

”Mange elever havde haft svært ved at gribe Sebastian Dorsets ironi og kritiske vinkel på kravene til barndommen. – de giver ham umiddelbart bare ret, og det er svært at skrive inspireret og med nerve, når man bare skal give nogen ret. En gennemgående mangel er referencer til konkrete detaljer i klummen. Der står groft sagt bare: Jeg synes det samme som Sebastian. Denne gruppe af besvarelserne viser endvidere stor usikkerhed omkring, hvad en kommentar er, og hvordan sproget er i en sådan.”

”Det kan undre, hvorfor elever der kan kommentere og argumentere, ikke også evner at få sat deres tekst op, så layout passer til det medie, den skal bruges i.”

Opgave 2 *Du kommer for sent*

Novelle

En velkendt opgavetype, hvor eleven skal skrive en novelle. En binding for opgaven er, at det viste tekstudsnit skal udgøre novellens afslutning. Erfaringen viser, at en del elever kan være tilbøjelige til at vælge netop denne type opgave i forventning om, at det vil være nemt at skrive "en historie". For at modvirke dette har der i en del år været knyttet mere specifikke krav til novellen. Og dette har efterhånden betydet et kvalitetsløft for de noveller, der skrives. Illustrationen er ny og produceret specielt til opgavesættet af Lotte Kjølner. Den tilstræber ikke at lægge for præcise spor ud for en handling, men rummer dog genkendelige elementer fra tekstuddraget.

Opgaveformuleringen lyder:

Skriv en novelle med titlen "Du kommer for sent".

Du skal skrive nedenstående tekstuddrag af og lade den være novellens afslutning.

Fiktionsopgaven er altid et populært valg, og dette års opgave er ingen undtagelse, som nok må betegnes som en af topscorerne. I årets opgave var det en stor udfordring for eleverne at få tekstuddraget til at indgå som en naturlig afslutning på novellen. Det kom ofte til at fungere som en isoleret afslutning.

Det kan dog undre, at så mange elever vælger fiktionsopgaven. Novellen er en rigtig svær genre, som mange vælger, men kun få mestrer. En historie, en beretning eller genfortælling er ikke lig med en novelle - jf. afsnittet om Særligt for fiktion i prøvevejledningen side 29-30.

Men med en på forhånd kendt slutning bliver det svært. Det er næsten som at samle et puslespil, hvor *Grise-Olsens gamle piletræ ... Johns sindsstemning ... og den midaldrende kvinde* skal passe ind i helheden. Det har været en udfordring! Alvoren og de mange sanseindtryk i tekstuddraget har voldt kvaler. Det har både i indhold og sprog været svært at finde de "brikker", som matcher både elevens egen tekst og Leif Davidsens.

Mange elever ville kunne profitere af at lære, hvordan man planlægger sin skrivning, får de centrale hovedtræk med, inden de begynder at skrive. Mange elever begynder på en tekst uden at overveje, hvordan slutningen får sammenhæng med den øvrige del af teksten og går frisk og frejdigt i gang med skrivning i håbet om, at historien nok skriver sig selv undervejs.

Censorerne skriver blandt andet:

”Ofte vælger mange svage elever denne opgave, fordi de måske har vurderet, at de andre opgaver var for krævende. Det er en udbredt opfattelse, at man jo altid kan skrive en novelle, selvom man sjældent læser denne disse. Men der er heldigvis også besvarelser, som viser god sikkerhed i genren og vidner om at der stadigvæk er elever, der læser skønlitteratur.”

”Mange elever skriver løs uden at planlægge deres novelle, de aner fx ikke, hvor det skal ende. Derfor har de også vanskeligt ved at få slutningen til at passe med deres novelle. Ofte kommer kvinden i slutningen som en deus ex machina, uden nogen forvarsel. Godt nok kender eleverne til tomme pladser, men det er nok lige i overkanten, hvis der slet ikke er skyggen af spor i teksten, der peger på, hvem denne kvinde er.”

”Som genre er novellen vanskelig. ”Bring the lady in and let her scream”, kunne en del elever have glæde af at arbejde med. I det hele taget bør vi arbejde meget bevidst med en novelles opbygning og genremønster.”

”Mange af novellerne var rigtig kedelige, men der var også de rigtig spændende noveller, hvor man sad og ventede spændt på afslutningen. Bl.a. en pige som var super til antydningens kunst og hvor mordet ikke blev beskrevet.”

Opgave 3 Trekantsdrama

Breve

*Jeg ved ikke om det skal være en **BREAKING**, men en pressemeddelelse ville da være en mulighed. At omkring så mange af danske 14-15 årige i disse IT-tider vælger at skrive 2 ”gammeldags” breve, som tillige skal foregå i midten af det 19. århundrede er da en fantastisk nyhed. Besvarelserne var i øvrigt generelt rigtig gode. Sproget mange steder meget smukt, varierende mellem grim krig og stor kærlighed.*

I denne opgave tages der afsæt i et klassisk dansk maleri af Jørgen Sonne: *Brudfærd fra det nordlige Sjælland*. Den historie, der kan læses ud af maleriet, skal bruges som afsæt for at skrive to fiktive breve. Brevgenren er en velkendt genre i opgavesættet. Det understreges to steder i opgaven, at der refereres til midten af 1800-tallet og til Treårskrigen 1848 -1850. Ved opgaver, der anvender kildemateriale fra en tid med en anden retskrivning og sprogbrug, har det vist sig relevant at understrege, at der skal skrives med anvendelse af nutidig retskrivning. Selv om Treårskrigen ikke direkte er en del af Folkeskolens historiekanon, kan man forvente et vist kendskab til den. Dette er dog ikke et krav for at kunne besvare opgaven.

Opgaveformuleringen lyder:

Efter mødet ved kirken skriver bruden og soldaten breve til hinanden. De skriver blandt andet om, hvad der er hændt dem, siden soldaten drog i krig, og hvordan de oplevede mødet ved kirken.

Skriv to breve. Det ene skal bruden skrive- det andet soldaten. Du bestemmer rækkefølgen.

Selv om handlingen udspiller sig i midten af 1800-tallet, skal du skrive med nutidig retskrivning.

Censorerne kommentarer til denne opgave deler sig i to hovedgrupper. Der var eksempler på mange gode besvarelser, og der var også en del besvarelser, hvor eleverne havde svært ved at ramme tidsånden og afslørede et mere perifert forhold til historiske fakta.

Derfor var der mange besvarelser om soldater på undercover-missioner, som var blevet ramt af vejsidebomber, havde haft lange samtaler med krisepsykologer og ikke mindst soldater, der både kom hjem i fly og helikopter og beklageligvis ikke havde fået ringet hjem.

”Den stakkels soldat har to steder været til genoptræning på et hospice, mens en anden har været indlagt på et fælt hospital. Absolut ikke kedelig læsning”.

”Et af de morsommere indfald i dette forsøg på at ramme historisk korrekt var en soldat, der ikke kunne skrive hjem, fordi kompagniets brevdue var blevet skudt ned tidligt i krigen”.

Om de gode besvarelser skriver censorerne blandt andet:

”En opgave, hvor fårene og bukkene skilles af evnen til at skrive med følelse og indlevelse. Selvom elevernes historiske viden og mangel på samme ikke er til vurdering, giver det dog i mine øjne et plus, hvis man kan ramme en sprogtone, der virker lidt gammel og formel; ligesom det ikke gør noget, at man demonstrerer viden om den historiske situation.”

”Flere elever magter at fortælle om krigen med en fantastisk indlevelse, sansede beskrivelser, så man fornemmede selv at være til stede. Samtidig kunne de bruge genren personlig og dialogisk ”.

”Klart mit favoritoplæg i årets opgavesæt. Visuelt en gave til elevernes inspiration, og brevgenren giver personlige og følsomme tekster, som ofte er meget læseværdige.”

”Enkelte, rigtig gode fik dynamik og indføling med ved at udfolde dilemmaer og modstridende følelser”.

Opgave 4 Virkelighed eller reality

Essay

”Jeg er ikke bekymret for generationen, der netop nu forlader folkeskolen- besvarelsene afspejler unge mennesker, der er fornuftige, realistiske og ikke mindst unge med holdninger”.

Spørgsmålstegnet i opgavens titel understreger den centrale problemstilling i det essay, eleven har mulighed for at skrive i denne opgave. Essaygenren er velkendt i danskundervisningen og i opgavesættet. De fem tekstuddrag er citater fra dagspressen, og de kommenterer på forskellig vis realitygenren, som den kendes fra en række tv-programmer. Langt de fleste elever vil være fortrolige med eksempler på disse programmer. Citaterne er valgt med henblik på ikke at afsige en entydig værdidom over realitygenren, men at holde muligheder åbne for, at eleverne kan forholde sig reflekterende og diskuterende til emnet. Citaterne er tænkt som inspiration og igangsættende for elevernes skrivning, men der stilles ikke krav om, at citaterne skal inddrages i elevens besvarelse.

Opgaveformuleringen lyder:

En lang række tv-stationer viser realityprogrammer.

Skriv et essay om realityprogrammer og din opfattelse af dem. I dit essay skal du skrive om, hvorfor man ser dem, og hvorfor mange fascineres af dem. Du skal desuden reflektere over sammenhængen mellem din tilværelse og den virkelighed, som programmerne præsenterer.

Du kan bruge et eller flere af citaterne herunder som inspiration.

Dette var både en opgave, hvor skrivelysten afspejlede, at her havde eleverne fat i deres egen hverdag og med utrolig gode relevante kommentarer, som emmede af skrivelyst og engagement for emnet. Mange censorer melder også, at de nu føler sig helt opdateret mht. antallet af realityprogrammer, medvirkende og intriger.

Men opgaven var svær, da oplægget mere lagde op til et debatindlæg end til et essay. De mange citater synes at have vildledt eleverne i stedet for at vejlede dem.

”Eleverne skriver faktisk kommentarer – kun få formår at få tydelige essaytræk frem, så det har været nødvendigt at tænke essaygenren meget bredt og rummeligt for at imødekomme eleverne, der har bragt sig selv ud på dybt vand genremæssigt ved at vælge dette oplæg”.

”Her har opgavekommissionen i den grad ramt den danske ungdom! Hold da op, hvor har jeg læst meget om Amalie!! Stor skrivelyst, fine refleksioner og ja, så glemmer rigtig mange elever genrekravet: essaygenren. De skriver nærmere en kommentar og glemmer også, at

opgaven har to delspørgsmål. De glemmer at reflektere over sammenhængen med egen tilværelse”.

Det var dog en yderst populær opgave med mange flotte besvarelser. Mange af besvarelserne tager afstand fra reality og realitystjernerne samtidig med, at eleverne giver udtryk for, at programmerne ses af langt de fleste, og deres kendskab til disse programmer er endog særdeles velfunderet.

Censorerne skriver:

”Men selvom formen kunne være bedre, har det været interessant at læse de unges overvejelser over eget medieforbrug. Jeg er også overbevist om, at mange er blevet klogere gennem formulering af egne synspunkter”.

”En del kaster sig ud i interessante overvejelser over, hvilke dybereliggende behov programmerne opfylder hos seerne (hjulp af et godt oplæg). Det er her, det bliver interessant, her lærer man, fordi man tænker, hvilket er en understregning af, at vi skal styrke arbejdet med de argumenterende tekster i hverdagen”.

Opgave 5 Udslip ***Reportage***

I denne opgave stilles krav om at skrive en reportage indeholdende et eller flere interview. Eleven skal forestille sig at være journalist på en ikke nærmere angivet lokal avis. Til støtte for skrivningen præsenteres en række noter på en gul post-it-slip, som eleven skal bruge. For at understrege genren er der i opgaveformuleringen skrevet, at reportagen skal indeholde et eller flere interviews, og eleven selv skal formulere en rubrik til reportagen. Selve begivenheden er fiktiv, mens baggrundsfoto viser en konkret begivenhed. Den konkrete begivenhed havde alene materielle skader som konsekvens. Skulle en elev kunne genkende noget fra fotografiet, har det ikke betydning for besvarelsen.

Opgaveformuleringen lyder:

Forestil dig, at du er journalist på en lokal avis.

Du har fået til opgave at skrive en reportage fra en ulykke med et udslip af kemikalier fra en stor fabrik. Du er på ulykkesstedet kort tid efter udslippet.

Du noterer oplysninger og stikord.

Du ankom til ulykkesstedet kort tid efter udslippet og noterede ovenstående informationer.

Skriv reportagen, og brug nogle af dine noter.

Din reportage skal indeholde et eller flere interview, og du skal give den en rubrik.

Dette var en opgave, som især appellerede til drengene og til de konkret saglige elever. Det er ganske tydeligt, om eleverne har arbejdet med de journalistiske genrer eller ej. Nogle mestrer genren og formår at skrive sanseligt og med nerve. En del af eleverne er gode til at benytte det journalistiske sprogs karakteristika, og kendskabet til de journalistiske genrer synes mere udbredt end tidligere. Eleverne er efterhånden også gode til at sætte deres besvarelser op som en avisartikel. Her er der virkelig mulighed for at vise sine layout-evner.

Reportagegenren er dog stadig svær for mange. En del elever forfalder alt for ofte til at skrive en jeg-historie. I årets opgave glemte de ofte, at der skulle indgå et eller flere interview, og at reportagen skulle bringes i den lokale avis.

Censorerne skriver:

”Eleverne kender artikelgenren, men specifikt reportagen med ”fluen på væggen”-teknikken kunne man med fordel træne. En del elever skyder nemlig lidt forbi, idet de ikke bruger ”don’t tell it, show it”-detaljer”.

”At tv-mediet spiller en stor rolle som reference kunne aflæses i nedskrevne ”Breaking news” – Tv-reportager, hvor man kan følge kamerapanoreringen og se reporteren stå med mikrofonen i hånden. Ikke mindst interviewene bærer præg af denne genreforveksling: ”Jeg står her med politimester Bastian. ”Hej, hvordan går oprydningsarbejdet?”

”De fleste havde anvendt interviews, men nogle gange var de indholdsløse, og nogle havde opstillet dem med både spørgsmål og svar. Her er stadig noget at arbejde med, eller også er det, fordi de svagere elever vælger emnet”.

Opgave 6 Stærk struktur *Fortolkning og vurdering*

Med denne opgave præsenteres en af de seneste års meget roste nye lyrikere, Julie Sten-Knudsen. Digtet er fra hendes debutdigtsamling. Opgaven er at skrive en fortolkning og en vurdering af digtet, som skal kunne lægges på en hjemmeside om nyere dansk lyrik. Der refereres ikke til en reelt eksisterende hjemmeside. Opgaven er muligvis af den smalle slags, som ikke vil appellere til et meget stort antal elever. Imidlertid indgår lyrik, fortolkning og vurdering heraf som et element i danskfaget. Med valget af en ung digter og et digt, der beskriver genkendelige tanker og situationer fra hverdagen, ønskes lyrik fastholdt som en litterær genre med relevante bud på en tilværelsestolkning. Også i folkeskolen.

Opgaveformuleringen lyder:

Digtet Stærk struktur findes i Julie Sten-Knudsens debutsamling *Hjem er en retning* (2011)

På en hjemmeside om nyere dansk lyrik skal der skrives en præsentation af denne digtsamling

Skriv en fortolkning og vurdering af digtet Stærk struktur.

Dette var en opgave som ganske få elever kastede sig over. Digtet lå for langt fra, hvad eleverne normalt forbinder med digte. De få, som skrev denne opgave, klarede enten opgaven over det forventelige på 9. klasses trin eller også bar besvarelsen præg af, at eleven slet ikke havde forstået, hvordan man tog hul på den. Kun 1% af eleverne valgte denne opgave.

Censorerne var heller ikke just begejstrede for oplægget.

Censorerne skriver:

”Kun én ud af 179 elever har valgt dette emne, uden større succes, hvilket jeg godt kan forstå. Selv efter 3. gennemlæsning havde jeg det stadig som med et stykke vådt sæbe. Der skal være noget for feinschmeckerne, men dette oplæg var for avantgardistisk”.

”Et svært oplæg, der kan diskuteres, om det skal med i prøvesæt”.

”Opgavekommissionen skal ikke lade sig ryste. Fint oplæg, men det vil nok være en god ide, hvis selve digtet næste gang bliver lettere at gå til. Relativ svær opgaveformulering og digt giver få besvarelser”.

Øvrige kommentarer til elevernes besvarelser

Genrebevidsthed	<i>"Genrebevidstheden bør få mere opmærksomhed i undervisningen, da der her er en del mangler at spore".</i>
Retskrivning og kommatering	<i>Kommateringen er ikke imponerende! Den kompetence lader en del tilbage at ønske.</i> <i>En del elever har problemer med at kende forskel på for/får, hans/hendes/sin, i/I.</i> <i>Tegnsætning er desværre stadig et generelt problem.</i> <i>Kommateringen halter generelt set voldsomt!</i> <i>Der er stadig mange elever, der ikke har fat i tegnsætningen, sammensatte navneord, nutids r, direkte tale, ordene vidst vist, breder og spredter, ligger og lægger plus mange flere.</i> <i>Generelt synes jeg, at stavningen er blevet bedre, men tegnsætningen er meget usikker. Jeg har rettet mange stile fra skoler, hvor der er mange flygtninge- og indvandrerbørn, og det var meget positivt at se, hvor godt de klarede sig. Når jeg konfererede karaktererne med den kommunale censor, så var de også meget stolte og glade for den fine udvikling, som deres elever havde gennemgået. Meget positivt.</i>
Sproglige formuleringer	<i>Jeg ser igen i år, at det klare, forståelige og varierede sprog samt retskrivningen, tegnsætningen og disponeringen af teksten har trange kår hos afgangseleverne. Rigtig mange - for mange - bearbejder ganske enkelt ikke deres tekster. Eleverne er gode til at mene noget, men har ikke den sproglige formåen. Det må være, fordi dette ikke bliver vægtet ude i "marken".</i> <i>Eleverne skal tydeligere gøres opmærksom på, at det er NU, i de 3½ time, de skal formulere sig i et dansk skriftsprog. De får kun denne ene chance. Bare de ville bruge tiden på det formelle ved sproget også, for de har fint styr på genrer, indhold og fylde, og de kan også godt læse opgaveformuleringerne.</i> <i>Det er dog dejligt, at man kan se, at nogle klasser vitterligt</i>

	<p><i>bliver undervist og stillet i kravssituationer i det formelle ved det danske sprog og bruger det, de har lært!</i></p> <p><i>1½ side tekst er nu heller ikke meget at præstere på 3½ time.</i></p>
Disponering	<p><i>Mange opgaver i den lave ende af karakterskalaen er præget af sætninger med manglende subjekt og sms-sprog generelt.</i></p> <p><i>Jeg savner det bevidste arbejde med disponering. En skriftlig opgave skal planlægges, disponeringen skal være gennemtænkt og udtryk for bevidste valg. Det bør vi undervise mere i.</i></p>
Layout	<p><i>For mit vedkommende var præstationerne bedre i år end tidligere – hvilket var opmuntrende. Der arbejdes tydeligvis mere bevidst med layout – fx havde jeg en lærer der havde ladet eleverne arbejde med forskellige typer layouts i diverse novellesamlinger etc. Det gav meget fine resultater.</i></p> <p><i>Der er stadig for mange skoler, der IKKE underviser i orden. Det kan man tydeligt se, da ingen elever benytter orddeling eller arbejder med at nærme sig genren via deres layout. Det er ikke rimeligt overfor eleverne.</i></p>

Eleverne skal huske

- at lave afsnit
- at sætte punktum
- at sætte komma
- at stavekontrollen skal suppleres med kendskab til endelserne
- at kende forskel på: nogen/nogle, ligge/lægge, for/får hans/hendes/sin, ad/af etc.

Orden og layout

I oktober måned blev dette nyhedsbrev lagt ud på EMU'en. Det beskriver, hvordan ordenskarakteren nu indgår i den samlede karakter for skriftlig fremstilling.

Nyhedsbrev oktober 2012:

Orden indgår fremover som en del af karakteren for skriftlig fremstilling

Den 1. august 2012 trådte de nye ændringer i prøvebekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 756 af 2. juli 2012) i kraft. Det betyder blandt andet, at der ikke længere skal gives en selvstændig ordenskarakter i skriftlig fremstilling på 9. klassetrin. Orden indgår nu som *en del* af vurderingskriterierne for den samlede besvarelse af skriftlige fremstilling. Til den skriftlige prøve i dansk bliver eleven prøvet i følgende mål:

Mål

- forholde sig analytisk og reflekterende til tekster og andre udtryk fra forskelligartede medier,
- styre skriveprocessen fra idé til færdig tekst,
- udtrykke sig i en sammenhængende og disponeret form,
- skrive forståeligt, klart og varieret i en form, der passer til genre og situation,
- udvikle og udvide ordforråd og begrebsverden,
- vise indsigt i sprogets spændvidde fra hverdagsprog til kunstneriske udtryksformer,
- beherske et sikkert sprog med korrekt stavning,
- kunne læse korrektur på egne tekster,
- anvende forskellige genrer, stilarter og de vigtigste regler for sprogrigtighed,
- anvende forskellige fremstillingsformer, fortælleteknikker og virkemidler, og
- ***layoute tekster, så det fremmer kommunikationen og vidner om æstetisk bevidsthed.***

(Fra Prøvebekendtgørelsen, Bilag 1, afsnit 1.16)

Bekendtgørelsens mål bygger direkte på slut- og trinmål for 9. klasse fra Fælles Mål 2009. Vurderingskriterierne er udformet på baggrund af målene beskrevet ovenfor.

Vurderingskriterier

Ved folkeskolens afgangsprøve i skriftlig fremstilling vurderes følgende syv områder:

- Om besvarelsen er dækkende i forhold til opgaveformuleringen for den valgte opgave
- Genrebevidsthed i forhold til opgavekrav
- Om sproget er forståeligt, klart og varieret
- Sikkerhed i retskrivning og tegnsætning
- Indholdets fylde
- Disponeringen i forhold til indhold og genre
- Orden og layout

I den samlede bedømmelse indgår en vurdering af de nævnte delområder. Afgørende for besvarelsens kvalitet er den helhed og sammenhæng, eleven har formået at skabe i sin be-

svarelse ved at kombinere opgaveformuleringens krav med sine skriftlige færdigheder og personlige, men indbyrdes afhængige valg.

Nu hvor orden og layout også indgår i den samlede karakter for skriftlig fremstilling, skal man ligeledes vurdere, i hvor høj grad eleven har formået at udnytte de layoutmæssige muligheder, der er i et tekstbehandlingsprogram, og dermed demonstrerer bevidsthed om at layoute tekster, så det fremmer kommunikationen.

Ud fra helhedsvurderingens forskellige kriterier må det vurderes, i hvilket omfang eleven har besvaret den stillede opgave. I skriftlig fremstilling bør det skriftsproglige udtryk altid have overvægt og udgøre det væsentlige vurderingsgrundlag,

Vurderingen af orden indgår ligeledes i den samlede karakter for skriftlig fremstilling, når der skal gives standpunktskarakter.

Uddybning af orden og layout

De faglige mål, der tidligere stod i den vejledende karakterbeskrivelse for orden, gælder stadigvæk. Det vil sige, at for at en orden kan beskrives som hensigtsmæssig, skal følgende være opfyldt i væsentlig grad.

- Teksten er skrevet med harmonisk højrekant.
- Der anvendes orddeling ved linjeskift.
- Overskriften er harmonisk i forhold til teksten, og der er balance mellem højde og bredde i teksten.
- Afsnit markeres konsekvent.
- Skriftypen er valgt, tegn anvendes korrekt, og mellemrum anvendes korrekt i forbindelse med tegn.
- Der er meget bevidst arbejdet med layout – særligt i forhold til den genre, der skrives i.

Eleven skal være bevidst om, at den skrevne tekst skal fremstå pænt og ordentligt, så indholdet af teksten er tydeligt og klart for læseren. Layoutet skal samtidig være med til at understrege det budskab, som eleven gennem sin besvarelse gerne vil kommunikere videre til den, der skal læse teksten.

De vejledende karakterbeskrivelser

De vejledende karakterbeskrivelser er blevet ændret som følge af, at ordenskarakteren nu indgår i den samlede karakter for skriftlig fremstilling. Det betyder, at de kriterier, der før stod i den vejledende karakterbeskrivelse for orden, nu indgår i den vejledende karakterbeskrivelse for skriftlig fremstilling.

Dansk, Skriftlig fremstilling

Skriftlig, Bundne prøvfag (pr. 1. august 2012)

Karakter	Betegnelse	Vejledende beskrivelse
12	Fremragende	<p>Besvarelsen er klar, dækkende og yderst velskrevet i forhold til opgavekrav.</p> <p>Genrebevidstheden er tydelig og sikker.</p> <p>Sproget er sikkert og varieret og med brug af velvalgte udtryk og sikker syntaks.</p> <p>Retskrivning og tegnsætning er meget sikker.</p> <p>Indholdet er fyldigt, og disponeringen er særdeles hensigtsmæssig i forhold til både indhold og genre.</p> <p>Layoutet er i sikker overensstemmelse med skrivegenrerne. Skrifttype, marginer, orddeling og afsnitsinddeling er meget sikkert anvendt og afstemt.</p> <p>Der kan forekomme få uvæsentlige fejl og mangler.</p>
7	God	<p>Besvarelsen som helhed er forståelig, klar og dækkende i forhold til opgavekrav.</p> <p>Genrebevidstheden er stort set klar.</p> <p>Sproget er forståeligt og overvejende klart og varieret.</p> <p>Retskrivning, tegnsætning og syntaks er rimelig sikker.</p> <p>Indholdet er forholdsvis fyldigt, og besvarelsen er hensigtsmæssigt disponeret.</p> <p>Layoutet er i overensstemmelse med skrivegenrerne. Skrifttype, marginer, orddeling og afsnitsinddeling er anvendt nogenlunde sikkert.</p> <p>Der forekommer en del fejl og mangler.</p>
02	Tilstrækkelig	<p>Besvarelsen er forståelig og netop acceptabel i forhold til opgavekrav. Genrebevidstheden er usikker.</p> <p>Sproget er forståeligt, men med en del usikkerhed i stavning, tegnsætning og syntaks.</p> <p>Indholdet er tilstrækkeligt, men ikke fyldigt, og disponeringen er uklar og tilfældig.</p>

		Layoutet understøtter ikke skrivegenrerne. Skrifttype, marginer, orddeling og afsnitsinddeling er anvendt uden konsekvens og med en del usikkerhed. Besvarelsen har væsentlige fejl og mangler.
--	--	--

Kendetegn for en pæn orden

Teksten er skrevet med harmonisk højrekant. Der anvendes orddeling ved linjeskift. Overskriften er harmonisk i forhold til teksten, og der er balance mellem højde og bredde i teksten.

Afsnit markeres konsekvent. Skrifttypen er valgt, tegn anvendes korrekt, og mellemrum anvendes korrekt i forbindelse med tegn.

Der er meget bevidst arbejdet med layout – særligt i forhold til den genre, der skrives i.

Der kan være enkelte steder med uvæsentlige fejl.

Harmonisk højrekant <ul style="list-style-type: none"> • Lige højrekant + orddeling • Løs højrekant + orddeling	En harmonisk højrekant betyder, at højrekanten skal se pæn ud. Det opnås ved at lave en lige højrekant og orddeling (manuelt eller automatisk) eller ved at lave en løs højrekant og orddeling (manuelt eller automatisk). Hvis der ikke laves orddeling, kommer der enten huller i teksten eller meget ujævn højrekant.
Harmonisk overskrift <ul style="list-style-type: none"> • Centreret eller venstrestillet • Passende størrelse i forhold til selve teksten	En harmonisk overskrift står enten centreret eller til venstre. Overskriften skal have en passende størrelse i forhold til den øvrige tekst.
Afsnit <ul style="list-style-type: none"> • Der skal være afsnit i teksten • Afsnit skal markeres konsekvent	Eleveres tekst skal være inddelt i afsnit, og disse afsnit skal markeres konsekvent, dvs. på samme måde i hele teksten.
Linjeafstand <ul style="list-style-type: none"> • 1 eller 1,2 anbefales	Linjeafstanden bør sættes på 1 eller 1,2.
Layout <ul style="list-style-type: none"> • Layout skal passe til genren	Eleverne skal ved hjælp af deres layout vise genrekendskab og understøtte det, de skriver.

• Layout skal understøtte indholdet i besvarelsen	ver.
---	------

Eksempel på en pæn orden

Udslip opgave 5

Kæmpe udslip fra Odense Kemikalie Fabrik

Kæmpe udslip af kemikalier fra Odense Kemikalie Fabrik i går morges. Fabrikens mange naboer er skræmt af de farlige gasser, som kommer ud af den katastrofe ramte fabrik

Af Klaus Kjør

Alarmen lød i går morges 05:30, da det blev registreret, at der var et udslip i en af de store tanke med salpetersyre og klor. Naboerne er bange for de farlige gasser, og bliver opfordret til at holde sig inden døre af beredskabsstyrelsen. Det er en søymig lugt af klor, der møder en når man åbner vindelen ved ulykkestedet. "Mange har klaget over at fabrikken er for gammel, og trænger til en opfriskning, men det blev der ikke lyttet på inden det var for sent" udtaler en af de beboere, som bor helt op til fabrikkens fire tanke. Så det er i følge de nærliggende beboere af det er på grund af en menneskelig fejl, at der er sket sådan en katastrofe på kemikalie fabriken i Odense.

Her kan den store tank ses, som der skulle være gået hul på.

Gammel fabrik

Den gamle bygning fra 1923 er slidt, men bliver stadig brugt til fremstilling af de farlige syrer. Mange mener at den gamle fabrik, skulle have været revet ned for mange år siden. Politiet udtaler at der er sendt eksperter ud, for at undersøge hvordan ulykken kunne ske, og om den kunne være forhindret. Man kan tydeligt se på de store bygninger, at de er meget gamle. Stigerne på tankene er rustede til, der sidder skidt og smavs over alt på bygninger, og der er revne i nogle af væggene. Den gamle fabrik som engang var en fabrik som lavede havemøbler igennem 70 år, blev købt af Hans Nielsen. Han lavede den om til en syrefabrik, som har været det siden. Efter ti år gik fabrikken konkurs, og banken tvang Hans Nielsen, til at sætte fabrikken på tvangsauktion. Det blev kemikalie fabriken købt af en stor koncern, som står for 30 % af salget i Danmark.

Et kæmpe brag

"Der lød et kæmpe brag inde fra fabrikken, og så kunne man høre de høje alarmer gå i gang" lød det fra en skræmt nabo til den kemikalie fabrik. Det var formentlig en af ventilerne som sprang, informerer politiet som straks var på stedet. Ifølge politiet er der kommet tretten til skade, og en er død på grund af syren, som slap ud inde i fabrikken. De tretten tilstand er hidtil ukendt. En af de tilskadekomne blev transporteret med helikopter til Rigshospitalet, som er specialister i syreskader. De tolv andre med mindre syre skader, er blevet transporteret til hospitalet i Odense med ambulancer. Hospitalet har også en mindre syreskade afdeling med uddannede læger. De fleste skader var sket på ansigtet og hænderne, fordi tøjet havde beskyttet fra den flydende syre.

katastrofe i Odense

Det kan gå hen og bliver en kæmpe katastrofe, hvis salpetersyre og klor bliver løkket ud i miljøet i store mængde. Syre og klor er ydend skadeligt for miljøet. Greenpeace har demonstreret ved fabrikken op til flere gange de seneste år, for at få den lukket og slukket. "Det er for farligt for miljøet, at have sådan nogle gamle fabrikker til at producere kemikalier" udtaler en Greenpeace aktivist, som op til flere gange har demonstreret ved fabrikken. Motorvejen som løber bag ved fabrikken, er blevet lukket af sikkerhedsmæssige grunde. Beredskabsstyrelsen er inde på fabrikken for at gøre det sikkert nok, så eksperterne kan komme i gang med deres undersøgelser. Det er et specialuddannet hold af eksperter fra beredskabsstyrelsen, som skal undersøge fabrikken.

Stille direktør

Direktøren for fabrikken vil ikke komme med nogen udtalelse, omkring skylden af fabrikken. Ifølge naboerne til fabrikken er han blevet advaret mange gange, at sikkerheden ikke var optimal på hans fabrik – men uden nogen reaktion. Ifølge en af de sure naboer, er fabrikken blevet meldt til sundhedsstyrelsen op til flere gange. Men uden held for beboerne. Hvis eksperterne finder ud af, at det var en menneskelig fejl der var udløst udslippet, vil direktøren blive stillet til ansvar. Hvis han har set igennem fingre, mod at det var uforvarligt at producere kemikalier på fabrikken, kan det give kæmpe bøder, og måske fængselstraf. "Jeg har ikke nogen udtalelser om uheldet på Odense Kemikalie Fabrik" svarede direktøren, da vi fortalte om beboernes klager til fabrikken.

Farlige syreskader

Hvis man får den højt koncentreret syre på sig, som bliver fremstillet på fabrikken, kan man få store syreskader. "Det er livsfarligt, og man bør ikke kunne få lov til at lave sådan nogle kemikalier i nærheden af beboelse" siger en skræmt mor, til de andre bekymrede forældre. Der har for været debat i medierne, om det skulle være ulovligt at producere og opbevare farlige kemikalier i beboelses område, men det blev ikke vedtaget på Christiansborg. Så derfor kan fabrikker som Odense Kemikalie Fabrik, have deres tanke og fabrikker tæt ved beboere.

Beboere advaret af radio

Beboerne blev advaret af den lokale radio, at beredskabsstyrelsen anbefalede folk at holde sig inden døre, indtil at situationen var under kontrol over på fabrikken. "Det er meget trygende, at man kan blive advaret med det samme igennem radioen" udtaler Dennis Jensen på femten år, Radioværten Bo Sogaard siger "Jeg fik en oplysning fra beredskabsstyrelsen, som behøje om en tjeneste. Jeg skulle fortælle lytterne, at de helt skulle søge inden døre, fordi der var sket et uheld på Odense Kemikalie Fabrik. Jeg sagde selvfølgelig ja, og fik af vide at der var et udslip med nogle kemikalier, som ikke er så sunde for kroppen" Beredskabsstyrelsen er glade for hjælpen af Bo.

Odense Kemikalie Fabrik
Ansatte over 1000
Produktion: Salpetersyre, klor
syre, svovlsyre og sål
Siden 1923

Louis Nielsen **KOMPETITIBUD** **Flere styrket briller**

Kontaktlenser 69,- om måneden. Hos Louis Nielsen Køb to og betal for en

Eleven har i sin besvarelse af opgaven *Udslip* vist tydeligt genrekendskab.

Reportagen har en rubrik, en underrubrik, en byline og mellemrubrikker. Der er desuden indsat en billedramme, og billedteksten viser, hvilket foto der skulle være i rammen. Den blå firkant fungerer som faktaboks, og den grønne ramme er en brillereklame, som signalerer, at reportagen står i en avis med reklamer.

Et af kravene til opgaven er, at eleven skal give reportagen en rubrik. Opgaven hedder *Udslip*, men eleven kalder sin egen rubrik *Kæmpe udslip fra Odense Kemikalie Fabrik*. En rubrik må meget gerne give svar på nogle hv-spørgsmål: Hvem, hvad, hvor og hvornår. I elevens rubrik får læseren svar på, hvad der er sket, og hvor det er sket.

Eleven har valgt at lave en lige højrekant og har husket at benytte orddeling. Uden orddeling ville der have været huller i teksten. I forhold til orden er den eneste mangel, at eleven i tredje mellemrubrik har glemt at skrive med et stort k.

Samlet set er det et layout, der fremmer kommunikationen og vidner om æstetisk bevidsthed.

Mundtlig dansk FSA

Prøveform B i udbrud

Prøveform B har nu virkelig fået tag i den mundtlige prøve i dansk. Som det fremgår af tallene nedenunder er der nu 65 % af eleverne, der går op efter prøveform B.

Årstal	Prøveform A	Prøveform B	Antal optalte elever
2009	53 %	47 %	
2010	49 %	51 %	2037 elever
2011	43 %	57 %	2310 elever
2012	35 %	65 %	2004 elever

Måske skyldes den seneste markante fremgang, at prøveformen nu i et stykke tid har været obligatorisk i 10. klasse, så langt flere lærere har stiftet bekendtskab med prøveformen. Samtidig med fremgangen lyder det også næsten enstemmigt fra lærerne, at det er en god prøveform, hvor eleverne virkelig får lov til at yde deres bedste.

”Det er PRØVEFORMEN. Det er der ingen tvivl om. Fik endelig selv mulighed for at prøve prøveform B, som lærer, da jeg skulle have mine egne elever op til danskprøve. Super oplevelse og forløb. ☺ Glæder mig allerede til næste gang og næste år.”

”B-prøven er en god og for danskfaget berigende prøveform. Faget bliver større og mere dynamisk.”

Opgivelser - Prøveform A og B

Opgivelseskravene til folkeskolens afgangsprøve er beskrevet i Bekendtgørelse 756, Bilag 1.

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=142723#Bil1>

Prøveform A

1.20. Der opgives et alsidigt sammensat stof inden for fagets centrale kundskabs- og færdighedsområder. Opgivelserne omfatter 80-100 normalsider af kortere tekster, bestående af et bredt udvalg af ældre og nyere prosa og poesi (og evt. drama) samt sagprosa. Desuden opgives der tre større fiktive værker, hvoraf mindst to skal være danske romaner. Foruden teksterne opgives der inden for andre udtryksformer forskellige eksempler på anden fiktion og forskellige eksempler på anden ikke-fiktion. Opgivelserne skal fortrinsvis være af dansk eller anden nordisk oprindelse. Opgivelserne kan repræsentere stof fra både 8. og 9. klassestrin.

Prøveform B

1.25. Der opgives et alsidigt sammensat stof inden for fagets centrale kundskabs- og færdighedsområder. Opgivelserne omfatter 80-100 normalsider af kortere tekster, bestående af et bredt udvalg af ældre og nyere prosa og poesi (og evt. drama) samt sagprosa. Desuden opgives der tre større fiktive værker, hvoraf mindst to skal være danske romaner. Foruden teksterne opgives der inden for andre udtryksformer forskellige eksempler på anden fiktion og forskellige eksempler på anden ikke-fiktion. Opgivelserne skal fortrinsvis være af dansk eller anden nordisk oprindelse. Opgivelserne kan repræsentere stof fra både 8. og 9. klassestrin.

Som det fremgår af 1.20 og 1.25 er kravene til prøveform A og B helt identiske.

Ofte bliver der talt om, at opgivelserne skal ”dække de 4 kasser”. Det er ikke altid det, som censorerne oplever. Der kan være mangler i opgivelserne, eller en bestemt genre eller tid kan være meget dominerende. Oplever man det som censor, skal man altid tale med den pågældende lærer om det og forsøge at få rettet op på tingene. Hvis det drejer sig om prøveform A kan det ofte udbedres. Det kan være sværere med prøveform B, fordi på det tidspunkt, hvor censorerne ser materialet, har fordybelsesperioden fundet sted, og prøveoplæggene ligger klar. Det er derfor en rigtig god ide, at lærer og censor har kontakt før lodtrækningen til prøveform B finder sted. Hvis fordybelsesområderne ikke alsidigt dækker opgivelserne, er der mulighed for at ændre det. I den nye, reviderede prøvevejledning fra november 2012 har vi af samme grund indsat nedenstående anbefaling.

Vores anbefaling

Vi anbefaler meget, at opgivelser og fordybelsesområder tilrettelægges i så god tid, at censor kan nå at godkende begge dele. Herved kan mange problemer blive løst, inden eleverne trækker lod imellem fordybelsesområderne. Problemerne kan typisk bestå i, at opgivelser og fordybelsesområder ikke alsidigt dækker de fire kasser (se side 38).

Kontakten kan opnås ved, at læreren på skolens kontor så hurtigt som muligt får oplyst, hvilken censor vedkommende skal have. Ved en tidlig kontakt kan lærer og censor også tale om, hvilke krav der stilles til et prøveoplæg. De vigtigste krav i den forbindelse er, at prøveoplægget skal have en sværhedsgrad, der passer til den enkelte elev, det skal være på dansk og det skal have ca. samme længde som ved prøveform A. Det kan også blive præciseret, at hvis par trækker sammen og bruger samme prøveoplæg, bør de gå op lige efter hinanden til prøven, for at de dermed stilles lige til prøven.

Til det første punkt i vores anbefaling skriver et par censorer:

”Dialogen har været positiv, samarbejdende og konstruktiv. Min rolle som vejleder har været vigtig, da det lykkedes at få indflydelse på udformning af fordybelsesområderne inden elevernes udtræk. I det ene tilfælde måtte udtræksdatoen rykkes, for at det kunne lade sig gøre, men det foreslog skolelederen selv – og takkede for min interesse og engagement. Problemet var det typiske: stort set ingen fordybelsesområder i kategorierne andre udtryksformer, fiktive såvel som non-fiktive, samt tekster, non-fiktive. Da jeg havde modtaget tekststopgivelserne, kunne jeg foreslå flere fordybelsesområder, så bekendtgørelsens krav om alsidighed kunne opfyldes (min. to områder i hver af de fire kategorier).”

”Flere elever havde to prøveoplæg, hvilket vi ikke kunne nå at lave om på, da jeg først fik kontakt til læreren ca. en uge før prøven. Jeg er dog ikke i tvivl om, at denne prøveform er god for både stærke og svage elever.”

”Heldigvis havde jeg kontakt med lærer, inden eleverne skulle trække fordybelsesområder, ellers havde lærer ikke tænkt på, at hvis fordybelsesområdet f.eks. blot hedder Romantikken, Tekster om Anden Verdenskrig eller Arv og Miljø, kunne vi have risikeret, at eleverne alle havde valgt en novelle.”

”Meget fin dialog med læreren. Vi havde kontakt, længe inden eleverne trak deres fordybelsesområde.”

”Dialogen var præget af faglig åbenhed og nysgerrighed. Jeg blev involveret tidligt i processen, og faglæreren og jeg udvekslede forslag til fordybelsesområder. Alt i alt et meget positivt møde med en meget engageret lærer, der brænder for sit fag. Afviklingen af prøven var yderst professionel, og eleverne var velforberejdede. Klassen var tydeligvis introduceret for prøveformens afvikling og rammer. Vi talte undervejs om udarbejdelsen af synopser, og dette afstedkom interessante overvejelser og gode ideer til det fremtidige arbejde. En fornøjelse at være censor.”

Til det sidste punkt i vores anbefaling skriver en censor:

Anbefaling:

Jeg vil mene, at man næste år bør skrive det ind i vejledningen, at to elever, der arbejder med samme oplæg, skal til prøve lige efter hinanden. Det er for uklart med en anbefaling.

Vi er helt enige, men har alligevel skrevet *bør* i Prøvevejledningen, fordi Prøvebekendtgørelsen ikke specifikt påpeger det.

Censorerne skriver i øvrigt:

”Generelt er der størst mangel på ældre tekster”.

”En reklame må ikke være på engelsk, og slet ikke når de eneste fire ord, der står, er engelske – det er en prøve i og på dansk”.

”Tekstopgivelserne bærer præg af en stor mængde noveller. Det er påfaldende, at der overhovedet ikke er arbejdet med ”nyere” genrer som fx blogs, hjemmesider, computerspil, sociale netværker m.m. Faktionstekster er heller ikke eller kun meget lidt repræsenteret.”

”Klassen havde opgivet 121 sider!”

”Der var ingen sagprosa i opgivelserne.”

Unoder og god tone

Generelle unoder samlet af en censor

- Oplæsningsstykket må ikke tages fra opgivelserne – det skal gøres mere klart.
- Der skal angives perspektivering og oplæsningsstykke i synopsen, og læreren skriver jo under, så det kan undre, at det kan mangle.
- Det hedder 3 hovedværker og højst 100 sider – det er lidt synd for eleverne, når man tager lidt let på det. 4 hovedværker og 106 sider viser måske, at lærer og elever arbejder hårdt, men alligevel -
- Det er lidt hårdt for elever og censorer, når der bare står kortfilm fra filmstriben og reklamer fundet flere steder. Hvad kan man så perspektivere til?
- Det er vigtigt, at lærerne har en opdateret version af prøvebekendtgørelsen. Udgaven fra 2008 som grundlag og udleveret til lærerne af ledelsen er ikke helt opdateret. Man kan selvfølgelig diskutere, hvem der har ansvaret.

HUSK

Husk både samtidslitteraturen og den ældre litteratur i opgivelserne!

Husk sagprosa i opgivelserne!

Husk at opgivelserne højst må være på 100 sider!

Husk tydelige kildeangivelser!

Husk at skolelederen SKAL skrive under på opgivelserne!

Husk at der skal være mindst to eksempler fra hver af de nederste to kasser, fx kortfilm, tegneserie, dokumentarprogram og pressefoto!

De fire kasser

Både når lærer og censor skal tjekke opgivelser, prøveoplæg og fordybelsesområder, er det rigtig godt at bruge ”de fire kasser” som tjekskema.

Opgivelser og prøveoplæg	Fiktion	Ikke-fiktion
<p>Tekster</p> <p>Til FSA opgives 80-100 normalsider og tre større fiktive værker.</p> <p>Mindst to af de større fiktive værker skal være danske romaner.</p> <p>Det tredje fiktive værk kan være: drama, spillefilm, hørespil, tegneserialbum, original novellesamling, original digtsamling m.m.</p> <p>En normalside består af 1300 bogstaver.</p>	<p>Ældre og nyere litteratur Poesi, prosa og eventuelt drama, fx:</p> <p>Roman Novelle Drama Digt Raptetekster Kortprosa Manuskript Eventyr Essay Saga</p>	<p>Sagprosa Fra aviser, tidsskrifter etc., fx:</p> <p>Nyhedsartikel Baggrundsartikel Reportage Portrætartikel Avisleder Læserbrev Debatindlæg Politiske taler Kronik Voxpop Annonce Fagbogsuddrag Essay Erindring</p>
<p>Andre udtryksformer</p>	<p>Anden fiktion end litteratur, fx:</p> <p>Spillefilm Novellefilm Kortfilm Musikvideo Tv-trailere Tegnefilm Tegneserie Kunstbillede Teater Tv-dramatik Hørespil Computerspil</p>	<p>Andet sagstof end sagtekster, fx:</p> <p>Reklame (trykt) Tv-reklame Nyhedsudsendelse Dokumentarprogram Interview Radiomontage Informationsudsendelse Sportsprogram Pressefoto Hjemmeside Oplysningskampagner</p>

En censor udtaler, at det kunne være fint, hvis det blev et krav, at tekstopgivelserne skal sættes ind i skemaet vedrørende fiktion/ikke-fiktion og anden litteratur/andet sagstof end sagtekster, for at den enkelte lærer får mere overblik over sine opgivelser og undervisning. Det bliver næppe et krav, men vi kan forlange af hinanden, at bekendtgørelsens krav overholdes, og skemaet kan være en hjælp til, at dette sker.

En censor har tjekket fordybelsesområderne på ovennævnte måde. Det kom til at se sådan ud:

Registrering af fordybelsesområder:

Skole 1	Fiktion	Non-fiktion
Tekster	Science fiction - 2 X Kim Fupz' forfatterskab - 2 X HC Andersens forfatter- skab - 1 X Lyrik - 2 X	Avisens informationsgenrer - 2 X Essay - 1 X Avisens opinionsgenrer - 1 X
Andre ud- tryksformer	Kortfilm - 2 X	Trykte reklamer - 2 X

Derudover var der flg. brede fordybelsesområder, som kan dækkes af flere ka-
tegorier:

Romantikken - 2 X (tekster)

Ondskab - 2 X (tekster)

Ungdom og kærlighed - 2 X (tekster)

Skole 2	Fiktion	Non-fiktion
Tekster	Tove Ditlevsens prosa - 2 X Tove Ditlevsens lyrik - 2 X Den Blicherske novelle - 2 X H.C. Andersens eventyr - 2 X Naja Maria Aids forfatter- skab - 2 X	Journalistiske tek- ster/nettekster - holdnings- prægede - 1 X Journalistiske tekster - objek- tive - 1 X
Andre ud- tryksformer	<i>Kunne ved lærerens mellem- komst have været dækket af flere af de brede områder, se nedenunder.</i>	Reklamer - trykte/på nettet - 2 X Reklamefilm - 2X

Derudover var der flg. brede fordybelsesområder, som kan dækkes af flere ka-
tegorier:

Nationalromanik/romantikken - 2 X (tekster)

Det moderne gennembrud - 1 X (tekster)

Ondskab - 1 X (tekster)

Ulykkelig kærlighed - 2 X (tekster)

På Skole 2 skriver censor, at andre udtryksformer kunne ved lærerens mellemkomst have været dækket af flere af de brede områder. Men det er ikke løsningen. Løsningen er, at læreren sørger for, at der er nogle fordybelsesområder, der er låst fast til denne kasse, fx ulykkelig kærlighed – udtrykt i et kunstbillede, Ondskab belyst af en kortfilm etc.

I efteråret 2011 foretog fagkonsulenterne på foranledning af Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen en undersøgelse af tekstopgivelserne. Undersøgelsens ærinde var bl.a. at undersøge, hvilke hovedværker der typisk bliver arbejdet med i 9. og 10. klasse. Derudover skulle undersøgelsen vise eksempler på, hvorledes kanonlitteratur, ældre tekster, andre udtryksformer og samtidslitteraturen var repræsenteret i tekstopgivelserne. I en artikel på emu.dk er der konkrete eksempler på, hvordan fagteam ude på skolerne kan kvalificere hinanden i forbindelse med udarbejdelse af tekstopgivelser.

<http://www.emu.dk/gsk/fag/dan/fagkonsulenter/Tekstopgivelser.pdf>

Større fiktive værker

Årets top 10 i forhold til danske romaner er helt identisk med 2011 udgaven med hensyn til de 4 mest læste større fiktive værker. På 5. plads har Ondskab sneget sig ind. Her skal man være opmærksom på, at den er skrevet af en svensk forfatter og derfor kun kan anvendes som det 3. større fiktive værk på linje med en film. Det betyder, at de to andre større fiktive værker SKAL være danske romaner skrevet af danske forfattere.

På 10. pladsen var der 4 romaner, der var lige populære, og de er derfor medtaget alle fire.

Større fiktive værker 2012	
1 Intet	Janne Teller
2 En-to-tre-NU!	Jesper Wung-Sung
3 De gale	Kim Fupz Aakeson
4 Alting og Ulla Vilstrup	Kim Fupz Aakeson
5 Ondskab	Jan Guillou *
6 De hvide mænd	Kenneth Bøgh Andersen
7 Det forsømte forår	Hans Scherfig
8 Date med en engel	Ronnie Andersen
9 Supernova	Anders Johansen

10 Gerningsmænd	Kim Fupz Aakeson
Jagten på et menneske	Svend Åge Madsen
Drengene fra Sankt Petri	Bjarne Reuter
Barndommens Gade	Tove Ditlevsen
<i>Da Ondskab er skrevet af en svensk forfatter, skal den opgives som det 3. større fiktive værk!</i>	

Listen over film er ikke skrevet efter popularitet, men for at vise den spændvidde der er i valg af film. Det er glædeligt at se, at både ældre film af høj kvalitet og nye film medtages. Skulle filmene ranglistes, ville Pelle Erobreren indtage en klar førsteplads.

Større fiktive værker 2012/film	
Hvidstengruppen	2012
Submarino	2010
Hævnen	2010
Rene hjerter	2006
Drømmen	2006
Adams æbler	2005
Ondskab	2003
Bænken	2000
Festen	1998
Det forsømte forår	1993
Pelle Erobreren	1987
Den kroniske uskyld	1985
Mit Afrika	1985

Andre udtryksformer

Der er helt klar overvægt af skrevne tekster, især fiktive, i opgivelserne, derfor er her en inspirationsliste til andre udtryksformer lavet på baggrund af det, censorerne har mødt.

Andre udtryksformer	Anden fiktion end litteratur, fx:	Andet sagstof end sagtekster, fx:
	<p><i>Kortfilm</i> Pin – Up, 100 m fri, Valgaf- ten, Rejsen på ophavet, Gråvej.</p> <p><i>Spillefilm</i> Rene hjerter, To ryk og en aflevering, Unge Andersen. H. C. Andersen og den skæ- ve skygge</p> <p><i>Musikvideoer</i> Johnny - Nordstrøm</p> <p><i>Kunstabillede</i> Udslidt – H. A. Brendekilde, Udvandrere på Larsens Plads – Edvard Petersen, Redningsbåden føres gen- nem klitterne – Michael Ancher, Danmark – Peter Carlsen, Det Hirschsprung- ske familie billede, Ung kvinde ved klaveret af Vil- helm Hammershøj.</p> <p><i>Besøg på AROS i Århus</i></p> <p><i>Besøg på kunstmuseet i Horsens</i></p>	<p><i>Dokumentarfilm</i> Fra Thailand til Thy, fra Thy til Thailand, Aarhus, før gæsterne kommer, Tal til mig. Forskellige DR1 dokumen- tarer</p> <p><i>Hjemmeside</i></p> <p><i>Pressefoto</i> Årets pressefoto 2007</p> <p><i>Kampagnefilm</i> Jeg er bare den logerende – Lone Scherfig, Manden der havde en grønthøster i ho- vedet – Søren Kragh Jakob- sen.</p> <p><i>Levende og trykte reklamer</i> Party now, apologize later, rape, JBS, Kære FC Køben- havn, Who needs glass slip- pers.</p>

Samtidslitteraturen

Samtidslitteratur i opgivelserne

- En dag skinner solen på en hunds røv – Sanne Munk Jensen
- Den blomstrende have – Naja Marie Aidt
- Gi' mig Danmark tilbage – Natasja
- I Danmark er jeg født – Isam
- Polterabend – Jan Sonnergaard
- Tennis – Kim Fupz Aakeson
- Hindbærsmittet – Søren Ryge Petersen
- Glæden ved sko – Maj-Britt Willumsen
- Hjertemor slikker fløde – Hans Otto Jørgensen
- Sin herres stemme – Kim Fupz Aakeson
- Lille fisk – Martin Pedersen
- Ægte brøker – Jesper Wung Sung
- Verdens uartigste dreng – Kim Fupz Aakeson
- Hvorfor – Janne Teller
- Roligt ungt par – Helle Helle
- Aktuelle artikler

Notater under prøven og karaktergivning

Ned i noterne, op i argumentation!

Forskellen på prøveform A og B

Den væsentligste forskel på prøveform A og prøveform B ligger i nøgleordene *fordybelse*, *indsigt* og *perspektivering*. Det er disse områder i prøveform B, der skal lægges særlig vægt på i vurderingen og karakterfastsættelsen. Grunden til de skærpede krav ved prøveform B er naturligvis også den øgede forberedelsestid og elevernes mulighed for selv at vælge prøveoplæg.

I vurderingskriterierne skiller prøveform B sig ud på to afgørende punkter:

- Indsigt i prøveoplæggets indhold og i sammenhængen med fordybelsesområdet
- Perspektivering til fordybelsesområdet, opgivelserne og evt. andet stof

I den vejledende karakterbeskrivelse kommer forskellen til udtryk således i beskrivelsen af karakteren 12 (markeret med kursiv):

Prøveform A	Prøveform B
-------------	-------------

Der er en sikker og overbevisende <i>forståelse</i> af hovedindholdet	Elevens præstation viser <i>stor indsigt i prøveoplæggets indhold og i sammenhængen mellem oplæg og fordybelsesområde</i>
Fortolkningen er særdeles velbegrunderet ud fra præcise og analytiske iagttagelser i prøveoplægget	Fortolkningen er særdeles velbegrunderet med analytiske iagttagelser i prøveoplægget og viser <i>indsigt i sammenhængen mellem sprog, indhold og genre.</i>
Brug af danskfaglige tilgange er sikker og bærer præg af overblik	De danskfaglige tilgange er <i>velvalgte og velbegrunderede</i>
Perspektiveringen er velargumenteret, og eleven viser indsigt i mange danskfaglige områder	Perspektiveringen til danskfaglige område <i>fra opgivelserne og til andre tekster og udtryksformer begrundes sikkert med forskellige faglige argumenter.</i>
Fremstillingen er veldisponeret	Disponeringen af præsentationen er <i>velvalgt, klar og meget hensigtsmæssig</i>
Samtalen om det faglige stof bærer præg af opmærksomhed og velovervejede svar	Samtalen om det faglige stof viser <i>stor indsigt i faget</i> , opmærksomhed og velovervejede svar
Oplæsningen er tydelig og velartikuleret med blik for tekstens genre og indhold	Oplæsningen er tydelig og velartikuleret med <i>særlig</i> blik for tekstens genre og indhold

”Prøve A må droppes, det står lysende klart for mig efter 3 dages B-prøve. Elevernes ejerskab og mulighed for at opsøge hjælp viser meget bedre, hvad de kan præstere. Og det er en tåbelig myte, at svage elever ikke kan gå til B-prøven; de skal hjælpes meget mere med at finde tekster, men til gengæld kan de byde ind med meget mere, når de har lang tid til at arbejde med teksten.”

”Jeg vil ønske, at man afskaffer prøveform A. En tosproget elev, der trak et digt af Benny Andersen, havde få chancer for at komme igennem med et godt resultat.”

Kanonlitteratur i opgivelserne

Da PEU-hæftet var skrevet sidste år med udgangspunkt i evalueringerne fra de beskikkede censorer, indkaldte ministeriet tekstopgivelser fra forskellige skoler rundt om i landet. Her så vi bl.a. på, hvordan kanonlitteraturen bliver brugt i opgivelserne til den mundtlige prøve i dansk. Opgørelsen over tekstopgivelser blev udarbejdet på baggrund af ca. 400 klasser fra skoler tilfældigt udvalgt fra hele landet. Udvalgelsen blev foretaget af UNIC.

Resultatet af undersøgelsen kom til at se sådan ud:

Alle kanonforfattere har i større eller mindre grad være repræsenteret i de indsendte opgivelser. En næranalyse af 100 af ovenstående klasser viste følgende:

ALLE klasser uden undtagelse har kanonlitteratur med i deres opgivelser, og i langt de fleste opgivelser er der flere kanonforfattere med – altså ikke kun H.C. Andersen.

Ved optællingen er folkevise/forfatter kun medtaget én gang i optællingen pr. opgivelsesindberetning – også selvom der evt. er opgivet flere tekster af den pågældende forfatter i indberetningen. Dansk litteraturs obligatoriske kanon er her gengivet i forhold til hyppighed i de 100 klasser.

Folkevise/forfatter	Registreret pr. opgivelsesindberetning
H.C. Andersen	91
Henrik Pontoppidan	49
Adam Oehlenschläger	42
Herman Bang	36
Martin Andersen Nexø	27
Folkeviser	23
Steen St. Blicher	23
Johannes V. Jensen	20
Karen Blixen	16
Klaus Rifbjerg	16
Tom Kristensen	14
Martin A. Hansen	12
Ludvig Holberg	7
Peter Seeberg	7
N.F.S. Grundtvig	4

Brugen af forfatterne er meget spredt og alsidig. Efter en optælling af 23 af de 100 klasser havde alle forfattere været registreret.

Samtidig med, at kanonbilledet ser tilfredsstillende ud, er repræsentationen af samtidsforfattere blevet bedre end tidligere.

I 2009 lavede vi på baggrund af tilbagemeldingerne fra de beskikkede censorer ligeledes en undersøgelse af forekomsten af Dansk litteraturs kanon. Her var konklusionen, at der næsten var for meget med fra kanonen, fordi det bevirkede, at samtidslitteraturen i en del tilfælde ikke blev tilgodeset.

Undervisning i kanonlitteratur og samtidslitteratur

Brug intertekstuel læsning!

En måde at tilgodese både samtidslitteratur og kanonlitteratur er, at benytte sig af intertekstuel læsning. Mange forfattere lader sig inspirere af andre forfattere. Et kendt eksempel er *Ørneflugt* af Henrik Pontoppidan som blev skrevet som en reaktion på *Den grimme ælling* af

H.C. Andersen. I det hele taget benytter forfattere sig ofte af henvisninger til H.C. Andersens eventyr, ligesom folkeviser kan danne inspiration.

Eksempler på intertekstualitet.

Hosekræmmeren af St.St. Blicher	Ørkenland af Hanne Kvist
Snedronningen af H.C. Andersen	For evigt din af Cecilie Eken
En stor dag af Henrik Pontoppidan	Skyld af Bent Haller
Ved vejen af Herman Bang	Rødby-Puttgarden af Helle Helle
Den lille havfrue af H.C. Andersen	Den lille havfrue af Jan Sonnergaard Silke af Bent Haller
Valravnen - folkevise	Valravnen af Cecilie Eken

Eksempler på intertekstualitet i forhold til udenlandske klassikere.

Romeo og Julie af Shakespeare	Den største kunst er kærlighed af Claus Holm Thomsen
Iliaden af Homer	Iliaden gendigtet af Bent Haller
Skallagrims søn – islandsk saga	Skallagrims søn gendigtet af Bent Haller

Prøveform A

”De var knusende dygtige!”

”Det har været en fornøjelse at se, at danskfagligheden vægtes så højt.”

Uanset om eleverne går op til prøveform A eller prøveform B, så fornægter den gode undervisning sig ikke, hvilket ovenstående citater bekræfter.

Prøveoplæg

”Der er jo ikke megen tid for eleven i forberedelsestiden, når der både skal læses og analyseres! Når det er sagt, så har den dygtige elev – næsten af sig selv – en struktur på sit arbejde, som gør, at mange gode iagttagelser kommer frem – enten i fremlæggelse eller i samtalen. Den mindre gode elev har nok at gøre med at læse og forestille sig at kunne give et resumé.”

”Der var både alsidighed og store udfordringer især til de tosprogede elever.”

”Der mangler helt klart en repræsentation af det levende medie. Ingen har det med, jeg har påtalt det og har fået det svar, at lærerne er nervøse for, at det skal gå galt med det tekniske, og at eleverne vil ”tabe” på det. Det havde vi en snak om, og jeg opfordrede på det kraftigste, at det er noget, der kommer med i prøveoplæggene fremover.”

Opgivelser

”Klassen havde haft besøg af en soldat, hjemvendt fra Afghanistan. I den forbindelse er dokumentarfilmen *Armadillo* opgivet. Eksemplarisk? – men spændende. Dette afspejlede sig i prøven. Et af spørgsmålene var et pressefoto med titlen *Prolog* taget i en lejr i Afghanistan.”

”Mangelfuld. Andre udtryksformer sporadisk repræsenteret (kun faste reklamer), misforståelse omkring hovedværker (film + oversat roman), for meget af det samme, overvægt af nutidige noveller, for lidt variation inden for sagprosa.”

Oplæsning

”En god del vælger relevante steder til oplæsningen. De bedste bruger deres oplæsning til at understrege deres analyse med, fx i Amalie Skrams ”Forrådt” – hvor opgør med moderen understreges med to valgte oplæsninger af moderens opgør med datteren.”

”Der kan stadig være en del usikkerhed omkring, hvor og hvornår oplæsningen skal finde sted. Den dygtige elev har selv valgt, mens den svagere elev lader sig overraske og vælger ”bare” et sted, som så læses mere eller mindre overbevisende op! For mig at se er oplæsningen stadig et fint sted at komme i sving med analysearbejdet på – det er også sådan en elev med overskud arbejder.”

”Nogle elever glemte at forberede sig på oplæsningen i forberedelsestiden, og derfor fungerede den ikke optimalt.”

”Ofte er der reflekteret for lidt over oplæsningsstykkets betydning for forståelse/tolkning af en tekst.”

Perspektivering

”Overfladisk og lidt tilfældig.”

Præsentation af tekstarbejde

”Der tages i høj grad udgangspunkt i danskfaglige redskaber. Det er tydeligt, at eleverne har lært at arbejde analytisk med tekster.”

Det er godt, når eleverne kan tage udgangspunkt i danskfaglige redskaber, men der er stadig stor forskel på, hvor danskfagligt eleverne ”angriber” de lodtrukne spørgsmål. Nogle er tydeligvis alt for bundne af en tillært analysemodel. En censor udtrykker det sådan: ”Det er tydeligt, hvis der har været arbejdet med stringente metoder, men den dygtige elev vælger så bare sin egen vej ind i teksten til selve prøven – dejligt!”

”Det er meget tydeligt i noveller, at der er en analysemodel ind over, som hos nogle elever, virker hæmmende i deres udtryk og bremser dem i at folde sig ud.”

”Der er meget fokus på noveller fra 00’erne og minimalismen, så det afspejler, at eleverne har fokus på fortælleteknikker, samspillet mellem sprog og indhold.”

”Der blev lagt vægt på de danskfaglige tilgange til prøveoplæggene, og vi slap for de omfattende referater, som man før har mødt. Kort præsentation af oplægget og så i gang med analysen.”

”De fleste starter med at nævne titel, forfatter og teksttype, herefter kommer oplæsningen ofte eller måske et resumé/referat inden det egentlige tekstarbejde starter. Det efterfølgende arbejde bærer stadig ofte præg af analysemodeller – ”der står ikke noget om miljø”. Dygtige elever analyserer, perspektiverer og kommer med personlige bud, mens den svagere elev referer og går i stå. For de fleste elever gælder, at de kun meget lidt kommer ind på danskfaglige tilgange – lærerne spørger heller ikke gerne.”

Prøveform B

At være ude som beskikket censor er berigende for både lærer og censor. En censor beskriver dialogen med faglæreren sådan:

”Spændende og udbytterig. Jeg er jo altid på jagt efter nye indfaldsvinkler.”

Og sådan skal det gerne være – en win-win-situation!

”Læreren takkede mange gange, og selvom jeg faktisk havde ret mange indvendinger. Jeg har efterfølgende skrevet med hende og givet hende en masse gode titler på romaner og noveller.”

Fordybelsesområder

”Opgivelserne er anvendt på kryds og tværs til at udforme fordybelsesområder.”

Hvis fordybelsesområderne er udformet sådan, at alle elever kan vælge en kortfilm som prøveoplæg, er der noget galt. Læreren er garant for, at det samlede antal fordybelsesområder alsidigt dækker det opgivne stof. Fuldstændig som ved prøveform A, hvor prøveoplæggene alsidigt skal dække opgivelserne. Det kan kun lade sig gøre, hvis man ”låser” nogle af fordybelsesområderne – gør dem smalle.

<p style="text-align: center;">FIKTION</p> <ul style="list-style-type: none"> • Noveller om identitet • Nyere dansk lyrik, 1990 – • Lyrik om national identitet • Digte om forandring • Moderne noveller • Kim Fupz Aakesons forfatterskab • Ældre litteratur fra før 1870 • 		<p style="text-align: center;">IKKE - FIKTION</p> <ul style="list-style-type: none"> • Trykte medier som læsestof • Artiklen som genre • Læserbreve • Valgpropaganda
<ul style="list-style-type: none"> • Kortfilm • Hip-hop og rap • Det moderne gennembrud i billeder • Lyrik fra musik • Filmgenren 	<ul style="list-style-type: none"> • Fra barn til voksen • Racisme • Frigørelse • Magt/afmagt • Kulturmøde • Biblen • Ondskab • Kvindeliv • Unge og kærlighed • Tabuer 	<ul style="list-style-type: none"> • Reklamer i hverdagen • Dokumentarfilm • Pressefoto • Nyhedsudsendelser

I skemaet er alle fordybelsesområderne i de 4 blå kasser låste. Det er smalle fordybelsesområder. Kravet om alsidighed er opfyldt, hvis fordybelsesområderne passer til opgivelserne, og hvis der er fordybelsesområder – som her – i ALLE fire kasser.

Fordybelsesområderne i det lyngfarvede felt er brede. Her kan eleverne frit vælge prøveoplæg fra de 4 kasser. Alsidigheden i de blå felter SKAL være der. Antallet af fordybelsesområder i midten kan variere, og for at opfylde kravene behøver der faktisk slet ikke være områder inde i midten.

Mange lærere og elever foretrækker at lave en blanding af smalle og brede fordybelsesområder. Nogle elever kan bedst lide smalle – andre brede. Om de får deres foretrukne er op til lodtrækningen. Under alle omstændigheder er det vigtigt at udarbejde fordybelsesområderne i samarbejde med eleverne. Det står i bekendtgørelsen, og det skaber motivation og engagement hos eleverne.

En censor giver dette eksempel fra en klasse:

Brede	Smalle
<i>Livets valg</i> <i>Når billeder fortæller</i> <i>Normalitetsbegrebet</i> <i>Kærlighedens vilkår</i> <i>Kulturmøde</i> <i>Skildring af personer og konflikter</i> <i>Postmodernisme</i> <i>Fra barn til voksen</i> <i>Intertekstualitet</i>	<i>Kunsteventyret i moderne form</i> <i>Kim Fupz Aakensons forfatterskab</i> <i>Folkeeventyr</i> <i>H. C. Andersen</i> <i>Novellegenren</i> <i>Kortfilm</i> <i>Sagtekst</i> <i>Lyrik</i>
Det var påfaldende, at elever, der havde trukket disse omtalte, brede fordybelsesområder var endt med at vælge en novelle som prøveoplæg...	I forhold til de mere smalle fordybelsesområder var der 100 % overensstemmelse mellem fordybelsesområde og genre. I forhold til sagteksten havde alle fire elever valgt <i>reportagen</i> . I forhold til H. C. Andersen havde de valgt et <i>eventyr</i> . Osv.

En anden censor fremhæver disse fordybelsesområder, hvor der er bindinger.

- Kærlighedens smerte – som det bliver vist i fiktive værker
- Livet på godt og ondt, som det kommer til udtryk i den ikke-fiktive genre
- Kærlighed og ægteskab skildret gennem noveller eller digte
- Sagprosa med fokus på magt og misbrug
- Kærlighed og smerte skildret gennem malerier fra det moderne gennembrud *

*Tema, genre og tid er her lagt fast

En tredje censor giver eksempler på sammenhænge mellem opgivelser og fordybelsesområder.

Opgivelser	Fordybelsesområder
Kortere nyere tekster: Naja Marie Aidt <ul style="list-style-type: none"> ■ Ond i sulet ■ Slik ■ Omstændigheder Kim Fupz Aakeson <ul style="list-style-type: none"> ■ Løven 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nyere dansk novelle, genre og analyse
St.St. Blicher: <ul style="list-style-type: none"> ■ Hosekrammeren Naja Marie Aidt <ul style="list-style-type: none"> ■ Omstændigheder 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Kvinder og kærlighed i forskellige tider
Adam Oehlenschläger <ul style="list-style-type: none"> ■ Der er et yndigt land St.St. Blicher <ul style="list-style-type: none"> ■ Præludium Michael Ancher <ul style="list-style-type: none"> ■ Et stemningsbillede fra Skagen 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Danmark dejligst (natur/oplevelser/stemninger) i nyere eller ældre digt/maleri
Mads Storgaard Jensen <ul style="list-style-type: none"> ■ Erna ville have bifaldet det ■ Åh, Finland Jyllands-Posten 12.8.12 <ul style="list-style-type: none"> ■ Bedemand i bad standing 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Krydsklipning i tekster og/eller film* ■ Døden beskrevet i en novelle eller en artikel** * vægt på formen **vægt på indhold

Prøveoplæg

Mange klager over for lange prøveoplæg, så det er nødvendigt at præcisere: prøveoplæg bør ikke være længere end ved prøveform A, dvs. ca. 5-10 normalsider eller ca. 2-7 minutter i forhold til film. Hvis der tages uddrag fra film, romaner, lange noveller, sagaer etc. skal disse uddrag kunne tale meget for sig selv. Eleven kan perspektivere til noget af det fravalgte stof, men det valgte uddrag er det HELT centrale. Dette er en vigtig pointe, fordi flere

censorer har oplevet problemer, når eleverne bruger uddrag af spillefilm, dokumentarudsendelser, musikfilm og kortfilm. Eleverne var ikke fokuserede på selve klippet og kom til at forhold sig til den samlede handling. Uddraget skal kunne tale for sig selv, og tiden skal bruges til at gøre rede for filmiske virkemidler og inddrage eksempler fra klippet.

Igennem god vejledning kan meget justeres. Et prøveoplæg må gå igen én gang, men det bedste er, at prøveoplæg kun i begrænset omfang går igen. Hvis flere elever med forskellige fordybelsesområder gerne vil vælge det samme prøveoplæg, må læreren forsøge at finde alternative forslag. Der er så meget at vælge imellem, så det ville være mærkeligt, at det samme prøveoplæg er det bedste til sådanne forskellige fordybelsesområder.

Eleverne er gode til selv at finde prøveoplæg. Vær klar, hvis der er nogle elever, der kører fast, men stol ellers på, at de kan selv. På nogle skoler foregår udvælgelsesperioden i samarbejde med skolebibliotekarerne. Når fordybelsesområderne er vedtaget i klassen, kan læreren give bibliotekarerne besked, og så har de mulighed for at lave udstillinger med digtsamlinger, novellesamlinger, romaner, aviser, kunstbøger etc.

En censor fortæller om en skole, hvor de lå inde med STORE plancher af kunstbilleder og konkluderer, at det er rigtig godt for alle involverede i en prøvesituation!

Synopse

Formålet med synopsen er, at elev, lærer og censor ved, hvad der skal foregå til prøven. Eleven må godt foretage små ændringer i synopsen, efter at den er afleveret, men så skal de indlede prøven med at gøre opmærksom på disse ændringer. Synopsen indgår ikke i bedømmelsen, men eleverne skal være bevidst om, at det er deres ”visitkort” til censor – altså det første indtryk, de giver. Det kan være en god ide at træne synopsiskrivning af og til i den daglige undervisning. Lad eleverne forberede fremlæggelse af en tekst ud fra en synopse.

1.28. Efter lodtrækningen af fordybelsesområdet, som finder sted tidligst 10 skoledage inden, de skriftlige prøver påbegyndes, har eleven 10 undervisningslektioner til sit arbejde med fordybelsesområde, prøveoplæg og synopse.

1.29. Eleven udarbejder før prøven og med vejledning af dansklæreren en synopse. Eleverne kan udarbejde synopsen enkeltvis eller i mindre grupper. Synopsen skal indeholde

- en præsentation af prøveoplægget,
- en præsentation af prøveoplæggets sammenhæng med fordybelsesområdet,
- en oversigt over, hvad eleven vil præsentere ved den mundtlige prøve,
- en oversigt over, hvad der perspektiveres til,
- en præcisering af det udvalgte oplæsningsstykke,
- elevens eller klassens opgivelser og
- en oversigt over anvendte kilder.

1.30. Synopsen underskrives af elev og lærer og afleveres sammen med det valgte prøveoplæg til læreren i to eksemplarer.

Når læreren har underskrevet synopsen, må man som censor forvente, at alle formalia er i orden, dvs. at synopsen indeholder de oplysninger, som er nævnt under prøvebekendtgørelsens punkt 1.29, bl.a. en præcisering af det udvalgte oplæsningsstykke. Hvis hele klassen har de samme opgivelser, er det ikke nødvendigt, at hver enkelt elev sætter dem ind i sin synopsis, men hvis eleven har nogle individuelle opgivelser, skal de indsættes.

Det må også forventes, at læreren har godkendt det valgte prøveoplæg, og dermed står inde for, at det har en passende sværhedsgrad i forhold til eleven, og at længden er passende i forhold til anbefalingerne, som lyder på ca. 5-10 sider for tekst og ca. 2-7 minutter for film.

En censor skriver: ”Jeg ville ønske, at synopsiserne viser et mere personligt valg af analysepunkter i stedet for mere at ligne en afskrift fra en analysemodel på nettet. Ellers synes jeg, at meningen med fordybelses mister sin betydning for prøveform B.” Hun vedlægger dernæst et citat fra en elevsynopsis fra 2011, hvor eleven har fundet en personlig tilgang til at ”åbne teksten”.

Analyse og fortolkningspunkter:

- *Indre/ydre komposition:*
Jeg vil se nærmere på strofeinddelingen, rimene, tegnsætningen, konnotationer og denotationer, modsætningerne og strofeinddelingen i digtet.
- *Ironi:*
Ironi er en af de specielle teknikker Dan Turèll gør brug af. Ironien er yderst vigtig i dette digt, da det faktisk stort set er det eneste, der gør det tydeligt for læseren hvad pointen er.
- *Personerne der præsenteres i teksten:*
I teksten snakkes der om et 'Man', 'Vi', 'De(m)' og et 'Du/dig'. Jeg har set nærmere på, hvem de er, og hvad der siges om dem.
- *Intertekstualitet:*
Endnu en vigtig ting at lægge mærke til i dette digt er den store mængde intertekstualitet, der er anvendt. Intertekstualitet er også typisk den skrivestil her anvendes, og den periode der er skrevet i, og er også meget vigtig for udtrykket i teksten, og det budskab der udtrykkes.
- *Budskab:*
Dan Turèll har et budskab med teksten – Hvilket?

Ned i teksten, op i karakter

En del elever bruger for megen tid på tekstreferater. Et kort resume kan somme tider virke som et godt indgangsstillads for eleven, men skal de ned i teksten, så må det kun tage ganske kort tid. En anden tidsrøver kan være, hvis eleven har for mange notater med, som de har svært ved at finde rundt i.

”Det kan stadig komme som en stor overraskelse for eleverne, at de også vurderes på deres evne til at disponere tiden, de danskfaglige tilgange – at de skal ”ned” i teksten/ordene/sætningerne. Ordene ned i teksten op i karakter passer glimrende. For læreren kan det være vanskeligt ”at holde mund” i elevens egen tid – det måtte jeg faktisk påtale.

De fleste elever har meget fornuftige notater, men for mange papirer bringer hurtigt usikkerhed. Jeg synes også, der er en problemstilling med referat/resumé – skal eleverne eller skal de ikke. Jeg mener nej, da vi jo alle kender teksterne, og det er ikke her, der er ”point” at hente. Dytige elever kan nemt begrænse sig, hvorimod det kniber for de svagere elever.”

Andre udtryksformer	
FIKTION Anden fiktion end litteratur	IKKE FIKTION Andet sagstof end sagtekster
<ul style="list-style-type: none"> • Vis filmklip • Vis uddrag af musikvideo • Vis uddrag af et teaterstykke • Afspil en sekvens fra et hørespil	<ul style="list-style-type: none"> • Vis klip fra en levende reklame • Vis uddrag af en nyhedsudsendelse • Vis uddrag af en dokumentarfilm • Afspil et uddrag af en radiomontage

Den røde tråd i tekstarbejdet

I tekstarbejdet har det stor betydning, at eleven er i stand til at gøre rede for den røde tråd, der skal forbinde opgivelser, fordybelsesområde og prøveoplæg.

DEN RØDE TRÅD		
Opgivelser	Fordybelsesområde	Prøveoplæg
Opgivelser fastlægges 	Fordybelsesområderne fastlægges sammen med eleverne 	Prøveoplægget udvælges af eleven i samråd med læreren. Læreren skal med sin underskrift godkende prøveoplægget.

Ved prøveform B er det jo sådan, at læreren – gerne sammen med eleverne – udvælger, hvilke opgivelser der skal bruges, derefter fastlægges fordybelsesområderne sammen med eleverne, og til sidst vælger eleverne i samråd med læreren prøveoplæg ud fra det lodtrukne fordybelsesområde.

Lærerne skal være meget tydelige over for eleverne i at fortælle, at når de til prøven skal perspektivere, så skal de ført og fremmest perspektivere til de opgivne tekster for dermed at demonstrere den røde tråd fra opgivelser over fordybelsesområder til prøveoplæg. Har de tid til at perspektivere til andet stod efterfølgende kan det selvfølgelig også tilføre prøveoplægget noget ekstra.

1.26. Ud fra de danskfaglige forløb i opgivelserne sammensætter læreren i samarbejde med eleverne et antal fordybelsesområder, som alsidigt dækker det opgivne stof. Eleverne trækker lod imellem disse fordybelsesområder. Inden for det lodtrukne fordybelsesområde udvælger eleven i samråd med læreren et prøveoplæg, som er grundlaget for elevens mundtlige prøve. Lodtrækning og forberedelse kan foregå individuelt eller i mindre grupper. Eksaminationen ved den mundtlige prøve gennemføres individuelt.

Den mundtlige fremstilling

”Eleverne var velforberedte og forstod at fordybe sig. De fandt gode oplæsningssteder og brugte dem som afsæt for fortolkning og danskfaglige vinkler.”

Fordybelse

Et af kendetegnene for prøveform B er fordybelse. Prøven giver alle mulighed for at vise deres fulde potentiale. Eleverne har haft 10 timer til at fordybe sig i, så det forventes, at de er kommet dybt ned i både deres fordybelsesområde og deres prøveoplæg. En censor spurgte en elev om, hvor meget tid han havde brugt på analysen. Svaret var en time. Så kan man jo spørge sig selv om, hvad han har lavet i resten af fordybelsestiden?! Modsat siger en censor: ”Der er blevet læst og anvendt kilder, og de fleste fremlæggelser vidnede om en erhvervet øget viden, som mange kunne præsentere på en meget velformulerende måde. Mange unge mennesker har ordet i deres magt.”

”Ja – enormt engagement, skulle der være tale om elever, som ikke var glade for deres fordybelsesområde og valg af tekst, så var de blevet det, ingen tvivl om det. De havde arbejdet sig ind i teksten, perioden, temaet osv. Det er altid en stor fornøjelse at lytte til den slags fremlæggelser – næsten ingenting kan gå galt, når forberedelsen er gennemgribende stor. Det er så også muligt at føre en faglig snak, og ofte kommer eleverne med oplysninger, meninger, iagttagelser, som ligger langt over det niveau, vi ellers er på. Det er virkelig en af b-formens store plusser.”

”Enkelte har virkelig forstået det centrale nøgleord fordybelse, og hvor er det en fornøjelse. Det løfter 9. -klasse-prøven, at eleverne har mulighed for at planlægge, søge viden, reflektere og koble det til deres område. Mange forsøger, men i mangel af danskfaglige værktøjer, bevæger de sig på overfladen, konstaterer, og når ikke ned i ”suppen”/dybden!”

”Det er meget, meget forskelligt, hvor meget eleverne har fordybet sig i deres område. Der er for mig at se en markant fællesnævner: De stærke elever formår at fordybe sig helt fint og flot - de svage halter betragteligt. Det har været markant, at de danskfagligt svagere elever slet ikke i samme omfang som de stærkere formår at komme i dybden med deres prøveoplæg. Det var særdeles iøjefaldende, at fordybelsen kun i meget få tilfælde indbefattede et decideret sprogligt fokus. Jeg har hørt et utal elever udtale forskellige varianter af: .... *sproget er meget nemt at forstå. Der er ikke mange svære sprog. Eller: ... sproget er meget gammeldags, der er mange gamle ord. Eller min personlige favorit: Sproget er sådan stille og roligt...* Især i forhold til lyrikken og sagprosaen var det en tydelig mangel, at eleverne ikke forholdt sig til deres tekst på ordniveau.”

I en del evalueringer går det igen, at fokus på sproget er en mangelvare. Eleverne glemmer eller er ikke vant til at sætte fokus på det sproglige. Dette kan også vise sig i deres mundtlige fremstilling, hvor deres eget sprog ikke er varieret og nuanceret. De benytter måske hel-

ler ikke muligheden for at bruge deres oplæsning i en fortolkende sammenhæng, men læser blot op uden intonation.

”Eleverne har arbejdet – afhængigt af fagligt niveau - med udgangspunkt i deres fordybelsesområde. Nogle elever har fordybet sig meget i deres prøvetekst og fordybelsesområde, andre er ved at lære, hvad det vil sige at fordybe sig.”

”Svagest i samtalen står kendskabet til fordybelsesområdet, forskelle, ligheder og evnen til relevant og velbegrunderet at se den røde tråd, det magter mange elever ikke.”

”Langt de fleste elever havde virkelig *fordybet sig* i deres område, de vidste, hvad de havde med at gøre, og de viste det.”

Indsigt

”Eleverne vidste, hvad de ville, og hvad de talte om, magtede overblikket og dialogen. En fornøjelse.”

”Indsigt er et ord, der spænder vidt”, skriver en censor, og tilføjer: ”Lige fra den elev, der kender sin tekst som sin egen bukselomme til den elev, der ikke kan huske ... *for det er jo længe siden, jeg valgte den!*”

Eller: ”Nååååå det er det, den handler om..., Nu giver det mening”

Rigtig mange elever har heldigvis god indsigt i deres prøveoplæg. Men nogle mister fokus – og kommer til at fordybe sig i noget andet end selve det danskfaglige, fx ved musikvideoer, film og avisartikler. Det er meget væsentligt at indprente eleverne, at det er prøveoplægget, som hele tiden skal være i centrum. Hvis man kortvarigt går ud af en anden tangent, skal det være for at belyse noget i prøveoplægget. Heldigvis er der mange elever, som mestrer dette.

Det er også vigtigt at fortælle eleverne, at de kun har ca. 10 min. til deres egen disposition. I denne korte tid gælder det om at få fortalt det væsentlige i forhold til deres prøveoplæg. En censor pointerer også: ”Det må forventes, at alle gloser og begreber, der indgår i den valgte prøvetekst, er kendte, så her falder man jo igennem, hvis man afslører, at indsigten ikke er på plads. Prøveformen kræver også, at både lærer og censor er opmærksomme på, at en elev ikke blot bevidstløst gengiver kloge folks udtalelser og omtaler noget læst materiale som noget udenadslært, men det afklares som regel under samtalen, om forståelsen er hjemme.”

”De svagere elever, havde som udgangspunkt ikke fordybet sig synderligt i deres område og oplæg. Men de havde næsten alle en pæn indsigt i deres prøveoplæg. Så meget, at det til tider kunne være svært for dem at koble det til deres fordybelsesområde, da de alene havde fokuseret på lige netop deres tekst.”

”De flittige får credit for deres indsats. De dovne og ikke de dumme får efter fortjeneste. Jeg oplevede en elev, der knap kunne huske, hvilken reklamefilm han havde.”

”Generelt har eleverne haft god forståelse for deres prøveoplæg. Hovedindholdet er helt sikkert forstået. Når man skal arbejde dybere i tekstens detaljer, er der helt sikkert forskel på eleverne.”

”Meget stor indsigt i eget prøveoplæg, de vidste, hvor de skulle finde argumenter i teksten, og hvis det ikke stod direkte i teksten, kunne de argumentere.”

Et godt råd at give eleverne er kun at medbringe deres prøveoplæg og deres synopsis. De må gerne skrive notater på disse papirer, understrege og fremhæve med tuschmarker, men løse notatark bør frarådes, da det flytter elevernes fokus fra selve prøveoplægget.

”Der demonstreres ofte god indsigt i prøveoplæg, mange elever kan desværre ikke nøjes med deres synopsis, som suppleres med lange stikordsmanualer, kommentarer, afskrift o.s.v., som sprænger den disponible tid.”

”Nogle prøveoplæg er for lette til dygtige elever, der kan udfordres – udfordre sig selv – mere. Mange fornuftige fremlæggelser, der viser, at eleven har arbejdet seriøst med fordybelse og dermed opnået stor indsigt. Et hold lagde meget vægt på udenadslære om tidsperiode og forfatterportræt. Det bevirkede, at der kun var få minutter til analyse og fortolkningsarbejdet. Personkarakteristik, miljø, tema, motiv, budskab og hensigt. Skabelonagtig analysetilgang. Dog oplevede jeg også frie og levende fremlæggelser, der tog udgangspunkt i et centralt tekstuddrag og foldede analysen ud.”

”Når teksten skulle gennemgås, blev der refereret til tekstens første del og anden del, var ikke forstået korrekt på det nærmeste ikke læst. En dokumentarfilm – fantastisk område – forklarede eleven en masse filmtekniske kommentarer – men havde ikke forstået, at hun skulle anvende det i sin analyse. For mange elever evnede ikke at gå dybt nok ned i teksten, set i forhold til den tid og de hjælpemidler eleven har haft adgang til. Nogle elever finder det svært at trække tråde til teksterne og at understøtte analysen med danskfaglige redskaber. De dygtigste elever formår at ”åbne” teksterne selvstændigt og bringe ekstra viden og analysemuligheder i spil, som denne form åbner mulighed for. Fx oplevede jeg en eksemplarisk analyse af Rasmus Seebachs musikvideo, hvor alt spillede sammen, og eleven mestrede teknikken til fulde og havde på bedste vis, fundet ”ex” – der understregende hendes analyse.”

Perspektivering

”Alle elever perspektiverede fint til det læste stof og rigtig mange inddrog deres egne erfaringer og oplevelser i perspektiveringen.”

En stor del af eleverne har forstået, at når de laver en perspektivering, skal det være for at tilføje en ekstra vinkel eller dimension til deres prøveoplæg. Nogle gør det allerede i deres begrundelse for prøveoplæg, hvilket kan virke godt. Det kan fx være, at de har valgt en bestemt novelle, fordi den på særlig vis belyser den måde, en forfatter skriver på, eller fordi den har nogle genretræk, der er kendetegnende for en bestemt tidsperiode.

Perspektiveringen skal være der, men samtidig skal eleverne være klar over, at den ikke må fylde for meget i deres fremlæggelse, fordi der ellers er andet, som de ikke kan nå i forhold til deres prøveoplæg. Eleverne skal også vide, at de ikke skal bruge en perspektiveringstekst som en slags tekst nummer to. Den tekst eller de tekster, som bruges i en perspektivering, skal kun bruges til at tilføje det valgte prøveoplæg noget ekstra.

”Der var mange elever, der brugte forholdsvis meget tid på at perspektivere til fordybelsesområdet, opgivelserne og andet stof. Det kan være farligt, da selve teksten ikke kan nå at blive gennemgået grundigt, og derved får eleven ikke vist de faglige tilgange til faget. SÅ en lille advarsel – lad være med at bruge 10 min. på perspektivering – efter min opfattelse?”

”Som regel fin og alsidig sammenhæng og perspektivering. Tråde kan trækkes i flere retninger. Både til litteraturhistoriske træk, personrelationer, temaer, sproglige iagttagelser og genrekendetegn. Men især til de tekster, der er knyttet til fordybelsesområdet.”

”Mange elever perspektiverer til 3 tekster – og desværre bliver perspektiveringen hurtigt overfladisk og ikke dybere end til A-prøven, der er bare flere af perspektiveringerne. Jeg ville ønske, at lærerne ville vejlede til i større grad at gå ned i teksterne og perspektivere til sproglige finurligheder, forskelle, genretræk, så de viser, at de kan mere danskfagligt. Det bliver hurtigt – det handler om – ligesom det handler om, hvor hovedpersonen er... ligesom XX. En del elever perspektiverer også mere tydeligt. De har tænkt sig om, da de valgte teksten og tænkt over ”den røde tråd” til fordybelsesområdet. Det er vigtigt at understrege, at det er lærerens opgave at godkende teksten, så det passer til fordybelsesområdet og åbner for perspektiveringsmuligheder for eleven. Enkelte tekstvalg var meget ”tynde” – og det var vanskeligt for eleven at udfylde de 20 min. Læreren gav også udtryk for, at flere elever ikke ønskede vejledning og ikke modtog råd til valg af tekst.”

Oplæsning

”I de fleste tilfælde var oplæsningen velbegrunderet og velplaceret i elevens første 10 min.”

Langt de fleste elever ved, at de skal læse op, har på forhånd udvalgt og angivet deres oplæsningsstykke i deres synopse og har øvet sig. Men der er stadigvæk nogle elever, som bliver overraskede over, at de skal læse op, og kun gør det, fordi de bliver bedt om det - ”Skal jeg læse op nu?” De gode elever bruger oplæsningen til fx at fremhæve vendepunkt, farvesymbolik, rimmønstre, personkarakteristik, analysepunkter, flot sprog, slutning etc.

Som lærer skal man naturligvis have gjort det helt klart for eleverne, at oplæsningen er et krav, og at oplæsningen kan få indflydelse på deres karakter.

En del skoler er med i forskellige oplæsningskonkurrencer, fx Daneklærerforeningens oplæsningskonkurrence, hvor eleverne skal læse et eventyr af H.C. Andersen op. Det sætter fokus på disciplinen, og for oplæsningens vedkommende kan man virkelig tale om at *øvelse gør mester!*

En rigtig god oplæsning kan være udslagsgivende, hvis en karakter ligger lige på vippen mellem to karakterer, og det omvendte kan også være tilfældet – at den trækker ned! Censurdtalelserne vidner om begge dele.

”Der var tale om dygtige elever, og det viste deres oplæsning også – de havde en mening med deres valg, og oplæsningen hang rigtig fint sammen med deres fremlæggelse. Der blev læst med indlevelse og dynamik.”

”Hold da op, hvor skal der trænes. Eleverne sidder ned og læser op uden tanke for genre og indhold. Kun få evnede at give en ’læseoplevelse’. Foreslog som en hjælp, at eleverne står op. Det giver et signal om, at nu skal der foregå en oplæsning – og med sjæl!”

”Der var kun få elever, der begrundede deres valg af læsestykke. Det fungerede klart bedst i de tilfælde, hvor eleven flettede oplæsningsstykket ind i analysen, hvor det faldt naturligt analysemæssigt fx at tage afsæt i det oplæste.”

”Alle elever begrundede deres oplæsningsvalg – oftest som det, de fandt som det centrale i teksten.”

”Oplæsningen var nøje planlagt og indgik fx som et led i forfatterens skrivemåde fx impressionistisk, minimalistisk eller i en novelle, hvor der var klimaks. Eleverne læste ofte 2 steder i deres tekster, da der var flere pointer, som skulle fremhæves.”

”FINT – i de tilfælde, hvor oplæsningen benyttes til at underbygge en analyse og fortolkning. Og langt de fleste elever kan læse op med passende intonation og god indlevelse i teksten og dens genre.”

”Forløb rigtig godt – Alle havde øvet sig. Nogle bedre end andre. En enkelt mente han skulle kunne det udenad – Det grinte vi meget af 😊 Altså bagefter.”

Samtalen

”Samtalen om det faglige stof fungerede fint, alle elever svarede fint også på spørgsmål, som jeg stillede.”

Samtalen om prøveoplægget er der, hvor lærer og censor virkelig får mulighed for at vurdere elevens præstation. Kan eleven gå ind i en dialog om stoffet? Kan de svare på spørgsmål, som de ikke lige har forberedt svaret på? Kan eleven evt. gå ind på en anden fortolkning,

end den de lige har præsteret – altså er de i stand til at lytte til andre synspunkter og diskutere deres tekst? Har de VIRKELIG forstået deres tekst? Mange elever mestrer samtaledelen flot. De har intet besvær med at lytte og tage del i snakken. De usikre har ikke meget overskud til at tage aktivt del i samtalen, og det kommer ofte til at fungere som en slags *spørgsmål/svar*.

”I langt de fleste tilfælde var det netop samtalen, der viste, i hvor høj grad eleven havde fordybet sig og viste indsigt i den valgte tekst. Det var tydeligt, at de danskfagligt stærke elever havde forberedt og timet deres ti minutters oplæg til mindste detalje. Det havde de svagere elever ikke. Heldigvis viste det sig atter, at det i høj grad er de svage elever, der har gavn af samtalen. Her kan man rent faktisk få dem til at give udtryk for konkret viden – som de måske slet ikke vidste, de havde...”

”Eleverne var meget forberedte i deres oplæg, men når det kom til samtalen, var der ikke mange, som kunne jonglere med begreberne.”

”Hos dygtige elever forløber samtalen fint. Det kan være et problem for nogle elever at strukturere deres fremlæggelse, så der er tid til en danskfaglig samtale bagefter. De har ganske enkelt for meget med.”

”Generelt godt. Nogle elever har dog så meget på hjertet, at det kan være svært for dem at give plads til den samtale, der også hører til prøven.”

”Det fungerer efter hensigten, der er elever, som ret hurtigt kommer ind på faglige aspekter, men i de sidste 10 min. af prøven, var lærer og jeg også ofte inde for at få uddybet nogle områder. Det er rart, når eleverne også er proaktive i de sidste 10 min. og ikke kun fokuserer på, at de første 10 min. er til egen rådighed og så derefter ”læner sig tilbage.” Det bremser/ødelægger det flow, som bør være gennemgående for prøven.”

”Der er generelt et fint fokus på danskfaglige begreber, men det er også lige præcis her, man skiller de gode og mindre gode præstationer.”

Og hvordan fungerer den gode samtale ellers?

”Oplæg – samtale og fordybelse i samtalen, hvor samtalen fører eleven frem til en erkendelse/sammenhæng, der får tankerne på ”gled” og får trukket råde til en afklaring/forståelse eller fortolkning – så er det rigtig sjovt!”

”De dygtige elever har de danskfaglige termer på plads, og så bliver samtalen dybere!”

Generelt

”Jeg vil gerne komme med endnu en meget positiv kommentar omkring eleverne synopser. Der var arbejdet med, at materialet skulle kunne præsentere sig bedst muligt – dejligt, også

selvom det ikke giver nogen former for ”point”. Synopserne er stadig meget stereotype – der opremses en lang række punkter, som egentlig er meget selvfølgelige. Det er ikke her, det virkelige arbejde er – det kommer siden, når eleven ”bygger” på punkterne.”

”Litteraturhistorien fyldte forbavsende lidt. Jeg vil mene, at man bør give eleverne indblik i forskellige tider, når man vælger tekster fra netop de tider (fx Romantikken). Jeg har svært ved at se, hvordan elever ellers skal kunne magte at læse og kunne analysere fx ældre tekster.”

”Klassen bestod overvejende af tosprogede elever, som virkelig havde gjort deres allerbedste i arbejdet med deres tekster.”

FS10 – skriftlig dansk

Den skriftlige prøve

Dansk skriftlig prøve i 10. klasse består af tre dele, a: læsning og sprobrug, b: modtagerrettet kommunikation og c: skriftlig fremstilling, som samlet skal give dette helhedsbillede af elevens formåen på det skriftlige område. Eleverne skal vise, at de kan overskue de forskellige prøvedeles krav, og at de kan disponere deres tid, så de når alle tre dele grundigt igennem. Det er en del af opgaven i 10. klasse – at kunne tilrettelægge sit skrivearbejde og fordele kræfterne – og ambitionerne på de tre dele. Herved adskiller prøven sig fra FSA – og det er helt med vilje.

Det generelle indtryk af de tre delopgaver og opgavesættet som helhed

Der har i år været generelt stor tilfredshed med årets opgavesæt, og følgende elementer nævnes i den forbindelse:

- Opgavesættet har en passende sværhedsgrad
- Der er udfordringer og muligheder i opgaveformuleringerne
- God variation og spændvidde
- Opgavesættet favner bredt i de forskellige danskfaglige genrer, og med kendte genrer, som eleverne burde beherske.

Meget tyder også på, at både elever og lærere er blevet mere rustet i forhold til at løse og forstå opgaverne.

Prøvedel A har været lettere end årene før. Der er givet mange 10-taller og få 02.

Opgave B er også bedre end tidligere, da den er relevant og aktuel, da mange skal ud at søge et fritidsarbejde, når de er færdige med 10. klasse. Især b-opgaven var god, da genren er yderst relevant i forhold til målgruppen.

Prøvedel C har fine oplæg som appellerer til elevernes holdninger, erfaringer og fantasi (forestillingsevnen). Både opgave 1 og 3 forudsætter kendskab til avisgenren i form og indhold, og det kendskab er der mange, der ikke har.

1. del

Opgave a: Læsning og sprogbrug

Læsning og sprogbrug består af seks opgaver i sprogbrug og tre læseopgaver. I alt er der 70 items.

Over for eleverne er det oplyst på prøvearket, at opgaverne i læsning og sprogbrug er anslået til at vare 60 minutter. Men det er eleven selv, der afgør, om han /hun vil bruge længere tid på denne prøvedel, hvilket selvfølgelig vil betyde mindre tid til de andre opgaver. Eleverne skal altså selvstændigt efter 10. klasse kunne disponere deres prøvetid.

Læseprøverne opleves lettere, og er de opgaver, som eleverne klarer sig rigtig godt i. Modsat læseprøven i 9. klasse, har eleverne heller ikke i samme grad det tidspres over sig, når teksterne skal læses og opgaverne løses.

Men prøven er en vanskelig prøve for de svage elever, da der er mange danskfaglige færdigheder og kompetencer, som prøves.

Elevernes manglende brug af ordbog forringer deres præstationer i del a. Langt de fleste ville kunne høste langt flere point, hvis de slog ord, som de var i tvivl om, op i en ordbog i stedet for at fortabe sig i gætterier. Det er yderst sjældent, at elever får så få fejl, at det berettiger dem til en topkarakter. Og det er ærgerligt.

Opgaver i sprogbrug

I sommerens prøvesæt 2012 skulle eleverne læse og løse seks opgaver inden for sprogbrug (i alt er der 40 items). I dette prøvesæt prøves i:

1. Korrekt stavemåde ('stavetipskupon' med tre valgmuligheder)
2. Rigtig bøjningsform ud fra tekstens sammenhæng
3. Find og ret en stave- eller sprogfejl
4. Ords betydning (hvilket ord er ikke synonymt med tre andre)
5. Ret en tekst (find sprog- og stavefejl i tekst)
6. Orddannelse, hvor eleverne skal finde frem til ord, der er eksisterende ord i ordbogen.

Nogle opgavetyper er kendt fra prøven i retskrivning i 9. klasse. Andre er udviklet specielt til fs10-prøven. I forhold til Fælles Mål 2009 prøves eleverne i denne del i at:

- beherske formel sproglig korrekthed

Læsning

Læsedelen består af tre opgaver, hver med ti items. I fs10 læsning optræder alene sagprosa-tekster efter følgende koncept:

1. Artikel om jingler i Danmarks Radio med efterfølgende multiple choice spørgsmål.
2. Et kampagneinitiativ fra Europakommissionen om rygestop. Her er der forslag til overskrifter for de ti korte kampagnetekster.
3. Et debatindlæg med parentesopgaver, hvor svaret skal udledes af tekstens sammenhæng.

Læseopgaverne inkl. opgavelæsning bør kunne klares på 20 minutter og har nogenlunde samme længde som sidste år.

I forhold til Fælles Mål 2009 prøves eleverne i denne del i at:

- læse sikkert og hurtigt med forståelse og indlevelse
- læse sprogligt udviklende tekster og anvende varierede læseforståelsesstrategier til alle slags tekster
- beherske forskellige, hensigtsmæssige læseteknikker
- afpasse læsemåder efter læseformål, genre og medie
- anvende indsigt i forskellige genrers og teksters egenart og virkemidler til bevidst og sikker læsning.

Opgaverne i sprogbrug

Stavekupon

Denne opgave var i al sin enkelthed en ordbogsøvelse, og rigtig mange har forstået, at opgaven kan løses ved hjælp af ordbog. Men det er tydeligt at se, hvor ordbogen ikke er en del af den almindelige undervisning, hvor eleverne har lært at slå ordene op, og andre som forlader sig på tro, hukommelse og gætterier. Derfor har for mange elever unødvendige fejl i denne opgavetype.

”Enten kan eleverne, eller også kan de ikke! At der ikke er flere, der bruger ordbog til denne opgave, begriber jeg ikke!”

Stavekupon

Sæt kryds i stavekuponen på følgende måde:
1 = første stavemåde er korrekt, x = begge stavemåder er korrekte, 2 = anden stavemåde er korrekt.

	1	x	2
collage > < kollage		X	
hovedsagelig > < hovedsaglig			
max. > < maks.			
pate > < puté			
taknemlig > < taknemmelig			
tilstrækkelig > < tilstrækkelig			
af sted > < afstet			

Rigtig form

Meget relevant opgave. Den lange tillægsform volder store vanskeligheder for mange elever, og mange faldt i ved sætningen *Den sejrende atlet*. Her ligger stadigvæk et stort arbejde for dansklærerne. Bøjningsformerne driller generelt – her kan med fordel sættes ind med et kursus i begyndelsen af 10. klasse. Det betød alt for mange fejl, som i den grad besværliggjorde de højeste karakterer. Desværre var der også en del elever, som ikke fangede punktummet efter *sportskampene* og derfor skrev *hjælpe midler* med et lille *h*.

”Man kan undre sig over, at eleverne ikke bruger noget tid på at læse deres besvarelser igennem i sammenhæng, for så er jeg sikker på, at de ville kunne finde nogle fejl, fx ”få sportsgrene end i nutidens lege”.

Man kan godt få fornemmelsen af, at eleverne end ikke læser opgaven igennem efter deres besvarelse. Hvis flere elever læste opgaveteksten igennem i sin helhed efter at have indsat det rigtige ord, kunne det måske være med til, at eleverne selv ville opfange mulige fejlord. En opfordring som hermed er givet videre.

Rigtig form

Skriv den rigtige form af de ord, der står i parentes.

Antikkens olympiske lege foregik i (oldtiden) oldtidens Grækenland. Legene (fejre) fejrede indledningen til en Olympiade.

Dengang dystede atleterne i (fl) _____ sportsgrene end i nutidens lege. Det var de (traditionel) _____ sportsgrene løb, brydning og diskokast. Oprindeligt bestod legene kun af ét løb på 192,27 meter – (svare) _____ til længden af stadion.

Den (sejre) _____ atlet blev hædret med en olivenkrans.

Atleterne var alle frie og (ubunden) _____ mænd, og de skulle være (nøgen) _____ under sportskampene. (Hjælpe midler) _____ i form af sko og andet (funktionel) _____ udstyr var forbudt, og atleterne havde dermed (udelukke) _____ deres (egen) _____ færdigheder at stole på.

Find fejlen

Denne opgavetype er en mere simpel udgave af ”Ret en tekst”. Opgaven delte vandene. Enten havde censorerne på fornemmelsen, at eleverne hurtigt gav op og bare skrev noget. Eller også kunne eleverne modsat opgaven Ret en tekst, næsten finde alle fejlene.

Ikke mange elever ved, at der er bindestreg mellem 12 og årig (12-årig). Men det var især forskellen på ligge og lægge, som voldte problemer, og som en censor bemærkede det:

”At ligge og at lægge skal vi nok arbejde med i de næste mange generationer!”

Find fejlen

I hver sætning er der én fejl. Find fejlen, og skriv det korrekte.

I første klasse skal man selv kunne binde sine snørrebånd.
 første klasse   kunne   binde   snørrebånd   Korrekt: snørrebånd

I år har sommeren været særdeles regnfuld med flere oversvømmet kældre til følge.
 særdeles   regnfuld   oversvømmet   til følge   Korrekt: _____

Under politiets aktion i aftes blev 407 biler fotografert af en fotovogn.
 aktion   i aftes   biler   fotovogn   Korrekt: _____

Eleven har været fraværende en uge, fordi han har lagt på hospitalet med influenza.
 fraværende   lagt   hospitalet   influenza   Korrekt: _____

Idrætsklubben blev idømt en bøde, fordi en 12 årig pige kom til skade.
 Idrætsklubben   idømmes   12 årig   til skade   Korrekt: _____

Politiet efterlyser øjenvidener til den uforståelige ulykke, som skete på festivalen.
 efterlyser   øjenvidener   uforståelige   festivalen   Korrekt: _____

Mureren ligger den ene mursten oven på den anden i en uendelighed i det store byggeri.
 Mureren   ligger   oven på   uendelighed   Korrekt: _____

Ordkendskab

Denne opgave fik mange rosede ord med på vejen fra censorerne, og rigtig mange af eleverne klarede også denne opgave godt.

De ”ældre” ord er ikke kendt hos de unge. Eleverne kender ganske enkelt ikke ord som: fiffig – durkdreven – frimodig – kløgtig. Men så må de slå dem op i en ordbog.

Ordkendskab

På hver linje har tre af de fire ord eller ordforbindelser næsten samme betydning, mens ét ord betyder noget andet. Skriv dette ord yderst til højre.

forandre	ændre	støtte	lave om	<u>støtte</u>
interessant	tankevækkende	impulsiv	spændende	_____
anedig	fiffig	listig	frimodig	_____
tålelig	forstandig	kløgtig	intelligent	_____
lattermild	morsom	grinagtig	skæg	_____
udspekuleret	trodsig	durkdreven	snedig	_____

Ret en tekst

Det volder stadig store problemer for mange elever at kunne se fejl i en skrevet tekst. Absolut den opgave, som gav flest fejl. Det var især ordet *ombord*, som kun blev rettet af ganske få elever. Og hvis prøven blev afholdt i dag, ville ordet jo nu være korrekt. Tillægsordet *sydengelske* blev ligeledes sjældent rettet. Dog havde de fleste styr på ’mistede’ og ’senere’. Men på trods af dette, virkede det som om, at flere elever end tidligere år havde mod på at finde fejlene og med et godt resultat.

For mange elever er det stadig svært at finde mere end 2-3 fejlord, og det kan ikke undgå at smitte af på de fleste elevers samlede karakter. En del elever giver op på forhånd og springer opgaven over.

”Opgaven er dog relevant, og desværre er det nok et meget generelt billede på elevernes tilgang til den type opgave. De ’gider’ simpelthen ikke bruge tid på den slags. I stedet for at gå ind i teksten, vælger rigtig mange elever at springe opgaven over. Næsten alle har fejl her, og mange har simpelthen sprunget opgaven over. Rigtig mange af de svage elever giver helt op i forhold til denne opgave og lader den stå uberørt”.

”Generelt set (og her tillader jeg mig at trække elevernes skriftlige fremstilling med ind i en analyse) bruges der for lidt tid på at få bearbejdet skriftsproget og dets forskelle til talesproget. Talesproget er stort set blevet legitimt for rigtig mange, og det kan betyde, at eleverne nøjes med at anerkende, at de forstår, hvad der står i teksten, men forholder sig slet ikke til rigtigheden”.

Ret en tekst

Ret fejlene i teksten. Kommateringen skal ikke ændres.

Luksusskibet

I år er det 100 år siden, luksusskibet "Titanic" gik til bunds i Nordatlanten, og ca. 1.500 mennesker mistet livet. Fra havnen i den Syngelske by Southampton stævnedes det prægtige skib den 10. april 1912 ud på sin jomfru rejse med ca. 2.230 mennesker ombord. De følgende dage forløb uden problemer, men man modtog dog nogle advarsler om is forude på ruten. Den 14. april kort før midnat kolliderede "Titanic" med et isbjerg, som beskadigede jernpladerne i skibets skrog alvorligt. Mandskabet begyndte med det samme at telegrafere efter hjælp, men skibet var så hårdt skadet, at det var nødvendigt at sende passagererne i redningsbådene, hvor der dog slet ikke var plads til alle, for skibet blev betragtet som 'usynkeligt'. Efter godt 2 1/4 time knækkede skibet, og de mange mennesker, som ikke fik plads i bådene, omkom. Med firiliset og krigsudbruddet to år senere led den tro på fremtiden, som havde behersket verden, et knæk.

Dan ord

Nok den opgave, hvor flest elever havde alle rigtige, hvilket jo må bevidne, at de er gode til at bruge ordbog. Igen en forholdsvis nem opgave, der kan klares ved simple ordbogsopslag. Det tager lidt tid, men det burde kunne nås indenfor et rimelig overskueligt tidsforbrug.

Det er også en opgavetype, som afslører hvem af eleverne, som ikke tager ordbogen til hjælp – idet ord bliver dannet, der ikke eksisterer, og nye danske ord bliver opfundet til lejligheden.

”Jeg lagde mærke til, at rigtig mange elever kendte et ord som ”begærig”. Det må simpelthen skyldes, at de er for hurtige og i ordbogen kun læser forstavelsen og ikke endelsen. Igen må opfordringen til dansklærerne være: Lær eleverne at bruge tid på en nøjere gennemlæsning inden aflevering!”

Dan ord

Hvilke ord kan du danne af følgende ordstammer og afledningsmorfer?
De ord, du danner, skal være eksisterende ord, dvs. ord, som kan slås op i fx Retskrivningsordbogen.

Eksempel: sved
ven
vand + lig venlig, livlig, skriftlig
liv
akrift

mod
kraft
begær + ig _____
land
lov

saft
tid
mand + lig _____
lyd
dyd

blod
sprog
skyld + ig _____
fag
synd

Gode råd til undervisningen i sprogbrug

Censorerne melder om, at det er meget tydeligt, hvor det sproglige arbejde har været en del af undervisningen, da disse elever klarer sig betydeligt bedre, end hvor der ikke har været det samme fokus. Derfor anbefales det at give plads til korrekt sprog og sprogbrug i undervisningen.

Kommatering

Især er der en modsætning mellem, at eleverne godt kan finde ud af at indsætte de korrekte kommaer i retskrivningsopgaven, men ikke kan i deres egne tekster. At lade kommatering være et fokus i elevernes arbejde med egne tekster bør enhver dansklærer have in mente.

Eleverne skal vide, om de sætter startkomma eller ikke startkomma, og huske at sætte kryds - og helst i den rigtige boks.

Rigtig form

Eleverne bør opfordres til at læse teksten til "Rigtig form" igennem efter at have indsat de manglende ord, for på den måde at tjekke efter om ordets bøjning nu også passer til den kontekst, som ordet står i. Nutids-r er et af de typiske retskrivningsproblemer, som man med fordel kan arbejde mere bevidst med i undervisningen.

Dan ord

Alle ord i "Dan ord" kan slås op i ordbogen, og eleverne må opfordres til, at de faktisk bruger ordbogen som et redskab og ikke lader sig nøje med at gætte sig til mulige rigtige ord. Særligt synes "Dan ord"-opgaven at være medvirkende til at udvikle elevernes ordkendskab.

På sproget.dk er der både gennemgang og øvelser, hvor man online kan træne typiske retskrivningsproblemer. Man kan endvidere også træne komma, og det gælder både, hvis man sætter startkomma eller ikke startkomma.

I det skriftlige arbejde i undervisningen kan man med fordel arbejde med den sproglige korrekthed i elevernes egne tekster herunder synonymer, bøjning, sætningsvariation, tegn-sætning og brug af ordbog.

Opgaverne til læsning

Læseopgaverne klarer eleverne meget bedre end grammatikopgaverne. Alle emnerne for teksterne var rent indholdsmæssigt indenfor elevernes interesseområder, og måske derfor var det lettere at motivere sig til at svare på opgaverne.

Verdens første jingleforsker er dansk

Læs artiklen *Verdens første jingleforsker er dansk*, og svar på opgaverne nedenfor. Der er kun ét rigtigt svar til hver opgave.

Verdens første jingleforsker er dansk

Niels Ehdrup

Dansk musikforsker har kastet sig over radijinglerne i Danmarks Radios arkiver. Det har vist sig, at de små stykker lyd betyder mere for os, end man skulle tro.

Vi tænker ikke rigtigt over dem. Jinglerne i radioen. Men de er rent faktisk utroligt vigtige for de programmer, vi lytter til. Hver gang Radiosvensens 'kending' lyder, er vi på refleks ikke i tvivl om, hvad der venter os. Alligevel er jinglerne lidt skjult. Til bliver vi først bevidste om dem, når de bliver ændret. Måske er det derfor, ingen har forsket i de små stykker lyd – indtil nu.

»Det er mit klare indtryk, at jeg er den eneste i verden, der forsker i det her,« siger Torben Sangild, der forsker i jingler ved Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Københavns Universitet.

»Jeg kan selvfølgelig ikke udelukke, at nogen har skrevet artikler på japansk. Men jeg føler mig som den første og er begyndt helt på bar bund.«

Jinglerne er et spejl på radiohistorien

Torben Sangild kastede sig over de pudelige, små lydansatte for et lille år siden. Han undrer sig over, at han er den første, der har gjort det.

»Det kan virke som en meget lille ting. Men jinglerne er en fuldstændig integreret del af radioens form-sprog.«

»Derfor er det meget relevant at undersøge dens syntaks. Altså midten, den fungerer på,« siger Torben Sangild. Han fortæller, at jinglerne samtidig er et spejl på radioens historie – og historien i det hele taget.

Thomas Blachman brænder PI

Jingler har ifølge Torben Sangild to overordnede funktioner:

- En informativ funktion, der siger: 'Nu kommer der et nyt program'.
- En 'branding'-funktion.

»Kanalerne bruger jingler til at brande sig mod. Sådan en jingle kaldes for 'station-ID'. Det har PI for eksempel gjort.«

»PI har fået Thomas Blachman til at lave en jingle med en stemme, der siger: 'Du lytter til PI'. Det er branding,« fortæller Torben Sangild.

Kendingmelodier er ærøhørene
 En jingle, som indleder et program, kaldes i radio-sproget for en 'kending'. Det kommer af 'kendingmelodier'. Altså de stykker lyd, som bliver lovet specielt til de enkelte programmer.

»En 'kending' betyder, at lytterne let kan genkende programmet. Når man har hørt en kending 8 gange, hænger den ved. Så er man aldrig i tvivl om, hvad det er for et program eller podcast, man lytter til.«

»Kendingen bliver en form for ærøhørene. Også selvom den ikke har et 'hook' som en popmelodi. Men den bliver gentaget så mange gange, at den sidder fast i hjernen,« siger Torben Sangild.

Fakta
 Ordet 'jingle' bliver på dansk brugt som en samlebetegnelse for alle former for lydindhold i radiofreden.

De optræder typisk som:

- Intro – i begyndelsen af et program
- Skiller – kommer undervejs og skaber en pause
- Outro – kommer som et farvel sidst i programmet

Jingler er meget meget personligt. Derfor kan folk til huske jingler fra deres barndom, når de hører dem. Godt nok kan de ikke huske, hvem der var vært, eller hvad programmet handlede om. Men jinglen eller kendingen hænger ved.

Det viser, ifølge Torben Sangild, at vi har et nært forhold til jinglerne. De er en del af programmets identitet, som vi værner os til.

»Det er nok derfor, der ofte er nogle, der bliver provokerede, når der bliver lavet en ny jingle til et program,« konstaterer Torben Sangild.

Han fortæller, at Danmarks Radio ofte får mange hylterhenvendelser, når de ændrer en jingle. Mange

En relevant tekst, der tog udgangspunkt i en "verden", som er velkendt for eleverne og samtidig kunne øge deres viden indenfor området. Mange viste forståelse af teksten via spørgsmålene.

"Den opgave løste eleverne med stor sikkerhed".

"Elevernes kendskab og interesse til indholdet i teksten er så godt, at denne øvelse ikke volder dem problemer".

"Nogle spørgsmål volder vanskeligheder, fordi svarene findes i faktaboksen".

Ex-rygere

I denne opgave var der ligeledes meget få elever, der lavede fejl. Igen var tekstens indhold relevant for målgruppen, hvorfor eleverne løste denne opgave med enorm stor sikkerhed.

Læs de korte karruselindlæg om at blive rygker og søk kryds ved den overstrøket, der dækker indholdet.

EXRYGERE

1 kager bedre kyster bedre svinger bedre ører bedre ud

EXRYGERE

2 spiser bedre huker bedre løber bedre sover bedre

EXRYGERE

3 har flere søvnproblemer har en bedre søvn har flere penge har flere problemer

EXRYGERE

4 har større ambitioner har større gå-bæjgald har større selvselv har større tilbed

EXRYGERE

5 kan drikke mere kan rejse mere kan spise mere kan gøre mere

EXRYGERE

6 har mere tilid til sig selv har flere venner har mere selvtilid

EXRYGERE

7 har bedre hørelse bliver gamle

EXRYGERE

8 er mindre hårdgj er mindre selvselv er mindre søvn er mindre søvn

EXRYGERE

9 kaster mindre lig kaster bedre kaster dårligt kaster søvler

BLIV EXRYGER

10 bliver uselv bliver selvselv bliver vildsv bliver frøsv

EXRYGERE ER IKKE TIL AT STOPPE

BLIV USTOFFELIG PÅ EKSMOKERS.EU

”Rigtig god tekst for eleverne og samtidig med et godt budskab (en god måde at få et vigtigt budskab ud til de unge mennesker). Sjov og ganske lærerig opgave for en eks-ryger – og vel også et lille hip til de elever i 10. klasse, som har denne vane”.

”Spørgsmål 9 voldte eleverne store problemer. En ex-ryger. At det er en forhenværende ryger, vidste mange af dem ikke! (lugter underligt) lå så langt fra tekstens indhold, at ingen valgte den mulighed. men alle tre andre var i brug - MANGE gange”.

Gymnasieelev: Hvor er jeg dog træt af at være lækker

Læs debatindlægget *Gymnasieelev: Hvor er jeg dog træt af at skulle være lækker*.
Sæt strek under det ord eller udtryk i parentes, som passer bedst i sammenhængen.
Se hvordan i fæste parentes.

Gymnasieelev: Hvor er jeg dog træt af at skulle være lækker

Vi unge skal være lakre hele tiden. Hvor er jeg dog træt af det, skriver 17-årig.

Lotte Foged

Lotte Foged er 17 år og gymnasieelev

I dag er det vigtigste i verden at se godt ud. Det er (lægn – sandt – sygt – træls), men alligevel er det sandt. I den verden, hvor unge mennesker lever i dag, er det ikke bare en mulighed at se godt ud. Du bliver (inspireret – hjulpet – nødt – udfordret) til det. Og du skal se godt ud. For pokker, hvor skal man se (trist – kedelig – glad – godt) ud. Det er ikke kun rev og maveskind, der skal sidde perfekt. Også ansigt, hår, makeup, negle, tænder og tøj skal være i orden. Men ikke nok med det.

Din personlighed skal også se godt ud. Den behøver ikke at være sød, den skal bare være (tillidsvækkende – tiltrækkende – tilfredstillende – udfordrende). Du skal ikke bare være lækker, du skal også vide, du er lækker, andre skal synes, du er lækker, og du skal vide, at andre synes, du er lækker.

Det er ikke så mærkeligt, at mange unge har dårligt selvværd. Det er ikke en eksperttalelse, og jeg har (masser af – afsluttede – neutrale – ingen) fine målinger. Jeg ved det, for jeg ser det hver eneste dag.

Debatindlægget tog fat på en problemstilling, som må være vedkommende for målgruppen, hvilket også kunne ses på resultaterne, hvor mange løste opgaven på fornem vis.

Men denne type opgave, hvor eleverne skal vælge det korrekte af 4 mulige ord i konteksten, er tilsyneladende lidt sværere for en del elever. Det kræver, at man læser mere grundigt, da det er konteksten, der bestemmer, hvilket ord der er korrekt. Det er en opgavetype, som kalder på et godt ordforråd og sprogforståelse.

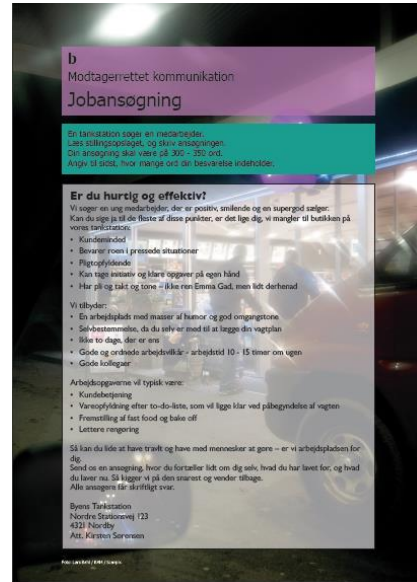
”I denne opgave viste det sig, om man var en god indholdslæser eller ej. God opgave!”

”Fin opgave, der ikke voldte eleverne de store problemer. Og den kvikke elev finder in-

spiration i denne tekst i forhold til opgave 1 i c-delen!

2. del

Opgave b – Modtagerrettet kommunikation

Jobsøgning

Opgaven tager udgangspunkt i en kraftigt omarbejdet udgave af et virkeligt stillingsopslag, hvori en tankstation søger en medarbejder.

Mange vil allerede have prøvet at søge et job, og der er således tale om en skrivesituation, der burde ligge tæt på unges eget liv. Genren burde ikke rumme store overraskelser. Opgaven opstiller en række punkter, som den besvarende elev kan bruge som holdepunkter for sin skrivning.

En væsentlig forskel på skriftlig fremstilling i FSA-regi og i c-delen til 10.-klasse-prøven er, at her er det knapt så meget selve genren, der er i fokus. I modtagerrettet kommunikation er det altafgørende, at man;

- sætter sig i modtagerens sted
- rammer den rigtige sprog tone
- udvælger de relevante informationer
- tydeliggør en sammenhæng mellem indhold og form
- demonstrerer sproglig korrekthed.

- som det også er præciseret i vurderingskriterierne

Når det så er sagt, så handler det også om, at eleverne bliver opmærksomme på netop modtageren – og at denne kan variere fra år til år.

Modtagerrettet kommunikation er en god og relevant opgave. Inspiration til den daglige undervisning vil læseren kunne finde sidst i dette afsnit.

Evnen til at sætte sig i modtagerens sted

Eleverne er generelt bevidste om, at modtageren af ansøgningen er en vigtig person, som kan give dem noget, som de ønsker. Men det er langt fra alle elever, der er bevidste om, hvordan deres ansøgning virker på et voksent menneske. Derfor er det vigtigt i den daglige undervisning at arbejde med elevernes evne til at sætte sig i andres sted. Det er en del af en persons modningsproces, at man bliver i stand til at forudse konsekvenserne af ens egne handlinger. Altså: Når jeg skriver på en bestemt måde, har det en bestemt virkning på modtageren.

På nogle skoler er der virkelig blevet arbejdet med denne opgavetype og modtagerrettet kommunikation. Censorerne melder om rigtig mange virkelig flotte ansøgninger, hvor sprogtonen var korrekt, indholdet relevant og layouten super flot. Tydeligt at man havde arbejdet med opgavetypen "Modtagerrettet kommunikation". Men der er desværre også meldinger om det modsatte om skoler, hvor man ikke havde lært eleverne, hvilke krav der stilles i denne opgavetype.

Det var en opgave, hvor mange elever kunne bruge erfaringer fra dem selv. Det fremgik tydeligt af de fleste besvarelser, at mange af eleverne har været ansøgere og i job, hvor de har fået indblik i, hvad der forventedes af dem. Mange var gode til at bruge stillingsopslaget i deres ansøgning – dvs. de kriterier/kvaliteter tankstationen søger – uddyber de i deres ansøgning.

Der, hvor det knækker for en del, er stadig at stile ansøgningen og få alle afsenderoplysninger med. Den formelle del mangler hos mange, og de har svært ved at kende forskel på hvornår man bruger den uformelle indledning *Hej* og hvornår det vil være mere passende med den mere formelle *Att.* (attention) Det er vigtigt, at eleven forestiller sig, at prøvesituationen kunne være en autentisk situation, og ikke kun en prøve.

"12 elever skrev: Kære Tankstation...Hm! En del elever indleder med 'Kære Kirsten'."

At ramme den rigtige sprog tone i forhold til modtageren

Jeg savner, at eleverne kan bruge et andet sprog end det, de bruger hverdagsagtigt og med hinanden. Dog må jeg også sige, at nogen har med fordel brugt et ungt sprog, men med et særligt twist, så det bevægede sig udover slang og talesprog.

En afgørende faktor, for om det lykkedes for eleven at ramme den rigtige sprog tone, er, om der er arbejdet med det i undervisningen. De fleste elever er bevidste om den lidt formelle sprog tone, men nogen falder stadig i med sms-sprog, bandeord m.m. De er ikke bevidste om, at en ansøgning er et noget mere formelt dokument end en facebook-

opdatering, og sprogtonen får et venskabeligt og friskfyragtigt præg. Nogle enkelte elever begynder at lave sjov med genren, og deres sprog tone svinger fra humoristisk og overfladisk til direkte sjofle hentydninger til ”Kirsten”.

Andre elever går forholdsvis ydmygt til opgaven og skriver lidt formelt og høfligt. En del gør sig umage ved at skrive *De, Dem, Jeres og I*. Forskellen på det personlige stedord *I* og forholdsordet *i* er stadig uklart for langt de fleste.

Mange glemmer at afslutte ansøgningen med en høflighedsfrase og en forhåbning om at komme i betragtning til jobbet.

Men der kommer også nogle særdeles humoristiske passager. Denne samling har vi modtaget fra en censor:

- Jeg har deltaget i rengøringsarrangementer i Super Brugsen.
- Jeg elsker at forhandle og prutte om penge.
- I kan tro, jeg er kundeminded, for jeg har arbejdet som badmintontræner.
- Jeg skriver denne ansøgning fordi jeg har et stort udvalg af attributter.
- Jeg er en åben og smilende pige, som altid har overskud og hovedet under koldt vand
- Jeg er hurtig og meget venlig, samt har en bred humor.
- Jeg er født den 12/12 og kan arbejde alle dage. Dog ikke den 6. juli, hvor jeg har fødselsdag.

Vigtig viden eller ligegyldig info - at kunne udvælge det relevante i forhold til teksttypen

De fleste elever formår at bruge de punkter, som er nævnt i jobannoncen, fx i forhold til personlige egenskaber og arbejdsvilkår. Rigtigt mange er ligeledes gode til at inddrage erfaringer fra tidligere job.

”Det er tydeligt, hvem der faktisk har lavet en ansøgning før (i virkeligheden). Nogle elever er superbevidste om, hvad en kommende arbejdsgiver vil høre, mens andre slet ikke forholder sig til det”.

Men der er også en del elever, der ikke kan skelne mellem relevante og irrelevante informationer. De fortæller glad og gerne om sig selv, om fritidsinteresser, kæledyrs navne og familieforhold. Nogle elever fortæller endda om, hvordan de tidligere er blevet opsagt, fordi ’chefen var en idiot’. Alt, lige fra at man blev mobbet som lille til ens foretrukne tøjmærke, skal tilsyneladende med i en ansøgning til en tankstation, der søger en medarbejder.

Mange elever kunne med fordel træne sig i, hvordan man udnytter oplægget, ligesom man gør i autentiske situationer. Det er overraskende få, der overhovedet bruger annoncens

tekst at støtte sig til. En mindre del af eleverne har derimod skrevet alt det, de kan læse i stillingsopslaget, og dermed er der ingen sammenhæng i indholdet. De evner desværre ikke at strukturere tekstindholdet, så ansøgningerne ender som en noget rodet affære.

”En del elever skriver: Jeg kan godt leve op til de punkter, I skriver.... i stedet for at udvælge nogle konkrete punkter”.

Kravet på 300-350 ord skal støtte eleven i at være selektiv ift. indholdet og skrive det, som er relevant for modtageren og lade de ligegyldige informationer forblive.

Er eleverne bevidst om afsender/modtager forholdet?

I mange tilfælde gør eleverne ikke opmærksom på, hvordan man kommer i kontakt med dem. Ingen adresse, ingen e-mailadresse, intet telefonnummer.

”Mange elever glemmer modtagerfeltet, men det kan man leve med. Meget værre er det, når der slet ikke er nogen afsenderoplysninger. I opgaven står der direkte, at der gives skriftligt svar på ansøgningen, så det virker ikke gennemarbejdet, når der hverken er en fysisk adresse eller en mailadresse. Nogle gange nøjes eleverne med et telefonnummer, og det kan jo også bruges, hvis ansøgningen er meget interessant, men det opfylder ikke kravene til opgavebesvarelsen”.

Elever vil jo kunne sige, at Kirsten Sørensen blot kunne trykke ”svar” i sin mailboks, og det kan de have ret i. Det er vel de færreste ansøgninger, der i dag sendes med almindelig post – og vel også de færreste afslag. Men dette er ikke virkeligheden, det er en prøve!

Når man skriver en forholdsvis officiel og vigtig tekst som en ansøgning, skal man være bevidst om afsender/modtagerforholdet. Enkelte indleder med:

- "Hej Tankstation"!
- "Haloøj Tankstation"
- "Kære Tankstation"
- Att. Kirsten ..... eller Hej Kirsten

”Man vil nok forvente, at en ansøger er sig bevidst, at modtageren kan vælge og vrage mellem ansøgere. Det ser bare ikke ud til, at eleverne er enige heri. De udtrykker holdninger, kommer med ’gode’ råd til modtager osv. Lidt ydmyghed er vel ønskelig, hvis man gerne vil være den, der får jobbet”.

”Som skrevet tidligere kommer rigtigt mange ind på deres tidligere jobberfaringer, og som udgangspunkt er det godt. Men når man har været ansat 8 – 10 steder før, og man har sagt op, fordi chefen var et dumt svin, der ikke kunne finde ud af at drive sin butik, er man ikke helt bevidst om, at det nok ikke sælger ansøgningen specielt godt”.

Sammenhængen mellem indhold og form

Til forskel fra sidste år, er der i år langt mere fokus på sammenhængen mellem indhold og form. For mange elevers vedkommende er der fin sammenhæng med et brevhoved med modtageren øverst oppe og et afsenderfelt nederst med diverse relevante oplysninger. Det er igen tydeligt, hvis klassen har arbejdet med opsætning af en ansøgning.

Ideer til undervisningen

Flere lærere har, uafhængigt af hinanden, givet udtryk for, at de mangler undervisningsmateriale til at arbejde med denne opgavetype. Flere forlag er dog begyndt at lancere undervisningsforløb i netop modtagerrettet kommunikation.

Grundlæggende drejer det sig om at træne eleverne i at skrive til mange forskelligartede modtagere, så eleverne på den måde opnår modtagerbevidsthed. Udover de eksempler på opgavetyper, som man kan finde i Vejledningen til prøverne i faget dansk, følger her forslag til aktiviteter i arbejdet med modtagerrettet kommunikation i den daglige undervisning, som alle har det til fælles, at de tager udgangspunkt i virkeligheden og i autentiske skrivesituationer.

Skriveaktiviteter:

- Præsentationsbrev til din dansklærer
- Informationsbreve til forældre/input til forældrebrev
- Invitationer til forældre- og klassearrangementer
- Opslag om skolearrangementer
- Referater fra klasse- eller elevrådsmøder
- Henvendelser til skolebestyrelsen.

I og med at selve teksten, som eleverne skal skrive, er af overkommeligt omfang, bør man rette elevernes opmærksomhed mod den **sproglige korrekthed** f.eks. ved, at de:

- tjekker stavning
- sætter kommaerne korrekt
- sørger for, at sproget bliver sikkert og varieret
- undgår sproglige gentagelser, især i forfeltet.

Mange ville have glæde af bevidst arbejde med **layout** ved at lære tekstbehandlingsprogrammets muligheder at kende som f.eks.:

- Overskrifter
- Brug af fed skrift
- Punkttopstilling
- Fremhævelser af nøgleord
- Skrifttyper
- Inddeling i mindre tekstafsnit.

Opgave c - Skriftlig fremstilling

fs10

DANSK
Skriftlig prøve
Gæstebrev 4 timer
2. del

b
Mottagerrettet kommunikation
Jobansøgning

c
Skriftlig fremstilling
Du skal vælge en af nedenstående opgaver.
Du skal skrive den valgte opgaves nummer og titel på din besvarelse.

1. De dumme unge i medierne
2. Ny passager
3. 80 meter over jorden

Du bestemmer selv, i hvilken rækkefølge du løser opgaverne a, b og c.

De tre opgaver i del c, skriftlig fremstilling var i 2012 fordelt på følgende titler og genrer:

1. De dumme unge i medierne - Debatindlæg
2. Ny passager – Fortolkning og erindring
3. 80 meter over jorden - Øjenvidneberetning

Alle genrer har tidligere og i flere omgange været repræsenteret i opgavesættene, og genrerne burde også derfor være kendte af både elever og lærere.

Der var en nogenlunde ligelig fordeling mellem de tre opgaver, dog med en overvægt af besvarelser af opgave 1. De dumme unge i medierne.

Samlet set gav opgaverne eleverne mulighed for at vælge mellem forskellige genrer og fokusere på individuelle fordybelsesområder med mulighed for mange alsidige vinkler på de danskfaglige områder.

Vurderingen af besvarelsen i del C tager udgangspunkt i disse kriterier:

- **Opgavekrav** om besvarelsen er central i forhold til de krav, der stilles i opgaven. Det gælder både genrekrav og eventuelle delelementer i formuleringen af opgaven
- **Genrebevidsthed** har eleven formuleret sin besvarelse i overensstemmelse med de rammer, der kendetegner den genre, som opgaven fordrer
- **Sproglig sikkerhed og variation** er der sikkerhed i sætningskonstruktion, variation i ordvalg, passer sproget til genre og indhold, er der en særlig sproglig stil etc.
- **Sproglig korrekthed** fortrinsvis stavning og tegnsætning, men også syntaks og afsnitsinddeling, betyder noget her
- **Disponering** er disponeringen veltilrettelagt ud fra genren og opgavens krav, er der en rødtråd, og er der en hensigtsmæssig vægtning af indholdet i forhold til besvarelsens form og længde
- **Layout** er der sikkerhed i forhold til kriterierne for orden – brødtekst, overskrift, skrifttype, tegn, orddeling, afsnitsinddeling. Er genrens karakteristika i forhold til layout tydelige.

Opgavevalg og karakterer fordelt på køn

Oplæggene synes også i år at være fint tilpasset begge køn, og der er en rimelig fordeling af antal besvarelser på de tre opgaver.

Meget tyder på, at det stadig er pigerne, som scorer de højeste karakterer. Og det er lidt tankevækkende. Ser man på karakterfordelingen, er det iøjnefaldende, at pigerne klarer sig væsentligt bedre end drengene. Ved karaktererne 12, 10 og 7 scorer pigerne langt højere end drengene. Men det er drengene, der oftest får karaktererne 4, 02, 00. Dog er det i år en lille overvægt af karakteren -3 til pigerne.

Der er omkring 32.000 elever tilmeldt til den skriftlige prøve i dansk for 10.klasse. Nedenstående karakteroptælling er foretaget på baggrund af 3754 elevbesvarelser, hvilket svarer til 11,8 % af hele årgangen.

	1. De dumme unge i medierne (debatindlæg)		2. Ny passager (fortolkning og erindring)		3. 80 meter over jorden (øjenvidneberetning)		Den samlede karakterfordeling på piger og drenge	
	Piger	Drenge	Piger	Drenge	Piger	Drenge	Piger	Drenge
12	38	11	14	4	27	15	79	30
10	167	72	121	49	110	53	498	174
7	308	228	227	165	206	156	741	351
4	218	250	175	210	178	250	571	710
02	59	112	48	95	45	127	152	334
00	10	11	6	22	13	19	29	52
-3	6	4	5	6	7	5	18	15
Fordeling på køn og opgavevalg	806	688	596	551	586	625	2088	1666
I alt fordelt på opgavevalg	1494 ca. 39,8 %		1147 30,5 %		1211 32,3 %		55,6 %	44,4 %

1 De dumme unge i medierne

1. De dumme unge i medierne Debatindlæg

Opgaven tager afsæt i et læserbrev i Politiken, skrevet af en pige i 8. kl. Hovedproblemstillingen i læserbrevet er, at unge fremstår som dumme og hjælpeløse. Ved valg af denne opgave skal en elev skrive et debatindlæg, der kommenterer læserbrevets synspunkter og samtidig gøre rede for, hvad eleven selv me-

Mathilde Hougaard Boesen peger i sit læserbrev på, at medierne fremstiller unge som dumme og hjælpeløse. Er du enig?
Skriv et debatindlæg, hvori du kommenterer hendes synspunkter og giver eksempler på, hvad du synes er godt tv.
Giv dit debatindlæg en rubrik.

Hvorfor er der kun plads til 'de dumme unge' i medierne?

AF MATHILDE HOUGAARD BOESEN
14 år, bor i Roskilde og går i 8. klasse.

Der bliver hakket på os. Hele tiden. Konstant hører man om den dovne generation, de unge, der ikke gider lave noget som helst, og om curlingforældre, der gør isen glat for børnene. Om alle skoleeleverne, der hænger i gardinerne i timerne og aldrig laver deres lektier. Og så de gamle damer – og mænd – der sukker og slynges: »Hvad skal der dog blive af os? Af dem? Af Danmark?»

For vi unge er jo hjælpeløse. Ingen af os kan finde ud af at koge pasta, og alle vores weekender går med druk og fest. De morgener, vi skal i skole, slæber vores mødre os ud af sengen og placerer os foran tv'et med cornflakes og te, og om eftermiddagen shopper vi for dadlæs penge og stjæler det, vi aldrig ville ikke vil betale for.

For vi er jo alle sammen dumme og hjælpeløse. Jeg håber virkelig, at nogen kan læse min ironi. For selvfølgelig er vi ikke alle sammen sådan. Jeg forestår godt, at flertallet af de voksne i Danmark tror sådan om os, for hver skulle I dog vide andet fra? Vi bliver udstillet.

Medierne fremhæver kun de dumme og hjælpeløse; se bare på programmer som 'Alene i junglen', 'Paradise Hotel' og 'Sommer i Sunny Beach'. Der findes ingen programmer, hvor de unge, der rent faktisk har noget mellem ørerne, bliver fremhævet.

Det er sket en gang imellem med succes, jeg kan f.eks. huske, hvordan medierne hjulpede over tidligere formænd for Danske Skoleelever Troels Rømer, da han deltog i Debatten på TV2 og nærmest gjorde den tidligere undervisningsminister mundlam.

Men efter få dage blev der ikke skrevet mere om det, og de 'dumme unge' overtog igen medierne. Troels Rømer er ikke den eneste formfattede unge i Danmark. Der er mange – mange flere, end I tror. Men vi forsvinder i undervisningen og kaldes nærdet af vores klassekammerater, der ser op til Amalie og Peter fra 'Paradise Hotel'.

Men hvad nu, hvis det var os, der blev fremhævet i medierne? Det kunne være noget at la Debatten, bare hvor unge deltager. Eller endnu et af TV2's reportageprogrammer, måske bare med unge og seriøse sportsfolk – ikke Caroline Wozniacki eller stjernerne fra FCK, men lidt mere nøde på jorden.

Jeg er sikker på, at programmer som disse vil blive set. Og vi unge, der selv kan lide at debattere eller dyrker seriøs sport (og derfor ikke

ner er godt tv. Debatindlæg er en kendt genre i opgavesæt – fra såvel fsa som fs10.

Opgaveformuleringen lyder:

Mathilde Hougaard Boesen peger i sit læserbrev på, at medierne fremstiller de unge som dumme og hjælpeløse. Er du enig?

Skriv et debatindlæg, hvori du kommenterer hendes synspunkter og give eksempler på, hvad du synes er godt tv.

Giv dit debatindlæg en rubrik

Det var en meget populær opgave, som talte til både drenge og piger. Eleverne vil gerne ytre egne meninger, men det er sværere for dem at kommentere på synspunkterne i artiklen. Der er flere krav til denne opgave, og mange glemmer at læse hele opgaveformuleringen. Mange går hurtigt i selvsving over Amalie og Peter, og kritikken af ungdommen generelt, og glemmer at skrive, hvad de synes er godt tv. Enkelte kommer lige i tanke om den del af opgaven til sidst og tilføjer et par linjer herom, men som ikke har sammenhæng med resten af deres tekst. Kravet om en rubrik er også i mange tilfælde overset.

Som det fremgår af nedenstående kommentarer fra censorerne, er der både elever, som slipper rigtig godt af sted med opgaven, og andre hvor det halter.

”En rigtig god og relevant opgave, som fik mange elever på tasterne. Der blev skrevet mange gode og velargumenterede debatindlæg, og mange viste også tydelig forståelse af genrens egenart, både i indhold og form”.

”Problemet i mange besvarelser er, at de ikke forholder sig til og kommenterer Mathilde Boesens (MB) synspunkter. Tit skriver de løs om løst og fast, ofte om de mange spændende realityprogrammer, som de følger i tv. De bliver grebet af emnet og glemmer helt specifikt at give eksempler på, hvad der er godt tv”.

”Det har simpelthen været en fornøjelse at se, at så mange elever valgte denne opgave i c-delen. Det glæder mig, at eleverne har nogle holdninger til det, de læser. Rigtig mange elever har lavet et meget flot stykke arbejde. De er reflekterende, argumenterende og mange er bestemt dygtige til at bruge sproget præcist og fyndigt.”

2. Ny passager

Fortolkning og erindring

2 Ny passager

Skriv en kort fortolkning af sangteksten *Ny passager*.
Skriv derefter en erindringstekst om en eller flere situationer, hvor du selv har følt dig som "ny passager".

Ny passager

Ojne flakker
Af landskab i fart
Kolde frakker
Bevæger sig frem

Kraven op
Blikket slået ned
I en sær og sikker
Koreografi

Ingen ser
Den nye passager

Døre åbner
Kulde trækkes ind
Alle fryser
I egen ensomhed

Ingen ser
Den nye passager
Ingen ser
Den nye passager
Som han står dér
Vi lader ham være
Den nye passager

Har forladt sin perron
Han står på
Et nyt liv på skinner
Endnu uden farver på

For her er det bedst
At kende nogen
Her kommer tvivlen
Ingen til gode

Ingen ser
Den nye passager
Ingen ser
Den nye passager
Som han står dér
Vi lader ham være
Den nye passager

Opgaven går ud på at skrive en fortolkning af en sangtekst. I forbindelse med tidligere opgavesæt har der været kommentarer om, at det ikke i opgaveformuleringen gøres klart nok, at der er tale om en sangtekst og ikke i første række et digt. Selv om det er nært beslægtede og i mange tilfælde overlappende genrer, er der grund til at tydeliggøre, når der – som i dette tilfælde – er tale om en tekst til en sang. Ud over en fortolkning stilles der krav om at skrive en erindringstekst om en eller flere situationer i elevens eget liv, der har givet en oplevelse af at være "ny passager". Den relativt enkle metafor forventes at være til at håndtere for en elev, der vælger denne opgave. Genren erindringstekst er kendt fra flere tidligere opgavesæt.

Foto af Vesterport Station skal udelukkende ses som en illustration.

Opgaveformuleringen lyder:

Skriv en kort fortolkning af sangteksten *Ny passager*.

Skriv derefter en erindringstekst om en eller flere situationer, hvor du selv har følt dig som "ny passager".

Billedet af Vesterport Station har åbenbart låst en del af eleverne, og de har haft svært ved at distancere sig fra det. De bliver på perronen eller i togkupeen og glemmer at tolke digtet mellem linjerne.

Eleverne tog opgavekravet om en *kort* fortolkning meget bogstaveligt. Ofte blev det blot til ganske få linjer, og nogle gange endte fortolkningen som et resume af digtet. En del elever havde heller ikke forstået, at teksten handler om det omgivende samfunds ikke-inklusion.

"De gode tolkninger er dem, hvor eleven har været en tur i "helikopteren" og bruger tolkningen i erindringsteksten – det er der gudske lov en del, der har gjort. De dårlige besvarelser er dem, som kun bliver i "toget" både i tolkningen og i erindringen".

Erindringsdelen bliver i mange tilfælde blot en fortælling omkring deres første dag i 10. klasse, og en del bliver rene beskrivelser af oplevelser. En del af erindringerne forbliver på

det helt konkrete plan. Der efterlyses generelt refleksioner over følelser, stemninger og betydninger.

”Elevernes besvarelser deler sig stort set i to lige store grupper: De, der konkret fortæller om at rejse med tog eller bus og være den nye passager, og de, der ser udtrykket metaforisk og fortæller om at starte på en ny skole, et nyt job eller i et nyt land. Det var her, at årets mest interessante besvarelser dukkede op”.

3. 80 meter over jorden

Øjenvidneberetning

3 80 meter over jorden

Forestil dig, at du sammen med en gruppe turister, du ikke kender, har siddet fast i en svævebanekabine i de tyske alper nær byen Schwangau.

Efter din redning og hjemkomst til Danmark, bliver du af en avis bedt om at skrive din øjenvidneberetning om det lange, ufrivillige ophold i den 12 m² store kabine.

Skriv din øjenvidneberetning med rubrik, manchete og mellemrubrikke.

20 turister blev lørdag formiddag reddet, efter de havde tilbragt mere end 17 timer i en svævebanekabine, der var gået i stå godt 80 meter over jorden i de tyske alper.

Kabinen gik i stå, efter to paraglidere fredag eftermiddag ramlede ind i kabelbanen, og de 20 turister, heriblandt fire børn, blev nødt til at tilbringe natten i den kompakte vogn.

Ifølge den østrigske netavis derStandard.at var det nemlig ikke muligt at gennemføre redningsaktionen fredag, da det blæste for meget, og derfor måtte de vente indtil lørdag morgen, før en helikopter kunne komme dem til undsætning.

af: 15.06.2011

I denne opgave arbejdes der med øjenvidneberetning. Det er en genre, der har været anvendt flere gange tidligere i fsa eller fs10-sammenhæng. Den burde således være velkendt.

Den beskrevne hændelse er virkelig, og notitsen fra JyllandsPosten er som den fremstod i avisen. Foto er ligeledes fra den skildrede hændelse.

Der stilles krav til eleven om at overholde de basale formmæssige krav, og de nævnte begreber rubrik, manchete og mellemrubrikker kendes fra den daglige undervisning.

Opgaveformuleringen lyder:

Forestil dig, at du sammen med en gruppe turister, du ikke kender, har siddet fast i en svævebanekabine i de tyske alper nær byen Schwangau.

Efter din redning og hjemkomst til Danmark, bliver du af en avis bedt om at skrive din øjenvidneberetning om det lange, ufrivillige ophold i den 12m² store kabine.

Skriv en øjenvidneberetning med rubrik, manchete og mellemrubrikker.

Denne opgave var meget populær. Det virker som om, at eleverne efterhånden er blevet fortrolige med denne type opgave, hvilket gav sig udslag i mange fine besvarelser, hvor

mange elever formåede at fastholde det lange ufrivillige ophold som det centrale i deres besvarelse, og de fleste gjorde det godt med gode beskrivelser fra kabinen.

”Eleverne kom rigtigt flot fra 80 meter over jorden. Reportagegenren har eleverne virkelig styr på. Gode overskrifter og manchetter med oplæg til en thriller i svævebanekabinen. Underrubrikkernes overskrifter rammer indholdet fint i de enkelte afsnit”.

”Ja, sikken en oplevelse at blive udsat for. Enkelte er beskrivende, sanselige og følsomme inde fra kabinen. Andre skriver mere om det, der sker før turen i svævebanen. De bedste besvarelser er de første”.

Også i denne opgave stilles der mange krav til opgaven, og det bliver et problem, når eleverne ikke forholder sig til alle opgavekravene. Især svage elever synes at glemme dette. For eksempel bliver kravet om rubrik, mellemrubrikker og manchet overset af mange.

Censorernes bemærkninger til elevernes skriftsproglige præstationer

”Skriveglæden er til stede hos de fleste”.

Stor forskel fra skole til skole

”Jeg rettede 149 opgaver. Blev stolt, glad på ungdommens vegne. Tænkte hvor er der mange dygtige unge mennesker, og nu har de sandelig også lært at sætte komma. Gik i gang med de sidste 58 og blev lige vækket til live igen. Chokerende hvor dårlige nogle er rent skriftligt. Det kan kun falde tilbage på skolerne”.

De sproglige formuleringer

”Der skal arbejdes meget mere med det sproglige udtryk, end der gøres. Ved samtaler med lærerne står det mig klart, at mange er klar til at acceptere store mangler mht. præcise udtryk, klarhed i det sproglige, hvis eleven har noget på hjerte. Jeg har oplevet, at elever, der var uklar i sproget og derudover ikke kunne sætte punktum (mellem 15 og 25 punktumfejl), skulle have 7 i karakter ifølge læreren, ”for han lever jo op til kravene i opgaven og har et godt indhold”.

”Jeg synes, at eleverne er for lidt beskrivende, og blev overrasket over, at mange af dem konstruerer korte sætninger. Derimod synes jeg også, at de har en del meninger, som de er gode til at ytre”.

Eleverne skal lære at læse korrektur på egne tekster

”Elevernes skriftsproglige præstationer kan forbedres ved at der i undervisningen sættes fokus på læsning af korrektur. Arbejde med tegnsætning i forbindelse med ordenstal og forkortelser”.

Sætninger haves – Grundled savnes

”Desværre oplever jeg, at mange undlader grundled i starten af sætningerne. Næsten som sportsspeakerne på tv. Når en kendt person er nævnt, omtales alle hans/hendes gerninger kun med verbet - subjekt udelades, og det går igen hos alt for mange elever”.

”De unges skriftsprog bærer præg af sms- og chatsprog. Alt for mange skriver ikke store bogstaver v. egennavne, start af sætninger og ved stedordet ’I.’”

”De unges generelle formuleringsevne er ok, men de færreste formår at formulere sig i et direkte og konkret sprog. Jeg ser mange lange sætninger. Og når de formulerer sig konkret kommer det i stedet til at virke barnligt eller som de skriver i punkter.”

Retskrivning

De mest typiske fejl er:

- -ene/-ende endelser er en hyppig fejltipe
- Nutids-r er en meget hyppig fejltipe
- Et eller to ord (postkasse eller post kasse) er en hyppig fejltipe.

Tegnsætning

”Eleverne skriver gerne, men det med disponering, krav i oplægget, rigtige former og tegnsætning ses der lidt stort på”.

”Elevernes sproglige præstationer har været overvejende gode. Tegnsætningen halter det stadig en del med”.

”Jeg er altså stadig af den opfattelse, at når man kan sætte kommaerne korrekt, så bliver ens skriftlige sprog også smukkere. Tegnsætning er tilsyneladende stadig et område, der trænger til en hel del kærlig bevågenhed”.

”Punktum og komma bliver sat i øst og vest. Mange skriver med lille efter punktum”.

”Kommatering; tja. Nogle forsøger, men det lykkedes ikke mange at bruge det, så det fungerer (læs: ikke korrekt, men fornuftigt). Til gengæld har jeg i år ikke helt så mange, som decideret har fejl i deres sætningskonstruktion. Med andre ord; fra punktum til punktum ser det fint ud”.

Layout

”Mange elever er blevet rigtig gode til at lave en flot layout ikke mindst af avistekster i spalter med hoved- og mellemrubrikker samt manchetter som i to af årets opgaver”.

”Mange elever har meget brede mellemrum mellem spalterne, hvilket ikke mindst i en tre-spaltet tekst giver alt for smalle spalter. Nogle elever hjælper på problemet ved at sætte papiret op til liggende A4-format”.

Kendetegn for en pæn orden

- Teksten er skrevet med harmonisk højrekant. Der anvendes orddeling ved linjeskift.
- Overskriften er harmonisk i forhold til teksten, og der er balance mellem højde og bredde i teksten.
- Afsnit markeres konsekvent. Skrifttypen er valgt, tegn anvendes korrekt, og mellemrum anvendes korrekt i forbindelse med tegn.
- Der er meget bevidst arbejdet med layout – særligt i forhold til den genre, der skrives i.
- Der kan være enkelte steder med uvæsentlige fejl.

Uddybning af nøgleordene i vurderingskriterierne

Harmonisk højrekant <ul style="list-style-type: none"> • Lige højrekant + orddeling • Løs højrekant + orddeling	En harmonisk højrekant betyder, at højrekanten skal se pæn ud. Det opnås ved at lave en lige højrekant og orddeling (manuelt eller automatisk) eller ved at lave en løs højrekant og orddeling (manuelt eller automatisk). Hvis der ikke laves orddeling, kommer der enten huller i teksten eller meget ujævn højrekant.
Harmonisk overskrift <ul style="list-style-type: none"> • Centreret eller venstrestillet • Passende størrelse i forhold til selve teksten	En harmonisk overskrift står enten centreret eller til venstre. Overskriften skal have en passende størrelse i forhold til den øvrige tekst.
Afsnit	Eleveres tekst skal være inddelt i afsnit, og

<ul style="list-style-type: none"> • Der skal være afsnit i teksten • Afsnit skal markeres konsekvent	disse afsnit skal markeres konsekvent, dvs. på samme måde i hele teksten.
Linjeafstand <ul style="list-style-type: none"> • 1 eller 1,2 anbefales	Linjeafstanden bør sætte på 1 eller 1,2.
Layout <ul style="list-style-type: none"> • Layout skal passe til genren • Layout skal understøtte indholdet i besvarelsen	Eleverne skal ved hjælp af deres layout vise genrekendskab og understøtte det, de skriver.

GODE RÅD TIL UNDERVISNINGEN

- Arbejd fortsat med at forstå opgaveformuleringen rigtigt. Træn eleverne i at nærlæse opgaven og reflektere over opgavens ordlyd og krav, inden de går i gang med at skrive.
- Fortsæt den jævnlige og kontinuerlige træning af tegnsætning og retskrivning. Hvis eleverne afleverer en opgave med mange af disse fejl, så lad dem prøve at rette opgaven igen og aflevere endnu en gang.
- Tal om vigtigheden af et nuanceret sprog samt relevant sprogbrug til forskellige genrer. Der skrives af hjertens lyst, men indholdet bliver ikke gennemarbejdet og overblikket mistes.
- Kig på forskellige layoutforslag og diskuter form og indhold i forhold til genre.
- Brug vurderingskriterierne tydeligt i undervisningen, så eleverne er forberedt på de krav, der stilles.

FS10 Mundtlig dansk

Kernen i prøveform B ligger i nøgleordene **fordybelse, indsigt og perspektivering**. Det er altså ikke nok at analysere et prøveoplæg og forholde sig til det. Der skal mere til – via indsigten i fordybelsesområdet og overblikket over det opgivne stof skal eleven vise sine danskfaglige kundskaber og færdigheder. Disse er yderligere præciseret i vurderingskriterierne.

I vurderingskriterierne i prøvevejledningen skiller prøveform B sig ud på to afgørende punkter:

- *Indsigt* i prøveoplæggets indhold og i *sammenhængen* med fordybelsesområdet
- *Perspektivering* til fordybelsesområdet, opgivelserne og evt. andet stof

Samarbejde mellem faglærer og censor

Flere censorer tog igen i år og i god tid kontakt til de skoler, som de skulle være censorer på. Langt de fleste af faglærerne tog meget positivt imod og benyttede invitationen til samarbejde og en faglig sparringspartner. Censornes tilbagemeldinger viser, at der stadig er et stort behov for, at faglærerne får mulighed for faglig sparring i forhold til at sikre alsidighed i fordybelsesområderne og tekstopgivelserne.

Den faglige sparring inden prøven er hovedsagelig foregået via mail og på telefon, hvor uklarheder angående tekstopgivelser og fordybelsesområder blev afklaret, men hvor der også bliver aftalt nærmere omkring prøvens form og indhold samt lærer og censors roller. Det virkede som et godt udgangspunkt for samarbejdet og kan varmt anbefales.

Samarbejdet mellem censor og faglærer bliver af langt de fleste censorer betegnet som både problemfrit, positivt og lærende for begge partner.

”Da jeg fik oplysning om, hvor jeg skulle hen, tog jeg straks kontakt til skolerne for evt. at være behjælpelig omkring fordybelsesområder, tekster og andet. Den ene skole reagerede positivt, og vi havde en fin dialog omkring et par af de påtænkte tekster. Den anden skole reagerede ikke. Under selve prøverne var samarbejdet med begge skoler perfekt”.

”Helt problemfrit. De to af lærerne manglede erfaring i prøveformen og ville meget gerne vejledes. Den tredje beklagede mangler i forhold til Prøvevejledningen og rettede op på det i god tid før prøveafviklingen. Alle tre sendte efter min anmodning alle relevante materialer m.v. i endog meget god tid. Vi nåede derfor også at få talt om elevernes valg af prøveoplæg, fx om længden”.

”Samtalerne foregik i meget venlige og konstruktive rammer med efterfølgende gode refleksioner.

”Før prøven talte vi sammen i telefonen et par gange, for jeg havde nogle tvivls punkter i forhold til fordybelsesområderne og elevernes valg af prøvetekster. Under prøven var der en god stemning, så vi havde mange faglige emner på tapetet”.

Tekstopgivelser

Mange censorer fortæller, at tekstopgivelserne i det store og hele var dækkende og levede op til de krav, der er beskrevet i vejledningen. Dog kniber det med at få dækket kassen med ”Andre udtryksformer - Andet sagstof end sagtekster”, hvilket vil sige pressefotos, reklamer, dokumentarfilm m.m.

Det er netop altafgørende, for at prøven i dansk kan blive god for alle parter, at undervisningen og opgivelserne lever op til de beskrevne krav, som de er formuleret i både Bekendtgørelse og Fælles Mål. Det er desuden vigtigt, at eleverne også er velvidende omkring, at opgivelserne er rammen, det vil sige hele det grundlag, som prøven hviler på – og det grundlag, som er udgangspunktet for den samtale om danskfaget, der er integreret i selve den mundtlige prøve.

Hovedværkerne

Det er ikke muligt at lave en valid top ti liste over de mest læste hovedværker i 10. klasse, da antallet af censorrapporter her er for få.

I efteråret 2011 foretog fagkonsulenterne på foranledning af Kvalitets- og Tilsynsstyrelsen en undersøgelse af tekstopgivelserne. Undersøgelsens ærinde var bl.a. at undersøge, hvilke hovedværker der typisk bliver arbejdet med i 9. og 10. klasse. Derudover skulle undersøgelsen vise eksempler på, hvorledes kanonlitteratur, ældre tekster, andre udtryksformer og samtidslitteraturen var repræsenteret i tekstopgivelserne. I en artikel på emu.dk er der konkrete eksempler på, hvordan fagteam ude på skolerne kan kvalificere hinanden i forbindelse med udarbejdelse af tekstopgivelser.

<http://www.emu.dk/gsk/fag/dan/fagkonsulenter/Tekstopgivelser.pdf>

Nedenfor følger en liste med nogle af de hovedværker, som de beskikkede censorer meldte tilbage om. De er tænkt som inspiration og er opstillet efter udgivelsesår.

Romaner	Spillefilm
Bent Haller: <i>Skyld</i> (2011)	Susanne Bier: <i>Hævnen</i> (2010)
Ina Bruun: <i>Min fucking familie</i> (2009)	Thomas Vinterberg: <i>Submarino</i> (2010)
Jacob Ejersbo: <i>Eksil</i> (2009)	Mikkel Nørgaard: <i>Klovn the movie</i> (2010)
Jussi Adler-Olsen: <i>Kvinden i buret</i> (2008)	Nils Arden Oplev: <i>To verdener</i> (2008)
Lars Husum: <i>Mit venskab med Jesus Kristus G</i> (2008)	Susanne Bier m.fl. <i>Efter brylluppet</i> (2006)
Kenneth Bøgh Andersen: <i>De hvide mænd</i> (2007)	Anders Thomas Jensen: <i>Adams æbler</i> (2005)
Merete Pryds Helle: <i>Oh, Romeo</i> (2006)	Per Fly: <i>Bænken</i> (2000)
Jakob Wilms: <i>Et blik's hukommelse</i> (2004)	Ole Christian Madsen: <i>Nordkraft</i> (2005)
Erling Jepsens: <i>Kunsten at græde i kor</i> (2002)	Bille August: <i>Pelle erobreren</i> (1984)
Jesper Wung-Sung: <i>En, to, tre, NU!</i> (2001)	Gert Fredholm: <i>Den forsvundne fuldmægtig</i> (1971)
Anders Johansen: <i>Askeslottet</i> (1999-2001)	
Jane Teller: <i>Intet</i> (2000)	
Svend Åge Madsen: <i>Jagten på et menneske</i> (1991)	
Martha Christensen: <i>Tusindfryd</i> (1984)	
Tove Ditlevsen: <i>Barndommens gade</i> (1943)	
Hans Scherfig: <i>Det forsømte forår</i> (1940)	

Hvorledes og i hvor stor grad hovedværkerne bliver inddraget i fordybelsesområderne, svinger meget fra det generelle til den begrænsede sammenhæng.

Ofte bliver hovedværkerne brugt i elevernes perspektiveringer – dog næsten udelukkende vedrørende indholdet. Ved spørgsmål i samtalen kunne meget dygtige elever dog perspektivere en smule til formen i forhold til romaner og film.

Ved nedenstående eksempler havde læreren arbejdet med temaer, hvor hovedværkerne passede ind:

- ”Jagten på et menneske” – fordybelsesområde = Fremtidens samfund
- ”Pelle Erobreren” – fordybelsesområde = Klassekamp

Eksemplariske opgivelser

Mange censorer melder om gode og veltilrettelagte opgivelser i overensstemmelse med kravene – og formuleret, så de er brugbare for alle parter. Censorerne beskriver uddrag af eksemplariske opgivelser, som giver gode afsæt for udformningen af fordybelsesområder:

Perioden 1980'erne:

Michael Strunge: 'Drømmens faner', fra digtsamlingen 'Vi folder drømmens faner ud', 1981, Borgen

Dokumentarserie: 'Digtere, divaer og dogmebrødre', afsnit 7, <http://www.dr.dk/Bonanza/index.htm>

En særdeles god dokumentar til periodearbejde med 80'erne.

Naja Maria Aidt's forfatterskab:

'Den blomstrende have', 'En kærlighedshistorie', 'Ond i sulet' fra novellesamlingen 'Vandmærket', 1993, Gyldendal

'Et antennebarn', en netartikel fra Fyens.dk: <http://www.fyens.dk/article/1500975:Fritid--Et-antennebarn>. En virkelig god portrætartikel ved forfatterskabslæsningen.

Modernismen som periode:

Her var opgivet både Rifbjerg og Seeberg-tekster. Til prøven viste elever, der havde fundet tekster af Rifbjerg, Seeberg eller andre, at der var arbejdet med Freud, og de dokumenterede det ud fra en enkel forståelse af Freuds personlighedsmodel.

Tema om Kvindeliv:

- Fra gaden til reden(baggrundsartikel fra Q 11/4-11)
- Kriminaliser sexkøb nu(kronik Ekstra Bladet 11/1-10)
- Gretelise Holm: Når krisen kradser (novelle 2009)
- Herman Bang: Den sidste balkjole (novelle 1887)
- H.C. Andersen: Historien om en moder (1848)
- Amir Rezazadeh: To kvinder (novellefilm 2001)
- L.A. Ring: Aften. Den gamle kone og døden. (kunstbillede 1887)
- Erik Henningsen: Barnemordet(kunstbillede 1886)
- W. Marstrand: Familien Waage Petersen (kunstbillede 1836)
- Henrik Ibsen: Et dukkehjem-uddrag (drama)
- Hovedværk: Oh Romeo (roman)

Essays og erindringer

- Hans Otto Jørgensen: Hjertemor slikker fløde”
- Søren Ryge Petersen: Hindbærnsnitte
- Hanne Vibeke Holst: Den lille pige med fletningerne

Graphic novels, tegneserier og tegninger

- Innocenti: Rose Blance,
- Astrid Lindgren: Pippi Langstrømpe
- Thomas Thorhauge: Uddrag af Dansk i dybden ”Graphic Novels” Homér: Uddrag af ”Iliaden” – afsnittet med den Trojanske hest.

Fordybelsesområder

I mange tilfælde var der en fin overensstemmelse med, hvorledes fordybelsesområderne hang sammen med tekstopgivelserne, hvilket gav eleverne mange perspektiveringsmuligheder. I nogle klasser var deres undervisningsemner fra årets løb også titlen på klassens fordybelsesområder. De arbejdede ikke med at overveje, at tekster kunne bruges til forskellige fordybelsesområder. Nogle af årets emner blev så delt op i mindre og snævrere fordybelsesområder.

I arbejdet med fordybelsesområderne er det vigtigt, at eleverne bliver inddraget. Eleverne kan ofte se røde tråde og har forslag til fordybelsesområder, som man som lærer ikke selv har tænkt.

De meget brede fordybelsesområder, hvor der genremæssigt er frit valg på alle hylder, kan være et problem for eleverne. Det er ikke altid en hjælp, at eleven kan vælge frit mellem utallige valgmuligheder. En af farerne er, at eleven vælger den genre han/hun kender bedst,

hvilket for langt de fleste elever er novellen, og på den måde kan det frie valg gå ud over alsidigheden i prøveoplæggene.

Et eksempel: Klassen havde et stort tema i opgivelserne, der hed Familien. Klassen havde ud fra dette udarbejdet følgende forskellige fordybelsesområder, og de fik på den måde et bredt udvalg af fordybelsesområder:

- *familien i medierne*
- *familien i billedet*
- *moderne noveller om familieliv*
- *det svære ungdomsliv.*

Fordybelsesområder kan også blive for brede i den forstand, at flere af fordybelsesområderne lagde op til, at eleverne kunne vælge de samme prøveoplæg fx:

- *1980erne* og *Michael Strunge* som begge resulterede i, at eleverne valgte digte af Strunge.
- *Lyrik* og *dansk rap* som begge resulterede i, at eleverne valgte danske raptekster.

Et fordybelsesområde som hedder *noveller* er ligeledes for bredt. Det er ikke altid til elevens fordel, at der er frit valg på alle hylder. I forhold til noveller kunne man skærpe titlen og kvalificere søgningen ved at inddele området i fx *Noveller fra 1980erne*, *noveller om identitet osv.*

En dansklærer havde i sine opgivelser skrevet fordybelsesområderne som titler. Det gjorde det meget synligt, hvordan der var tænkt:

- 'Fortællinger om udsathed' – her indgår hovedværket 'Submarino'
- 'Naja Maria Aidt'
- 'Modernistiske noveller'
- '80'ernes lyrik' – se ovenfor eks. på opgivelser til perioden '80'erne'
- 'Digte af Klaus Rifbjerg'
- 'Avisens genrer'

Nogle af de gode eksempler på fordybelsesområder var der, hvor overskriften blev efterfulgt af en kort præcisering, som f.eks.

- Små tekster store spørgsmål – nyere danske noveller
- Identitet – Arv og miljøpåvirkninger
- Det moderne gennembrud – Arbejdernes vilkår i 1800-tallet.

Læreren er garant for, at det samlede antal fordybelsesområder alsidigt dækker det opgivne stof. Det kan kun lade sig gøre, hvis man "låser" nogle af fordybelsesområderne ved at gøre dem smalle. Nedenstående figur er en oversigt over nogle af de fordybelsesområder, som censorerne har meldt tilbage om, og her er de blevet delt ind i brede (rosa) og smalle (blå)

for dybelsesområder. Modellen kan være en hjælp, når næste års for dybelsesområder skal udarbejdes i klasserne.

<p>FIKTION</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forfatterskaber: Naja Maria Aidt. • Fiktion fra mellemkrigsperioden • Modernistiske noveller • Lyrik om kærlighed 		<p>IKKE - FIKTION</p> <ul style="list-style-type: none"> • Reportager om at være anerledes • Essays • Politiske taler
<ul style="list-style-type: none"> • Danske musikvideoer • Michael Kviums kunstbilleder • Fortællinger på film • Kunstbilleder i det moderne gennembrud 	<p>Munchs Livsfrise Fremtidens samfund Tyranni Hverdagens drama omkring år 1900 Kvinder i ord og billeder Gud, fædreland og romantikken Klassekamp</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Danmark i krig- i billeder • Trykte reklamer – krop og sex sælger • Nyheder på tv

Prøveoplæg

Prøveoplægget er sammen med for dybelsesområdet kernen i prøven, og her har faglæreren en meget central rolle i sin vejledning. Det er også en væsentlig del af denne prøveform, at eleverne her har medindflydelse – og ansvar for, at det fungerer, at der er en god sammenhæng – og at der kan arbejdes med danskfaglige tilgange. Den proces, der ligger i at skulle undersøge muligheder og beslutte sig, er en særlig pointe i denne prøveform. Jo mere den er forberedt og integreret i undervisningen, jo bedre rustede er eleverne til at tage opgaven på sig. Hvis det kommer bag på dem, at de selv skal på banen, og at det forventes, at de er opsøgende og kritiske i deres valg, så kan prøveforløbet blive noget haltende.

Generelt var der god sammenhæng imellem prøveoplæg og for dybelsesområde. Det er dog helt tydeligt, når faglæreren har læst på lektien. Nogle gange tog ambitionerne over, og flere censorer har berettet om, at der blev opgivet hele romaner og spillefilm som prøveoplæg. Det er ikke tilladt! Der er grænser for, hvad en elev kan nå på 10 minutter. Der skal stadigvæk være plads til den faglige dialog mellem lærer, elev og censor.

Elevernes tilgang til tekstarbejdet

”Prøven er god for de dygtige elever – de kan fordybe sig. Det kniber lidt mere for de dovne og svage elever”.

Fordybelse i deres område

De fleste elever er ganske godt inde i fordybelsesområdet, men der er også nogle, der overhovedet ikke har skænket området en tanke. Det mærkedes tydeligt, når der havde været forskel på indsatsen i fordybelsesperioden.

”De første bruger den valgte tekst som afsæt og eksempel på fordybelsesområdet, de sidste ser undrende på lærer eller censor, når der spørges ind til området.

”De gode elever kunne både arbejde med genren og dens egenart OG tekstens budskab – samt relatere omhyggeligt til de opgivne tekster”.

”Pigernes fordybelse i deres fordybelsesområde var mærkbart større end drengenes”.

Indsigt i deres prøveoplæg

”Det er vigtigt, at der understreges over for eleverne, at der altså forventes en del analysearbejde – og at man ikke skal bruge 4-8 minutter på et referat af en allerede kendt tekst. Ned i teksten – Op i karakter”.

De fleste synes at have brugt deres forberedelsestid fornuftigt og er rigtig godt inde i prøveoplægget, men der er en tendens til, at eleverne bruger for meget tid på at remse forfatterens/ophavsmandens livsforløb op. De skal i stedet vise en indsigt, de har erhvervet sig, ved at vise, hvorledes det kan ses/læses i oplægget. Indsigten er kommet til udtryk i samtalen, hvor eleverne har vist, at det ikke ’bare’ har været udenadslære.

”De bedste elever er nok dem, der kan overskue en gennemgang, hvor de kan påvise genretræk, overveje genreens evne til at videregive et givet budskab, samt går ned i tekstens sprog (hvad enten det er fx reklame-, film- eller tekstsprog)”

”Pigernes indsigt i deres prøveoplæg var mærkbart større end drengenes”.

”De fleste viste god indsigt i oplægget. Bedre end ved den forrige prøveform. Mange havde tydeligvis arbejdet grundigt og fremlagde deres indsigter veldisponeret. En del meget flotte præstationer.”

Perspektivering til fordybelsesområdet, opgivelserne og evt. andet stof

Det er vigtigt at have perspektiveringen med, da det tvinger eleverne til at sætte deres prøveoplæg ind i en større sammenhæng. Mange elever er klar over, at de skal kunne gøre rede for sammenhængen med fordybelsesområdet, og det kan med fordel nævnes i synopsisen. I en perspektivering kan der for eksempel trækkes tråde til fx genre, skrivestil eller vinkling af et problem, så perspektiveringen ikke kun drejer sig om en indholdsmæssig sammenligning.

”Jeg synes jo, at det er lidt tyndt, hvis hele perspektiveringen hænges op på, at prøveoplæg og opgivet stof begge handler om fx kærlighed”.

Men der er også eksempler på, hvor perspektiveringen fungerer rigtig godt.

”Et eksempel: En elev havde tre tekster, der skulle perspektiveres til: En, hvor der var generetræk, der var meget ens. En, hvor det var temaet, der blev behandlet på to forskellige måder. Endelig en, hvor forfatter var sammenfaldende, og det, påviste eleven, kunne bl.a. ses i skrivemåde og fortællersynsvinkel.”

”Heldigvis viser det sig, at eleverne har forstået ideen med, at det først og fremmest gælder teksterne, som er tilknyttet fordybelsesområdet og så de øvrige opgivelser. Andet stof fylder ikke ret meget, heller ikke personlige oplevelser, men der kommer dog nogle få, men meget relevante perspektiveringer. Så mht. perspektivering er der generelt set sket en positiv udvikling”.

Oplæsningen - begrundet med blik for tekstens genre og indhold

Det går meget bedre med oplæsning nu end tidligere. Prøvens krav om oplæsning har haft effekt. Dog er der stadig stor forskel på, hvorledes oplæsningen fungerer i prøvesituationen, hvilket måske skyldes, hvor stort fokus denne del har i den daglige undervisning. Mange vælger at læse et eller flere stykker op, der underbygger tolkning og analyse. Andre læser mere tilfældigt op.

Generelt kan man sige, at de svage elever læser mere slavisk op, mens de dygtige har stort blik for tekstens genre og indhold. Langt de fleste læste forståeligt og rimeligt flydende op. Men der var meget langt mellem indfølelse og tolkende oplæsninger.

”Særligt ’en elev gjorde indtryk på mig med sin oplæsning af et stykke fra Herman Bangs ’Pernille’. Hun varierede i den grad sin stemmes udtryk i den oplæste dialog”.

”Oplæsning er en svær kunst. Næsten alle havde øvet sig, men kun ganske få evner at vise genre- og indholdskendskab gennem oplæsningen”.

”Tekstvalgene var velbegrandede, og enkelte elever gjorde virkelig et godt og vellykket forsøg med en god oplæsning. Men, men, men, der er stadig en stor del af eleverne, der bare læser derudad uden blik for hverken genre eller indhold.”

Hvordan fungerer samtalen om det faglige stof?

Lærer: ”Hvad kan du sige om tekstens opbygning?”

Elev: ”Øh, ingenting, - det er så længe siden, jeg har læst det.”

Heldigvis er denne ordveksling mellem lærer og elev meget atypisk. Der er dog nogle elever, der har svært ved at sige ret meget relevant danskfagligt. Men i rigtig mange tilfælde er det heldigvis meget spændende at høre, hvilke tanker eleven har gjort sig. Det er netop i samtalen, at eleven kan vise indsigt i det faglige stof og højne den samlede præstation, at de her demonstrerer, at de kan tænke med undervejs, da de jo sjældent kan være forberedte på, hvad der spørges ind til fra lærer og censors side.

”Her står det og falder med lærerens kommunikative kompetence. Altså hvorvidt læreren er i stand til at stille åbne og udfordrende spørgsmål i modsætning til lukkede og ”overhørsagtige” spørgsmål. Her er bestemt et område, der med fordel kan sættes fokus på”.

Netop samtalen er et meget væsentligt element af prøven, og det er vigtigt at fastholde tiden til samtalen og ikke lade sig imponere af elevens forberedte oplæg. Som en censor skriver:

”Det nytter jo ikke, at tro, at man bare kan tage tiden, så der ikke er plads til at gå i dialog. Jeg imponeres ikke over 15 minutters fremlæggelse og så tavshed, når der bliver ’presset spørgsmål’ af relevans ind i de levnedes ca. 5 minutter.”

Et element i karakteren 12 er, at eleven kan vise indsigt i sammenhængen mellem sprog, indhold og genre. Det er dog sjældent, at eleverne berører denne del i analyse og fortolkningen.

”Jeg er skuffet over, hvor lidt eleverne – af sig selv – arbejder meget med sproglige iagttagelser. Ikke at de ikke kan, men det er for sjældent, de gør det af sig selv. Men det kommer dog frem i samtalerne, hvor eleverne lytter og er aktive i samtalen”.

Vurderingskriterier

Mange spørger til forskellen på vurderingen af en mundtlig præstation i dansk på fsa-niveau sammenlignet med en præstation på fs10-niveau. Sammenligner man synopseprøven i 9. klasse (Prøveform B/synopseprøven) med den mundtlige prøve i 10. klasse (synopseprøven) bliver der naturligvis stillet større krav i 10. klasse. I den vejledende karakterbeskrivelse

kommer de skærpede krav til udtryk således i beskrivelsen af karakteren 12, markeret med kursiv.

FSA 9. klasse	FS10 10. klasse
Elevens præstation viser <i>stor indsigt</i> i prøveoplæggets indhold og i sammenhængen mellem oplæg og fordybelsesområde.	Elevens præstation viser en <i>tydelig og overbevisende indsigt</i> i prøveoplæggets indhold – og i sammenhængen mellem oplæg og fordybelsesområde.
Fortolkningen er særdeles velbegrunder med analytiske iagttagelser i prøveoplægget og viser indsigt i sammenhængen mellem sprog, indhold og genre.	Fortolkningen er særdeles velbegrunder med <i>præcise</i> , analytiske iagttagelser i prøveoplægget og viser indsigt i sammenhængen mellem sprog, indhold og genre.
De danskfaglige tilgange er velvalgte og velbegrunderede.	De danskfaglige tilgange er <i>meget</i> velvalgte og velbegrunderede, <i>og elevens vurdering af oplægget er yderst velbegrunderet.</i>
Perspektiveringen til danskfaglige områder fra opgivelserne og til andre tekster og udtryksformer begrundes sikkert med forskellige faglige argumenter.	Perspektiveringen til danskfaglige områder fra opgivelserne og til andre tekster og udtryksformer begrundes sikkert <i>og alsidigt</i> med forskellige faglige argumenter.
Disponeringen af præsentationen er velvalgt, klar og meget hensigtsmæssig.	Disponeringen af præsentationen er velvalgt, klar og meget hensigtsmæssig.
Formulering og artikulation er klar og tydelig, og sproget er sikkert, forståeligt og klart.	Formulering og artikulation er klar og tydelig, og sproget er sikkert, forståeligt og klart.
Samtalen om det faglige stof viser stor indsigt i faget, opmærksomhed og velovervejede svar.	<i>Dialogen</i> om det faglige stof viser stor indsigt i faget, opmærksomhed og velovervejede svar.
Oplæsningen er tydelig og velartikuleret med særlig blik for tekstens genre og indhold	Oplæsningen er tydelig og velartikuleret med særlig blik for tekstens genre og indhold

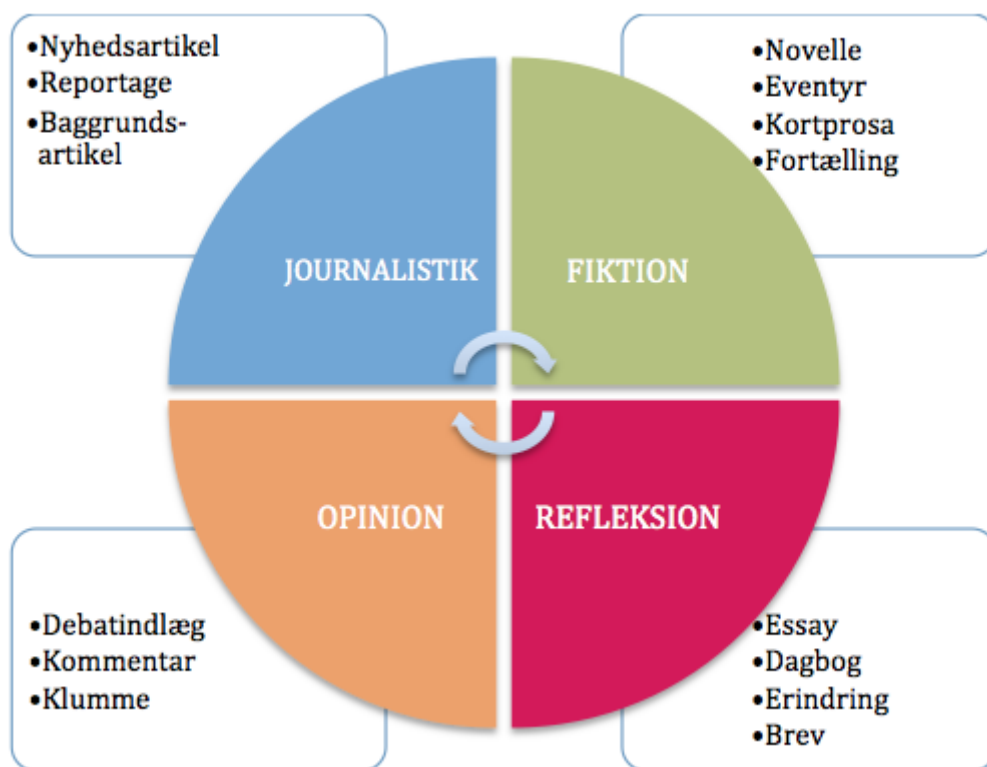
Bagerst i ”Vejledningen til prøverne i faget dansk” findes et notatskema, som lærere og censorer kan bruge til den mundtlige prøve, og som mange også benytter sig af. Her fremgår de ovennævnte forskelle.

Det er endvidere en god ide at gøre eleverne fortrolige med de kriterier, som ligger til grund for karakterfastsættelsen og drøfte med dem, hvad der ligger i ordene. Hvad betyder det at vise stor indsigt i faget? Hvad betyder velbegrunderede danskfaglige tilgange? Osv.

Dette kan være en måde, hvorpå man gennem året klæder eleverne ordentligt på til at udarbejde en god synopsis og på den måde en solid platform for den mundtlige præsentation.

Genrekendskab i skriftlig fremstilling

Mange lærere efterspørger et overblik over de genrer, som eleverne kan møde til den skriftlige afgangsprøve i FSA og i del c, FS10. Groft set kan man inddеле genrerne i fire hovedkategorier: journalistik/informationsgenren, opinion, fiktion og den personlige.

Model af Charlotte Rytter

Herudover kan man finde eksempler, hvor genrer mikses og nye opstår. For eksempel rummer en øjenvidneberetning både elementer fra reportage og fiktion. Andre genrer er nært beslægtede, som for eksempel klummen og essayet, der begge har den personlige oplevelse som udgangspunkt.

Det væsentlige at holde sig for øje som lærer er, at eleverne kan navigere rundt i de fire ovennævnte kategorier. Dette er ikke ensbetydende med, at eleverne skal være trænet i samtlige genrer og kunne dem på rygraden, men de skal vide, om de skriver fiktion, journalistik, opinion eller har et personligt udgangspunkt for deres skrivning. Hver genre har sine

egne genrekoder, bestemte måder at skrive på og det er her, at elevernes genrebevidsthed kommer til udtryk.

De fire genrekategorier og deres kendetegn:

<p>Den journalistiske genre/ Informationsgenren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • En objektiv og skjult fortæller • Det væsentligste først • Faktuelle oplysninger • Citater fra kilder • Reportage (eller elementer af)	<p>Fiktion:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spændingskurve • Evt. in medias res • Plot • Scenisk fremstilling • Sansende og beskrivende sprog • Replikker - både direkte og indirekte
<p>Opinion:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Holdninger, der er i spil • Evnen til at kunne argumentere • Forholde sig til andres synspunkter • Kommentere på andres udsagn • Evt. brug af appelformer og argumentationskneb	<p>Den personlige:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tager udgangspunkt i personlige oplevelser • Kræver refleksion • Skifter mellem ”jeg” og ”man” • Rummer flere planer • Sansende og beskrivende sprog

Model af Charlotte Rytter